

T.C. İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ
2025

İstanbul

Editörler

Doç.Dr. Yıldırım KESER

Dr.Öğr.Üyesi Fatma SÜMER

T.C. İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ
2025

CİLT 3 – SAYI 2 (YAZ)

K n ye

T.C. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Journal of Istanbul Yeni Yuzyil University Faculty of Law

ISSN: 2148-3760

Cilt:3 / Sayı:2 / Yaz / Yıl: 2025

Volume: 3 / No: 2 / Summer / Yıl: 2025

Sahibi / Owner

T.C. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi /T.C. Istanbul Yeni Yuzyil University

Editörler /Editors:

Doç.Dr. Yıldırım KESER

Dr.  gr. Üyesi Fatma SÜMER

Dil Editörleri/ Language Editor:

Doç.Dr. Süleyman AKDEMİR

Dr. gr. Üyesi Zehra Gizem ATEŐ

Dr. Bihter Esin YÜCEL S AR

Editör Yardımcısı/ Assistant Editor:

Arş. Gör. Ceren KAYA

Arş. Gör. Furkan SAĞLAM

Arş. Gör. Ömer Miraç AY

Yayın Kurulu/ Editorial Board:

Prof. Dr. Celal ERBAY

Doç. Dr. Yıldırım KESER

Doç. Dr. TuĐba TOPÇUOĐLU

Dr.  gr. Üyesi Fatma SÜMER

Dr.  gr. Üyesi İlhan YİĞİT

Prof. Dr. Paola TODINI

Doç. Dr. Maiza AISSA

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2014-2024 yılları arasında yayın hayatına ara vermiş olup 2024 yılı itibariyle yılda iki sayı yayınlanmak üzere yayın hayatına devam etmektedir. 2024 yılında 2. Cilt kapsamında Yaz döneminde yayın hayatına tekrar başlamış bulunduğundan bu cilt kapsamında tek sayı yayınlanmış bulunmaktadır. 2025 yılı itibariyle yılda iki sayı yayınlanacaktır.

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRE MEKTUP/ LETTER TO THE EDITOR

LLM. Müge ALTINAY..... 105

Araştırma Makalesi

**ANONİM ŞİRKETLERDE SERMAYE ARTIRIMINA İLİŞKİN
GENEL KURUL KARARLARININ DÜRÜSTLÜK KURALINA
AYKIRILIK NEDENİYLE İPTALİNE İLİŞKİN
DEĞERLENDİRMELER/ EVALUATIONS REGARDING THE AN-
NULMENT OF GENERAL ASSEMBLY RESOLUTIONS ON CAPI-
TAL INCREASES IN JOINT STOCK COMPANIES DUE TO VIOLA-
TION OF THE PRINCIPLE OF GOOD FAITH**

Doç. Dr. Gül BÜYÜKKILIÇ 111

Araştırma Makalesi

**CEBRİ İCRA HUKUKUNDA AİLE KONUTU ŞERHİNİN HACİZ
ve SATIŞA ETKİSİ**

Dr. Nihat GÜMAN..... 146

Araştırma Makalesi

**PROF. DR. BAKİ KURU’NUN ESERLERİNDE “ZAMANAŞIMI”
KAVRAMI/ THE EFFECT OF THE FAMILY RESIDENCE ANNO-
TATION ON ATTACHMENT AND SALE IN THE LAW OF COM-
PULSORY ENFORCEMENT**

Nilüfer GÖZKARA ÖZDİNÇ 182

Karar İncelemesi

**YARGITAY HUKUK GENEL KURULU’NUN 19 ŞUBAT 2025
TARİHLİ ve 2024/346 ESAS, 2025/59 KARAR SAYILI
KARARININ İNCELENMESİ/ REVIEW OF THE DECISION OF
THE GENERAL ASSEMBLY OF CIVIL CHAMBERS OF THE CO-
URT OF CASSATION, DATED 19 FEBRUARY 2025 AND NUMBE-
RED 2024/346 E., 2025/59**

Arş.Gör. Mustafa DEMİR..... 234

EDİTÖRE MEKTUP*

LETTER TO THE EDITOR

*Müge ALTINAY***

İYYÜHFD, 2025, 3(2), (105-110).

* Gönderim Tarihi: 29.07.2025, Kabul Tarihi: 30.07. 2025 /
Submission Date: July 29, 2025, Acceptance Date: July 30, 2025.

** LLM., Yeditepe Üniversitesi/ *Yeditepe University*, e-mail: altinay-
muge@gmail.com. <https://doi.org/10.66012/iyyuhfd.2026.37>

Sayın Editör,

Derginizin geçtiğimiz sayılarını ilgi ile takip ettim. Akademik olarak, böylesine güzel çalışmaları bir arada bulabilmek ve tartışabilmek imkânı yaratılmış olması bizleri şanslı kılıyor. Tabii ki arkasında büyük bir çaba ve özen mevcut. Bu vesileyle başta siz Sayın Hocam olmak üzere, emeği geçen tüm Hocalarıma teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Bilindiği gibi, dünya, teknolojinin büyük ölçüdeki etkisi ve insanın müdahalesiyle hızla değişiyor. Ancak bu değişim öylesine hızlı ki sanki biz hukukçuların dahi adaleti sağlamakla ilgili en temel almamız gereken hususu; “etik” yaklaşımı gerilerde, arka planda, bırakıyor. Adil bir dünya yaratma; adaleti belki de bir bayrak yarışındaki bir bayrak gibi taşıma ve çevremizdeki herkese aktarma sorumluluğunu üstlenmiş olan biz hukukçular açısından etik bilgisiyle yaşamının hayati önem taşıdığına olan inancım, hatırlatıcı bir nitelikte olması açısından, bu konuya dikkat çekmek istiyorum.

Adalet kavramı; ilk çağlardan günümüze, hukuk felsefesinin üzerinde en çok durduğu konulardan biridir. Adalet, hukuk devletinin amacı ve görevidir. Bir başka deyişle, “Hukukun Üstünlüğü” ilkesinin amacı adalet ve ilkenin kendisi de araçtır. Mevlana’nın deyişi ile adalet demek, her şeyi yerli yerine koymak demektir¹. Adaletin sağlanması ise, ancak

¹ *Mesnevi*, VI/1887 (Ali Yaver Caferi, “Mesnevî, Mevlânâ Celaleddin Rumî”, Tablet, Konya 2007, s.585; Adnan Karaismailoğlu, “Mesnevî”, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s.530; Şefik Can, “Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi”, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2003, s. 479).

erdemli yaşamak ile mümkün olacaktır. Erdemli yaşamayı en iyi açıklayan kavramlardan biri ise, Maat'dır.

Maat, Eski Mısır'da insanların birbirleriyle etkileşimlerinde ve tanrılarla olan ilişkilerinde belirleyici olan anlayış olup insanlara erdemli yaşamının yolunu göstermektedir. Maat anlayışı, erdemli davranışlara sahip olan, ideal insanı tarif eder. Bireyin hayatına yön vererek toplum içerisinde yaşamayı kabul eden her bireyin uyması gereken kuralları belirler. Bu kurallar ile insanların birbirine zarar vermeden ve yardımlaşarak yaşamaları amaçlanmaktadır. Böylece hayat daha güzel ve anlamlı hale geldiği gibi, Maat anlayışına göre bu kurallara bağlı yaşamak, ölümden sonra da sonsuz bir yaşamın kapılarını aralamaktadır.

Eski Mısır'da kişinin, erdemli davranışlar sergilediği takdirde sonsuza kadar süren güzel bir hayata kavuşacağı, fakat tanrılara ve diğer insanlara kötülük yapmışsa cezalandırılacağı inancı hüküm sürmüştür. Buna istinaden, kişinin erdemli davranışlar gösteren biri olup olmadığına, ölümünden sonra kalbinin tartılması ile karar verilir. Kişinin kalbi; ölümünden sonra, Tanrı Anubis tarafından ilahi bir terazinin bir kefesine konur; diğer kefeye Tanrıça Maat'ın başında taşıdığı deve kuşu tüyü yerleştirilir ve kalp ile tüyün dengede kalıp kalmadığına bakılır². Şayet kalp ve tüy dengedeyse bu, kişinin erdemli bir insan olduğu ve sonsuz yaşama hak kazandığına işaret eder. Ancak, kötü davranışlar ile yüklenen ve dolayısıyla deve kuşu tüyünden ağır hale gelen kalbin sahibinin ise, cezalandırılacağına inanılır.

Böylesine incelikli bir yerden bakmayı ve yaşamayı temel almış olan Maat anlayışı, erdemli yaşamayı, bir diğer ifadeyle etik bilgisini hayata geçirmeyi; insanların birbirine kötülük yapmaması ve yardım etmesi olarak tanımlamaktadır. Peki adaletin esası da bu değil midir? Hukukun uygulayıcılarının, her an, her şeyin yerli yerinde olduğu bilincinde hareket etmesi...

Konuyu bir hikâye ile bağlayalım. "Fatih Sultan Mehmet Han, İstanbul'un fethinden sonra, vazifesini emrinin hilâfına yapan bir Hristiyan

² Ercüment Yıldırım, "Eski Mısır'da Erdem Ahlakının İnanç Sistemine Yansıması: Maat Anlayışı", İdrak Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, Giresun, Aralık 2022, s. 244.

mimarın kolunu kestirmişti. İstanbul kadısı Hızır Bey, Fatih'in en yakın arkadaşı ve dostuydu. Kendisini İstanbul kadılığına da Fatih tayin etmişti. Eli kesilen Hristiyan mimar, Kadı Hızır Bey'e gidip Fatih'i dâvâ etti. O zamanlar Fatih'e hitap tarzı: “es-Sultân İbnü's-Sultân el-Gâzî Ebu'l-Feth Muhammed Hân-ı Sâni” iken, kadı Hızır Bey, tebaanın herhangi bir insanına kullanılan hitapla: “Murat oğlu Mehmet, şu saatte mahkemeye gelin!” yazılı celpnâme'yi padişaha gönderdi. Sultan Fatih, murâfaa/duruşma günü mütevâzı bir ferd-i millet gibi alâyişsiz (gösterişsiz) bir sûrette mahkemeye gitti. Maznun/sanık mevkiine oturdu. Hızır Bey, büyük bir vakar ile makâmındaki yerini aldı ve muhâkeme başladı. Mahkemelerde hâkim, adâlet tevzî ettiği için oturur, diğerleri ayağa kalkarak, ayakta ifade verirdi. Hızır Bey, Fatih'i otururken görünce ona: “–Suç murâfaası üzeresin, ayağa kalk!” diye ihtâr etti. Bu îkaz üzerine Fatih, ifade için ayağa kalktı. Kadı Hızır Bey, muhâkeme neticesinde Fatih'i suçlu, Hristiyan mimarı mazlum buldu. Kısas âyetini okudu ve Fatih'in kolunun aynı şekilde kesilmesine karar verdi. Bütün dünyayı dize getiren cihan padişahı Fatih, kararı sükûnet ve tevekkülle karşılayarak: “– Hüküm şer'-i şerîfindir!..” dedi. Hristiyan mimar, bu ulvî adâlet sahnesinden fevkalâde duygulanarak gözyaşları içinde: “–Hakkımdan vazgeçiyor, diyet kabul ediyorum!..” dedi. İş, bu sûretle tatlıya bağlandıktan sonra Fatih, Hızır Bey'e: “–Benden değil de Allah'tan korktuğun için seni tebrik ederim!..” dedi. Kadı Hızır Bey de oturduğu minderin altından bir topuz çıkardı: “–Eğer verdiğim hükmü kabul etmeseydin, bununla kafana vuracaktım.” dedi. Fatih de buna cevâben kaftanının altında sakladığı kılıcı gösterdi ve: “–Sen de eğer adâlet üzere hükmetmeseydin, bununla kafanı uçuracaktım...” dedi.³

Etik ilkelerin rehberliğinde bir yaşam sürüldüğünde, orada, adalet de kaçınılmaz olarak varlığını sürdürecektir.

Türkiye'de hukuk uygulayıcılarının etik ilkelere kayıtsız kalabildiği durumlar ile karşılaşılmaktadır. Bu husustaki en büyük sorumluluğun öncelikle akademisyenlerde olduğunu ifade etmenin doğru olacağı kanaatindeyim. Esasen, etik bilginin birinci sıradaki aktarıcıları

³ Osman Nuri Topbaş, “İhtişamlı Bir Fetih”, Genç Ebedi Gençlik Dergisi, Sayı 68, Mayıs 2012, Bağlantı: <http://m.gencdergisi.com/> (Erişim Tarihi: 28/07/2025).

akademisyenlerdir. Neticede aktarım, mesleki bilgi olarak değerlendirildiğinde, öğretmen, öğrenci ilişkisi ile başlayıp devam etmektedir. Şu hâlde akademisyenler, adaletin sağlanmasında rol alan her kademedeki hukukçuya dokunmaktadır. Bu sebeptendir ki, etik üzerine tartışmaktan öteye geçip etik bilgisini yaşar hâle gelmek oldukça önemlidir. Çünkü Nazmi Gür⁴’ün de dediği gibi *“Bir rehber, onu izleyeni ancak kendi mertebesine çıkarabilir. Bir öğretmen, öğrencisine ancak kendi öğrendiği kadarını öğretebilir. Bir usta, çırağını kapıya getirir, usta eder, yol verir.”* O hâlde adaletin sağlanması, ancak ve ancak etik ilkelere bağlı yaşamak ile mümkündür ve başta akademisyenler olmak üzere tüm hukukçulara düşen bu sorumluluk daima hatırlanmalıdır.

Saygılarımla.

⁴ Gurudwara Ashram Yoga Merkezi Kurucusu

KAYNAKÇA

Ali Yaver Caferi, “Mesnevî, Mevlânâ Celaleddin Rumî”, Tablet, Konya 2007.

Adnan Karaismailoğlu, “Mesnevî”, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

Ercüment Yıldırım, “Eski Mısır’da Erdem Ahlakının İnanç Sistemine Yansıması: Maat Anlayışı”, İdrak Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, Giresun, Aralık 2022, Bağlantı: <https://dergipark.org.tr/> (Erişim Tarihi: 28/07/2025).

Osman Nuri Topbaş, “İhtişamlı Bir Fetih”, Genç Ebedi Gençlik Dergisi, Sayı 68, Mayıs 2012, Bağlantı: <http://m.gencdergisi.com/> (Erişim Tarihi: 28/07/2025).

Şefik Can, “Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi”, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2003.

**ANONİM ŞİRKETLERDE SERMAYE ARTIRIMINA
İLİŞKİN GENEL KURUL KARARLARININ
DÜRÜSTLÜK KURALINA AYKIRILIK NEDENİYLE
İPTALİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER***

***EVALUATIONS REGARDING THE ANNULMENT OF GENERAL
ASSEMBLY RESOLUTIONS ON CAPITAL INCREASES IN JOINT
STOCK COMPANIES DUE TO VIOLATION OF THE PRINCIPLE
OF GOOD FAITH***

*Gül BÜYÜKKILIÇ***

İYYÜHFD, 2025, 3(2), (111-143)

* Gönderim Tarihi: 28.07.2025, Kabul Tarihi: 30.07.2025 /
Submission Date: July 28, 2025, Acceptance Date: July 30, 2025.

** *Araştırma Makalesi/ Research Paper.*
Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı
Öğretim Üyesi (e-posta: gbuyukkilic@marmara.edu.tr; Cep Tel.: 0 533 618 32 24,
ORCID-ID: 0000-0002-3484-7002). <https://doi.org/10.66012/iyyuhfd.2026.38>

Öz

Anonim şirketlerde genel kurul kararlarının iptali, Türk Ticaret Kanunu'nun 445. maddesi ve devamındaki hükümler uyarınca; kanuna aykırılık, esas sözleşmeye aykırılık ve dürüstlük kuralının ihlâli gibi gerekçelere dayanılarak mahkemeden talep edilebilmektedir. Kanun veya esas sözleşme hükümlerine aykırılık, daha somut ve belirli nitelikte olduğu için tespiti ve ispatı görece daha kolaydır. Buna karşılık, dürüstlük kuralına aykırılık gibi soyut nitelikteki bir ilkenin ihlâli söz konusu olduğunda, bu durumun sınırlarının çizilmesi ve ispatı daha karmaşık hâle gelebilmektedir. Bu çalışma, anonim şirketlerde sermaye artırımına ilişkin genel kurul kararlarının, dürüstlük kuralının ihlâli çerçevesinde değerlendirilmesini ve bu kapsamda iptal edilebilirliğinin incelenmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede özellikle dürüstlük kuralının kapsamının tespiti dikkate alınan çoğunluk gücünün sınırlandırılması, hakların sakınımları olarak kullanılması, eşit işlem ilkesi ve şirket menfaati ölçütleri üzerinde durulmuş ve sermaye artırım kararının bu ölçütler bağlamında iptal edilebilirliği değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Dürüstlük kuralı, hakkın kötüye kullanılması yasağı, şirket menfaati, eşitlik ilkesi, çoğunluk gücünün sınırlandırılması ilkesi.*

Abstract

In joint-stock companies, the annulment of general assembly resolutions may be requested from the court pursuant to Article 445 and the subsequent provisions of the Turkish Commercial Code, based on grounds such as violation of the law, breach of the articles of association, or

infringement of the principle of good faith. In this context, violations of statutory provisions or the articles of association are more concrete and specific in nature, making their determination and proof comparatively easier. In contrast, when it comes to breaches of more abstract principles such as the principle of good faith, defining the boundaries and proving the violation becomes more complex. This study aims to examine general assembly resolutions on capital increases in joint-stock companies within the framework of the violation of the principle of good faith and to analyze their annulability on this basis. In this regard, the study focuses particularly on the criteria used to determine the scope of the principle of good faith—namely, the limitation of majority power, the principle of exercising rights with due care, the principle of equal treatment, and the concept of corporate interest—and evaluates the annulability of capital increase resolutions in light of these criteria.

Keywords: *Principle of good faith, prohibition of abuse of rights, corporate interest, principle of equality, principle of limitation of majority power.*

I. GİRİŞ

Türk Ticaret Kanunu’nun (TTK)¹ 445. maddesi ve devamındaki hükümler çerçevesinde dürüstlük kuralının ihlâli anonim şirketlerde genel kurul kararlarının iptali sebeplerinden biridir.

Dürüstlük kuralı (*bona fides*), bireylerin haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüst, makul ve iyi niyetli davranmalarını zorunlu kılan temel bir ilkedir. Türk Medeni Kanunu’nun (TMK)² 2. maddesinde açıkça düzenlenen bu ilkeye göre, herkes haklarını kullanırken ve borçlarını ifa ederken dürüstlük kurallarına uymakla yükümlüdür.

Dürüstlük kuralının bir diğer görünümü niteliğinde olan hakkın kötüye kullanılması yasağı, bir hakkın amacı dışında, dürüstlük kuralıyla

¹ Türk Ticaret Kanunu, Kanun Numarası: 6102, Kabul Tarihi: 13.01.2011, RG. 27846, 14.02.2011.

² Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG. 24607, 08.12.2001.

bağdaşmayan ve başkalarına zarar verme saikiyle ya da ölçüsüz şekilde kullanılmasını önleme amacına hizmet etmektedir³. Bu bağlamda, söz konusu yasak, hem bireyler arası ilişkilerde adaletin sağlanması, hem de hukuki güvenliğin korunması açısından önemli bir denetim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yine hakkın kötüye kullanılmasının bir alt ilkesini çelişkili davranış yasağı (*venire contra factum proprium*) teşkil eder. Bu yasak ise, bir kimşenin tutum ve davranışlarıyla başkalarında haklı bir güven oluşturduktan sonra, bu güvenle açıkça çelişen ve özellikle de oluşturulan beklentiyi boşa çıkaran bir davranışta bulunamaması esasına dayanır⁴.

Dürüstlük kuralı (ve hakkın kötüye kullanılması yasağı ile çelişkili davranış yasağı) soyut bir kapsama sahip olduğundan, sınırlarının belirlenebilmesi belirli ölçütlerin tespit edilmesini gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede genel kurul kararlarının dürüstlük kuralına aykırılığının tespitinde dikkate alınabilecek başlıcaları; çoğunluk gücünün sınırlandırılması, hakların sakınılarak kullanılması ilkesi, eşit işlem ilkesi ve şirket menfaati şeklinde sıralanabilir.

Çoğunluk gücünün sınırlandırılması ilkesi, çoğunluk pay sahiplerinin yalnızca kendi menfaatlerini gözeterek azınlık aleyhine orantısız ve haksız sonuçlar doğurabilecek kararlar almasını önlemeyi amaçlar⁵. Özellikle sermaye artırımına ilişkin genel kurul kararlarının iptali davalarında, bu ilkeye sıkça dayanılmaktadır.

Eşit işlem ilkesi, TTK m. 357’de açıkça düzenlenmiş olup, anonim şirketlerde sermaye sahibi tüm pay sahiplerinin yönetim sürecine adil şekilde katılmalarını ve alınan kararlarda eşit ölçüde söz sahibi olmalarını teminat altına alır⁶. Ne var ki, şirket yararıyla kısmen uyumlu görünen genel kurul kararları karşısında, eşit işlem ilkesinin koruma alanı sınırlı kalabilmektedir. Özellikle sermaye artırımı gibi işlemler, azınlık aleyhine sonuçlar doğurma potansiyeline sahip olup, eşitlik ilkesine dayanılarak kolaylıkla meşrulaştırılabilir. Bu gibi durumlarda yalnızca eşit işlem

³ Bkz. bu çalışmanın II. numaralı başlığı.

⁴ Bkz. bu çalışmanın II. numaralı başlığı.

⁵ Bkz. bu çalışmanın III.A. başlığı.

⁶ Bkz. bu çalışmanın III.B. başlığı.

ilkesine başvurmak yeterli olmaz; burada devreye hakların sakınılarak kullanılması ilkesi girerek azınlık pay sahiplerinin korunması bakımından daha etkili bir koruma imkânı sağlar.

Hakların sakınılarak kullanılması ilkesi, temel hakların ihlâl veya kısıtlama olmaksızın kullanılabilmesini güvence altına almayı hedefler. Aynı zamanda hakların kötüye kullanımını önleyen bir kontrol mekanizması niteliği taşıyarak hukuki ilişkilerin hakkaniyet ve denge esasına uygun biçimde devamını destekler⁷.

Dürüstlük kuralının kapsamının tespitinde yardımcı role sahip bir diğer ölçüt olan “şirket menfaati” ise esas sözleşmede belirtilen amaçların, öngörülen süre zarfında gerçekleştirilmesini teminen, yine esas sözleşme ya da şirketin ikincil düzenlemelerinde öngörülen yollarla şirketin hukuki ve ekonomik çıkarlarının birlikte oluşturduğu bütüncül yararı ifade eder⁸.

Anonim şirketlerde esas sermayenin artırılması kanun tarafından tanınmış bir haktır. Şirket, kanunda öngörülen koşulları sağlamak kaydıyla her zaman sermaye artırımı kararı alabilir. Bu yola; şirketin büyümesi, yeni yatırımlar yapılması, birleşme ve devralmalar, vadesi gelen borçların ödenmesi ya da sermaye yapısının güçlendirilmesi gibi çeşitli nedenlerle başvurulabilir⁹.

Anonim şirketlerde (sermaye artımına ilişkin) genel kurul kararlarının hukukten sonuç doğurabilmesi, hukuka uygun olmasına bağlıdır. Kararların varlık ve geçerlilik koşulları, kanun koyucu tarafından; şirketin, azınlık pay sahiplerinin, şirket alacaklılarının, potansiyel pay sahiplerinin hak ve menfaatleri ile kamu düzenine ilişkin diğer gereklilikler dikkate alınarak çeşitli yasal düzenlemelerle belirlenmiştir¹⁰. Meydana geliş şekli veya içeriği itibarıyla bu kurallara aykırı olan kararlar hukukten geçersiz sayılır. Genel kurul kararlarında ortaya çıkan bu geçersizlik ise, ihlâl edilen hukuk kuralının niteliğine göre yokluk, butlan ya da iptal edilebilirlik şeklinde ortaya çıkmaktadır.

⁷ Bkz. bu çalışmanın III.C. başlığı.

⁸ Bkz. bu çalışmanın III.D. başlığı.

⁹ Y.11.HD. 20.11.2024, E. 2023/6790, K. 2024/8103, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

¹⁰ Y.HGK. 18.10.2022, E. 2020/11-674, K. 2022/1291, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası

Bu çalışmada, anonim şirketlerde sermaye artırımına ilişkin genel kurul kararlarının dürüstlük kuralına aykırılık gerekçesiyle iptali bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmış olup¹¹, bu çerçevede, ilk olarak dürüstlük kuralı ve bu kuralın bir diğer görümü olan hakkın kötüye kullanılması yasağı ile çelişkili davranış yasağı incelenmiş, ardından dürüstlük kuralına aykırılığın tespitinde dikkate alınabilecek temel ölçütler belirlenmiş, sonrasında güncel yargı kararları ışığında ve açıklanan bu ölçütler bağlamında anonim şirketlerde sermaye artırımına ilişkin genel kurul kararlarının dürüstlük kurallarına aykırılık nedeniyle iptaline ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur.

II. DÜRÜSTLÜK KURALI, HAKKIN KÖTÜYE KULLANILMASI YASAĞI ve ÇELİŞKİLİ DAVRANIŞ YASAĞI

Hukuki ilişkilerde adaletin ve hakkaniyete uygun dengenin korunmasını amaçlayan dürüstlük kuralı ile hakkın kötüye kullanılması yasağı, hukuk sisteminin temelini oluşturan evrensel ilkelerdendir.

Dürüstlük kuralı, bir kimseden namuslu, dürüst, makul ve yaptığı eylemin sonucunu bilebilen ortalama bir kimseden beklenen davranışı ifade eder¹². Dürüstlük kuralı, hakların kullanılması ve borçların ifasında hukuka, toplumun genel ahlaki değerlerine, yerleşik örf ve âdet kurallarına, doğruluk ve güven ilkelerine uygun davranmayı; ayrıca, hak kullanımının diğer hak sahiplerinin ya da borç ilişkisinin karşı tarafında yer

¹¹ Bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki, dürüstlük kuralına aykırılık ayrı bir iptal sebebi olarak düzenlenmiş ise de, gerek dürüstlük kuralı gerekse dürüstlük kuralının kapsamının belirlenmesindeki yardımcı ölçütlere (örneğin, eşit işlem ilkesi) aykırılık aynı zamanda kanuna aykırılık da teşkil etmektedir. Nitekim Yargıtay HGK da bu hususu şu şekilde ifade etmiştir: “*Kanuna aykırılık, emredici hükümler haricinde yalnızca TTK hükümlerine veya anonim şirketi düzenleyen hükümlere değil yürürlükte bulunan ilgili tüm mevzuat hükümlerine ve yazılı olmayan hukuk kurallarına, özellikle -yasal istisnalar dışında- pay sahipleri arasındaki eşitlik ilkesini de içerir.*” Y.HGK. 18.10.2022, E. 2020/11-674, K. 2022/1291, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

¹² M. Kemal Oğuzman/ Nami Barlas, Medeni Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, 2024, s. 279; M. Kemal Oğuzman, “Dürüstlük Kuralına Başvurma Konusunda Bazı Yargıtay Kararlarının Eleştirilmesi”, Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’ a 65. Yaş Armağanı, Ankara, 1988, s. 407; Gökhan Antalya/ Murat Topuz, Medeni Hukuk Giriş Temel Kavramlar Başlangıç Hükümleri Cilt 1, Seçkin, 2024, s. 482-483; Seyfullah Edis, Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1993, s. 291.

alan kişilerin meşru güven beklentilerini sarsmamasını öngören ilke ve kurallar bütünüdür¹³.

TMK'nın 2. maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralı, herkesin uyması gerekli olan genel ve objektif bir davranış kuralıdır¹⁴. Özel hukukun her alanında uygulanmaya elverişli bir biçimde öngörülmüş olan dürüstlük kuralının¹⁵, TMK'nın ayrılmaz bir parçası olan TTK'nın uygulanmasında da önemli bir yeri vardır (TTK m. 1). Yönetim kurulu üyelerinin müzakerelere katılma yasağı ile ilgili TTK m. 393 hükmü, TTK m. 357'de düzenlenen eşit işlem ilkesi, TTK m. 515'te düzenlenen dürüst resim verme ilkesi dürüstlük kuralının özellikle şirketler hukuku alanındaki yansımalarına örnek olarak gösterilebilir.

Hakkın kötüye kullanılması yasağı ise TMK m. 2/2'de düzenlenmiş olup, bu hükümde bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasının hukuk düzeni tarafından korunmayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu ilke, dürüstlük kuralının bir yansıması olup, hakların sınırlarını belirlemekte ve hakkın amacı dışında, başkalarına zarar verecek veya onları zarara uğratma tehlikesi yaratacak biçimde kullanılmasını engellemeyi hedefler¹⁶. Hakkın kötüye kullanılması yasağı, kişilere tanınan subjektif hakların sınırsız biçimde ve keyfi olarak kullanılmasını engellerken, hak sahibine bu hakkı dürüstlük kuralına uygun şekilde kullanma yükümlülüğü de getirir.

Bu başlık altında son olarak, hakkın kötüye kullanılması ilkesinin kapsamı içinde değerlendirilen alt ilkelerden biri olan¹⁷, *çelişkili davranış yasağına* değinmek gerekir.

Hukuk sistemimizde, kişilerin önceki davranışlarıyla mutlak şekilde bağlı olmalarını ya da her durumda tutarlılık göstermelerini zorunlu kılan genel bir kural bulunmamaktadır. Ancak, bir kişi tutum ve davranışlarıyla

¹³ Antalya/ Topuz, s. 488 vd. Dürüstlük kuralının farklı tanımları için ayrıca bkz. Necla Giritlioğlu, Dürüstlük Kuralları, Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı ile Sınırlanması, İstanbul, 1989, s. 1 vd.

¹⁴ Mustafa Dural/ Suat Sarı, Türk Özel Hukuku Cilt 1 Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri, Filiz, 2024, s. 203. Ayrıca bkz. Y.HGK. 06.07.2021, E. 2017/11-1300, K. 2021/922, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

¹⁵ Edis, s. 301.

¹⁶ Talya Şans Uçaryılmaz, Bona Fides (Dürüstlük Kuralı), Yetkin, 2019, s. 142.

¹⁷ Şener Akyol, Medeni Hukukta Çelişki Yasağı, Vedat, 2007 (Çelişki Yasağı), s. 5.

başkalarında haklı bir güven oluşturmuşsa, bu güvenle açıkça çelişen ve özellikle de oluşturulan beklentiye boşa çıkaran bir davranışta bulunamaz. Başka bir deyişle, bir kişide güven oluşturduktan sonra bu güvene aykırı biçimde davranmak veya önceki tutumuyla çelişen tamamen farklı bir davranış sergileyerek karşı tarafı hukuken dezavantajlı bir duruma düşürmek, hukuk düzenince korunmaz¹⁸. Kişinin önceki tutum veya işlemleriyle bağdaşmayan şekilde hareket etmesi ve bu suretle muhatabını zor durumda bırakarak zarara uğratması, hakkın kötüye kullanılması anlamına gelir¹⁹. Bu durum, “çelişkili davranış yasağı” olarak adlandırılır²⁰. Dolayısıyla çelişkili davranış yasağına aykırılık bir kimsenin kendisine duyulan haklı güveni boşa çıkarmaması, davranışlarına güvenen kişilere karşı tutarlı davranması anlamına gelmektedir²¹.

III. DÜRÜSTLÜK İLKESİNE AYKIRILIĞIN TESPİTİNDE DİKKATE ALINABİLECEK TEMEL ÖLÇÜTLER

Dürüstlük kuralı soyut nitelikte bir ilke olduğundan, uygulanabilirliğinin sağlanabilmesi için sınırlarının belirli ölçütler aracılığıyla

¹⁸ Antalya ve Topuz, s. 546 vd.

¹⁹ Kişinin kendi hukuka ya da ahlâka aykırı davranışından doğan sonuçlardan faydalanmasını engelleyen ilke, doktrinde ve uygulamada, TMK m. 2/2’de düzenlenen dürüstlük kuralının bir yansıması niteliğinde olan hakkın kötüye kullanılması yasağının bir uygulama örneği olarak kabul edilmekte ve bu yöndeki talepler reddedilmektedir. Bu duruma ilişkin şu örnek açıklayıcı niteliktedir: “*Kendi ahlâka aykırı davranışına dayanarak hak kullanılması: Kimsenin kendi ahlâka aykırı davranışına dayanarak talepte bulunamayacağı (nemo auditur propriam turpitudinem allegans) çok eski bir prensiptir. Kanunlarımızda bu esasa dayanan çeşitli hükümler vardır. (BK m.65, 156 gibi). Aynı esas, bir kimsenin aldatıcı davranışlarda bulunarak yarattığı duruma dayanan bir hakkı kullanması hâlinde bu davranışın hakkın kötüye kullanılması sayılmasına imkân verir. Meselâ, bir kimsenin karşı tarafı borcunu mutlaka ifa edeceği vaadiyle veya başka tekliflerle oyalayarak bir zamanaşımı süresini veya hak düşürücü süreyi geçirttikten sonra zamanaşımı veya hak düşümü savunmasında bulunması, hakkın kötüye kullanılmasıdır...*” (Oğuzman/ Barlas, s. 295-296). Ayrıca bkz. Şener Akyol, Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı, Filiz, 1995 (Dürüstlük Kuralı), s. 59; Akyol, Çelişki Yasağı, s. 47 vd.

²⁰ “*Bir kimsenin davranışlarında tutarlılık bulunmasını gerektiren bir hukuk kuralı yoktur. Fakat bir hukuki ilişkide bir kimse davranışı ile karşı tarafta korunmaya layık ve esaslı bir güven uyandırdıktan sonra, artık bu davranışına aykırı tutum takınamaz ve sonraki davranışlarıyla karşı tarafta hayal kırıklığı yaratamaz (venire contra factum proprium nemini licet); aksi takdirde onun bu tutumu hakkın kötüye kullanılması teşkil edebilir.*” (Oğuzman/ Barlas, s. 299-300).

²¹ Akyol, Çelişki Yasağı, s. 6-8; Gökhan Antalya/ Murat Topuz, s. 546.

somutlaştırılması gerekmektedir. Bu çerçevede dürüstlük ilkesine aykırılığın tespitinde dikkate alınabilecek başlıca ölçütler, çoğunluk gücünün sınırlandırılması ilkesi, eşit işlem ilkesi, hakların sakınılarak kullanılması ilkesi ve şirket menfaati şeklinde sıralanabilir²².

A. Çoğunluk Gücünün Sınırlandırılması İlkesi

Anonim şirketler, temelde çoğunluk ilkesine dayanan bir yapıya sahip olup, pay sahipleri arasındaki uyuşmazlıkların da genellikle bu ilke doğrultusunda çözüme kavuşturulduğu sermaye şirketleridir²³. Anonim şirketlerde pay oranı, ortağın sermayeye katılımına göre belirlendiğinden, şirkete daha çok yatırım yapan pay sahibinin şirkette daha çok söz hakkı olması doğaldır. Zira şirket, getirilen sermayeyi kullanarak ticari faaliyette bulunmakta ve bir ortak ne oranda sermaye getirmişse elde edilen kazancın oluşumuna da bu oranda katkı sağlamaktadır. Aynı durum şirketin zarar ettiği hâllerde de söz konusudur.

Daha fazla sermaye koyarak daha yüksek risk üstlenen pay sahiplerinin çoğunlukla aldığı kararlar, bu kararlara katılmayan küçük pay sahiplerini de hukuken bağlar. Ancak bu durum, alınan kararların her zaman adil olacağı sonucunu doğurmaz. Sermaye ve oy çoğunluğunu elinde bulunduran pay sahipleri, genel kurulda etkinlik sağlarken; azınlıkta kalan pay sahiplerinin karar süreçlerine etkide bulunamaması, onların haklarının ihlâli riskini doğurur ve bu da azınlık haklarının korunması gerekliliğini gündeme getirir.

Çoğunluk tarafından, azınlık pay sahiplerinin bireysel, kazanılmış ve vazgeçilmesi mümkün olmayan haklarının; şirket yararı için gerekli asgari sınırın ötesine geçilerek, kasten ve dürüstlük kuralına aykırı şekilde ihlâl edilmesi, çoğunluk gücünün kötüye kullanılması olarak nitelendirilir²⁴. Bu bağlamda çoğunluk gücünün sınırlandırılması, çoğunluğun

²² Detaylı bilgi için bkz. Karakaya, s. 128-159.

²³ Merih Kemal Omağ, “Anonim Şirketler Hukukunda Eşit İşlem İlkesi”, Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, 1986, s. 2; Güzin Üçışık/ Aydın Çelik, Anonim Ortaklıklar Hukuku, Adalet, 2013, s. 49; Şükrü Yıldız, Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi, Seçkin, 2004 (Eşit İşlem), s. 58; İsmail Kırca/ Feyzan Hayal Şehirli Çelik/ Çağlar Manavgat, Anonim Şirketler Hukuku Cilt 1, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2013, s. 131; Hasan Pulaşlı, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Adalet, 2024, s. 236.

²⁴ Karakaya, s. 129.

sadece kendi menfaatini gözeterek azınlığa orantısız zarar verecek kararlar almasının önüne geçmeyi amaçlar.

B. Eşit işlem ilkesi

Dürüstlük ilkesine aykırılığın belirlenmesinde göz önünde bulundurulması gereken bir diğer önemli ölçüt de eşit işlem ilkesidir. Eşit işlem ilkesi; ahlak, dürüstlük, hakkaniyet, irade serbestisi ve sözleşmeye bağlılık ilkeleri gibi özel hukukta geçerliliği kabul edilen genel hukuk ilkelere biridir²⁵. Eşitlik ilkesinin Türk hukukundaki pozitif kaynağı Anayasa'nın “Kanun önünde eşitlik” başlığını taşıyan 10. maddesidir²⁶.

Anonim şirketlerde, pay sahipleri ile şirket yönetimi arasında adil ve dengeli bir ilişkinin sağlanması büyük önem taşır. Bu bağlamda, eşit işlem ilkesi şirket yönetiminde temel alınan başlıca prensiplerdendir²⁷. TTK'nın 357. maddesinde açıkça düzenlenen bu ilke, keyfi ayrımcılığı yasaklayarak, sermaye sahibi tüm pay sahiplerinin yönetim sürecine eşit koşullarda katılmalarını ve alınan kararlarda aynı ölçüde söz sahibi olmalarını güvence altına alır²⁸.

²⁵ Yıldız, Eşit İşlem, s. 74; N. Füsün Nomer, “Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem) İlkesi”, Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, 1998, s. 471.

²⁶ Mehaz hukuki düzenlemelerdeki görünümü için bkz. Habibe Dinç Doğan, “Eşit İşlem İlkesinin Anonim Şirketlerde Pay Sahipleri Dışındaki Kişiler Yönünden Uygulanabilirliği,” Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, 2025, s. 391-392.

²⁷ Ünal Tekinalp/ Reha Poroy/ Ersin Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II, Vedat, 2023 (Ortaklıklar II), s. 692 vd.; Pulaşlı, s. 243 vd. Ayrıca bkz. Setenay Yağmur, Anonim Şirketlerde Eşit İşlem İlkesi, On İki Levha, 2020, s. 175-176.

²⁸ Cafer Eminoğlu, “Anonim Şirket Pay Sahipleri Açısından ‘Eşit Şartlarda Eşit İşlem’ İlkesi”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, Sayı: 1, 2015, s. 81. Eşit işlem ilkesinin farklı anlamları (biçimsel, sayısal-mutlak ve nispi eşitlik) için bkz. Yıldız, Eşit İşlem, s. 31-38. Ayrıca bkz. Yağmur, s. 16-22. Anonim şirketlerde eşit işlem ilkesinin uygulanmasında, mutlak eşitliğin zorunlu olduğu istisnai durumlar dışında genellikle oransallık esasına dayanan nispi eşitlik anlayışının benimsendiği, bu çerçevede, eşit konumda bulunan pay sahiplerinin aynı işleme tabi tutulmasının hedeflendiği yönünde bkz. Ercüment Erdem, “Türk ve İsviçre Hukuklarında Eşit İşlem İlkesi”, İsviçre Borçlar Kanunu'nun İktisabının Sekseninci Yılında İsviçre Borçlar Hukuku'nun Türk Ticaret Hukuku'na Etkileri, İstanbul, 2009, s. 403; Akın, Murat Yusuf/ Yağmur, Setenay, “Türk Anonim Şirketler Hukukunda Eşit İşlem Uygulanması Açısından Objektif Kriter Kavramı”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 12, Sayı:144, 2018, s. 97. Ayrıca bkz. Eminoğlu, s. 80.

Şunu belirtmek gerekir ki, eşit işlem ilkesi, keyfi eşitsizliği yasaklamakla birlikte, hakkın kötüye kullanılması yasağının kapsadığı tüm durumları tek başına karşılayamaz. Şirketin menfaatleriyle kısmen örtüşen genel kurul kararları karşısında, eşit işlem ilkesi sınırlı bir koruma sağlamaktadır. Zira çoğunluk, görünürde şirket yararına olan bir kararın ardına saklanarak gerçek niyetini gizleyebilir. Sermaye artırımını gibi işlemlerde, azınlık aleyhine sonuçlar doğuracak kararları meşrulaştırmak adına eşitlik ilkesine dayanmak ve bu işlemin gerekliliğini savunmak çoğu zaman mümkündür. İşte bu gibi durumlarda, yalnızca eşit işlem ilkesine başvurmak yetersiz kalmakta; bir sonraki başlık altında incelenecek olan hakların sakınılarak kullanılması ilkesi devreye girerek, azınlık pay sahiplerinin korunmasına katkı sağlamaktadır.

C. Hakların sakınılarak kullanılması ilkesi

Dürüstlük kuralı çerçevesinde değerlendirilmesi gereken ve Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesinin özel hukuktaki yansımaları oluşturan bir ilke olan hakların sakınılarak kullanılması ilkesi²⁹, temel insan haklarına saygının gözetilmesini ve bu hakların herhangi bir ihlâl ya da kısıtlamaya uğramaksızın serbestçe kullanılabilmesini esas alır. Söz konusu ilke, hakların kötüye kullanılmasının önüne geçmeyi amaçlayan bir denetim mekanizması işlevi görmekte olup, hukuki ilişkilerin adalet ve denge temelinde sürdürülmesine yardımcı olmaktadır³⁰. “En az zarar yöntemi” olarak da ifade edilen bu ilke, dürüstlük kuralının doğal bir gereği olarak açıklanmaktadır³¹.

Hakların sakınılarak kullanılması ilkesi, şirketin menfaatine aykırılık oluşturmamak ve çoğunluk pay sahiplerinin meşru çıkarlarını zedelememek koşuluyla, mevcut seçenekler arasında pay sahiplerine hiç ya da

²⁹ İstanbul BAM 43. HD. 27.12.2022, E. 2020/118, K. 2022/1484, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

³⁰ İbrahim Bektaş, Yeni Pay Alma (Rüşhan) Hakkının Kısıtlanması ve Devri, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2023, s. 290 vd.

³¹ Ünal Tekinalp, “Hakların En Az Zarar Verecek Şekilde Kullanılması İlkesi”, İktisat ve Maliye Dergisi, Cilt: 26, 1979, s. 78 vd.; Necla Akdağ Güney, “Anonim Şirketlerde Hakların Sakınılarak Kullanılması İlkesi ve Uygulaması”, Prof. Dr. Hikmet Sami Türk’e Armağan, Ankara, 2017 (Hakların Sakınılarak Kullanılması), s.45; Erdem, s. 412, dn. 55.

en az zarar verecek olan çözüm yolunun benimsenmesini ifade eder³². Bir başka deyişle, bu ilke, genel kurul tarafından şirketin meşru çıkarları doğrultusunda bir karar alınacağı durumlarda, aynı sonuca ulaşmayı mümkün kılan birden fazla alternatifin bulunması hâlinde, azınlık ve bireysel pay sahiplerine en az zarar verecek seçeneğin tercih edilmesini öngörmektedir³³.

Çoğunluk, diğer pay sahipleri için zararsız veya en az zarar veren yolu, kendi meşru menfaatlerini zedelediği durumlarda seçecektir³⁴. Ancak, kararların görünüşte şirket menfaatine uygun olması durumunda, çoğunluk pay sahipleri gerçek niyetlerini ve olası kötü niyetli kullanımları bu gerekçenin arkasına gizleyebilir. Bu gibi durumlarda, genel kurul veya yönetim kurulu kararları, şeklen eşit işlem ilkesine uygun görünse de, içerik yönünden hakların sakınılarak kullanılması ilkesine aykırılık oluşturabilir³⁵. Bu çerçevede, anonim şirket genel kurulunda alınan çoğunluk kararı, şirket menfaatine yönelik olsa dahi azınlık haklarını ciddi şekilde zedeliyor ve aynı sonuca, azınlığa hiç zarar vermeden ya da onları daha hafif şekilde etkileyerek ve çoğunluğun menfaatlerini de gözeterek ulaşmak mümkünken bu yol tercih edilmiyorsa, bu durumda hakların sakınılarak kullanılması ilkesine aykırılık meydana gelir³⁶. Bu nedenle, alınan kararla ulaşılmak istenen amaca alternatif yollarla – azınlık pay sahiplerinin menfaatlerine hiç ya da en az zarar verecek şekilde – ulaşıp ulaşılamayacağının ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

İşte hakların sakınılarak kullanılması ilkesi, anonim şirketler hukukunda özellikle çoğunluk pay sahiplerinin şirket menfaati gerekçesinin arkasına sığınarak azınlık haklarını ihlâl edip etmediğini ve bu yolla hakkın kötüye kullanılıp kullanılmadığını değerlendirmede önemli bir ölçüt işlevi görür.

³² Ünal Tekinalp/ Reha Poroy/ Ersin Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku I, Vedat, 2025 (Ortaklıklar I), s. 722 vd.; İsmail Kırca, Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, On İki Levha, 2022, s. 82.

³³ İsmail Cem Soykan, Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Ortaklıklarda Sermaye Taahhüdü Yoluyla Sermaye Artırımı, On İki Levha, 2019, s. 597.

³⁴ Akdağ Güney, Hakların Sakınılarak Kullanılması, s. 56; Soykan, s. 603.

³⁵ Tekinalp/ Poroy/ Çamoğlu, Ortaklıklar I, s. 722 vd.

³⁶ Karakaya, s. 131.

D. Şirket menfaati

“Şirket menfaati” kavramı Kanun’da tanımlanmamıştır³⁷. Ancak kavramın taşıdığı önem nedeniyle doktrinde geniş biçimde ele alınmış ve kapsamı ile sınırları tespit edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu kavram, esas sözleşmede belirlenen amaçlara, öngörülen süre içerisinde ulaşılmasını sağlamak amacıyla, yine esas sözleşme veya şirketin ikincil düzenlemeleri çerçevesinde tanımlanan yöntemler doğrultusunda, şirketin hukuki ve ekonomik çıkarlarının bir bütününe ifade eder³⁸.

Anonim şirketlerde, şirket menfaatinin pay sahiplerinin bireysel menfaatlerinden üstün ve öncelikli olduğu genel kabul görmektedir. Bu yaklaşım, şirket menfaatinin önceliği ilkesine dayanmaktadır. Bu ilkeye göre, şirketin çıkarları, pay sahiplerinin kişisel çıkarlarına göre öncelikli değerlendirilmelidir³⁹.

“Şirket menfaati” kavramı, yalnızca pay sahiplerini değil, aynı zamanda şirket alacaklıları, kamu otoriteleri ve genel ekonomik yapı gibi şirketle ilişkili tüm menfaat gruplarını kapsayan geniş kapsamlı ve üst düzey bir kavramdır⁴⁰. Farklı çıkar grupları, kimi zaman birbirleriyle çelişen beklenti ve taleplere sahip olsalar da, bu çıkarların uyumlu şekilde

³⁷ Kanuni tanımı bulunmamasıyla beraber TTK’nın birçok maddesinde şirket menfaati kavramına atıf yapılmıştır. Örnek olarak bkz. kollektif ortaklıkta yönetimin kapsamına ilişkin TTK m. 223, anonim ortaklık yönetim kurulu üyelerinin özen ve bağlılık yükümlülüğüne ilişkin TTK m. 369/1, anonim ortaklıkta bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin TTK m. 437/3.

³⁸ Mehmet Helvacı/ Emin Çamurcu/ İsmail Türkyılmaz, “Özellikle Anonim Şirket Açısından Şirket Menfaati Kavramı”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan, İstanbul, 2017, s. 312. Benzer yönde bkz. Sulu, s. 59. Söz konusu tanımın şirket menfaatinin belirlenmesinde temel alınan iki ana ölçüt olan şirketin amacı ve faaliyet konusunu içermesi bakımından önem arz ettiği yönünde bkz. Kırca/ Şehirali Çelik/ Manavgat, s. 271. Şirket menfaati kavramını açıklayan teorilerden birinin çıkar grubu teorisi (*stakeholder theory*) olduğu ve bu teoriye göre pay sahiplerinin ve alacaklıların menfaati, şirket menfaati şemsiyesinin altında yer aldığı yönünde bkz. Murat Yusuf Akın/ Muhammed Sulu: “Yönetim Kurulu Üyelerinin Menfaati ile Şirket Menfaatinin Çatışması Bağlamında Sorumluluk”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 1, 2019, s. 171.

³⁹ Ömer Korkut, “Anonim Şirketlerde Şirket Menfaati Kavramının Somutlaştırılması”, Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 2, 2017 (Şirket Menfaati), s. 3.

⁴⁰ Muhammed Sulu, Anonim Ortaklıklarda Şirket Menfaati Kavramı, On İki Levha, 2019, s. 59.

bir arada bulunabilmesi, ancak bütünleştirici bir üst çerçeve olan “şirket menfaati” anlayışıyla mümkün olabilmektedir. Zira şirket menfaatinin gerçekleştiği durumlarda, diğer menfaat grupları da bu durumdan dolayı olarak olumlu etkilenebilmektedir. Kuşkusuz, özellikle kısa vadede şirket menfaati ile pay sahiplerinin bireysel çıkarları arasında çelişkiler ortaya çıkabilir. Ancak uzun vadede, şirket menfaatini gözetken her uygulama, nihayetinde pay sahiplerinin de yararına sonuç doğuracaktır⁴¹.

Şirket menfaatinin değerlendirilmesinde bazı ölçütlerden faydalanmak mümkündür. Bunlardan en temeli, şirketin amacı ve faaliyet konusudur⁴². Anonim şirketler, ekonomik bir hedef doğrultusunda kurulurlar ve bu amacı gerçekleştirebilmek için hukuka uygun olan her alanda faaliyet gösterebilirler. Ancak bu faaliyet alanlarının, TTK’nın 339/2-b maddesi uyarınca, esas sözleşmede açıkça belirtilmesi zorunludur.

Bir başka ölçüt, farklı menfaat gruplarının durumudur. Bu değerlendirme kapsamında, bir menfaat analizi yapılarak ilgili gruplar arasında “ortak menfaatler” tespit edilmelidir⁴³. Bu doğrultuda gerçekleştirilecek işlem ve uygulamalar, anonim şirketin genel menfaatine hizmet edecektir.

Bir diğer ölçüt ise, şirket değerinin artırılmasıdır. Nitekim şirketin kuruluş amacı doğrultusunda, şirketin değerini ve gelirini artıran işlemlerin yapılmasını gerektiren çıkarlar şirket menfaatlerinden kabul edilmektedir⁴⁴.

IV. SERMAYE ARTIRIMINA İLİŞKİN GENEL KURUL KARARLARININ DÜRÜSTLÜK KURALINA AYKIRILIK NEDENİYLE İPTALİNEİNİN TEMEL ÖLÇÜTLER ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Sermaye artırımına ilişkin genel kurul kararlarının iptali davalarında, dürüstlük kuralına aykırılık en çok başvurulacak gerekçelerden biridir. Bu

⁴¹ Sulu, s. 80.

⁴² Kırca/ Şehirli Çelik/ Manavgat, s. 271; Korkut, Şirket Menfaati, s. 5; Ayhan Bakır, “Anonim Şirket Hukukunda Rüçhan Hakkının Sınırlandırılması ve Kaldırılmasında Hakkı Sebep Şartı”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 4, 2021, s. 110.

⁴³ Korkut, Şirket Menfaati, s. 7.

⁴⁴ Sulu, s. 60.

tür aykırılıklar, çoğunluk pay sahiplerinin sermaye artırımını yetkisini, azınlık pay sahiplerinin zararına olacak şekilde ve kötü niyetli biçimde kullanmaları sonucunda ortaya çıkmaktadır⁴⁵. Dürüstlük kuralının ihlâli değerlendirmesinde, çoğunluğun azınlık üzerindeki kâr, tasfiye payı veya oy oranı gibi ortaklık haklarını zayıflatma amacıyla hareket edip etmediği dikkate alınmalıdır⁴⁶. Bu bağlamda, sermaye artırımını kararının dürüstlük ilkesine uygunluğunun belirlenmesi, her somut olayın kendine özgü koşulları çerçevesinde yapılması gereken bir değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır.

A. Çoğunluk Gücünün Sınırlandırılması Kapsamında Değerlendirme

Uygulamada, özellikle sermaye artırımıyla ilgili genel kurul kararlarının iptali davalarında, çoğunluk gücünün sınırlanması ilkesi sıklıkla gündeme gelmektedir. Sermaye artırımını konusunda geniş bir takdir yetkisine sahip olan çoğunluk pay sahipleri, ulaşılmak istenen sonucun farklı yollarla da elde edilebildiği durumlarda, azınlık pay sahiplerini zarara uğratmayacak bir yol izlemeli ve ihtiyatlı davranmalıdır⁴⁷. Ancak şunu da

⁴⁵ Erdoğan Moroğlu, Anonim Ortaklıklarda Sermaye Artırımı, On İki Levha, 2018 (Sermaye Artırımı), s. 304; Soykan, s. 584.

⁴⁶ Ömer, Korkut, “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Şirketlerde Sermaye Artırımının Geçersizliği”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 171, Sayı: 2, 2013 (Sermaye Artırımı) s. 282. Ayrıca bkz. Y.11.HD. 20.11.2024, E. 2023/6790, K. 2024/8103, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). Doktrinde, sermaye artırımının dürüstlük kuralına aykırılık taşıyıp taşımadığının belirlenmesinde dikkate alınması gereken başlıca ölçütler ortaya konulmuştur. Bu çerçevede, sermaye artırımını sonucunda azınlık pay sahiplerinin zarara uğramasının kaçınılmaz olduğu durumlarda, zararı asgari düzeyde tutacak yöntemlerin tercih edilip edilmediği (hakların sakınılarak kullanılması ilkesi), artırıma ilişkin kararın şirketin amacı, ihtiyaçları ve genel menfaatleriyle ne ölçüde örtüştüğü, çoğunluk pay sahiplerinin bu kararı salt kendi kişisel çıkarlarını gözeterek alıp almadıkları ve azınlık pay sahiplerinin gerçekten bir zarara uğrayıp uğramadıkları hususları, değerlendirmede belirleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır. (Detaylı bilgi için bkz. Selim Yalçın, Anonim Şirketlerde Esas Sermaye Artırımının Dürüstlük Kuralına Aykırılık Nedeniyle İptali, On İki Levha, 2018, s. 65).

⁴⁷ “...Dosya kapsamından, sermaye artırımını kararından sonra davacının ve diğer ortağın hisse oranlarının değişmediği, hisse oranlarının değişmemesinin sebebinin, sermaye artırımının tamamı iç kaynaklardan karşılanarak yapılması nedeniyle artırılan tutar kadar ortaklara mevcut hisseleri oranında bedelsiz hisse verilmesinden kaynaklandığı, nakit bir sermaye artırımını söz konusu olmadığından ortaklara herhangi bir ödeme yükümlülüğü getirilmediği, sermaye artırımını ile ortakların

belirtmek gerekir ki anonim şirketlerde temel ilke çoğunluk esasına dayanmakta olup, iptal davalarında yapılacak değerlendirme, çoğunluk kararlarının azınlık haklarını orantısız biçimde hakkın kötüye kullanımı yasağını ihlalden ibarettir. Bu yaklaşımın dışına çıkılması, ekonomik hayatın ve serbest piyasa düzeninin temel aktörlerinden biri olan anonim şirketlerin işlevselliğini ve karar alma etkinliğini ciddi biçimde zayıflatacaktır.

Azınlık pay sahibinin sermaye artırımı nedeniyle zarara uğraması temel olarak bu artırıma katılamadığı durumlarda gündeme gelir. Zira bu hâlde sermaye artırımına katılamayan ortağın pay oranı düşmekte ve buna bağlı olarak pay sahipliği haklarının etkisi de azalmaktadır. Yine bu değerlendirmede bazı ortakların sermaye taahhüdünde bulunmalarını zorlaştırma ve bunun önüne geçme amacı taşıyıp taşımadığı amaçlarının söz konusu olup olmadığı da dikkate alınmalıdır⁴⁸.

Çoğunluk pay sahipleri şirketteki hakimiyetleri gereği yönetim kurulu üyelikleriyle farklı kazançlar da elde edebilmektedirler. Şirketin kâr dağıtımını yapmadığı, kârın sürekli şirket iç kaynaklarına aktarıldığı durumlarda ise azlık elindeki tek gelirden de mahrum olabilmektedir. Bu durumda ekonomik olarak daha zor durumda olan azlığın, dürüstlük kuralına aykırı sermaye artırımlarına maruz bırakılması da bu kapsamda değerlendirilebilecek hâllerdendir⁴⁹.

hisselerinin değerinde değişme olmadığı anlaşılmaktadır... kanun hükümleri çerçevesinde davalı şirketin sermaye artırımına ihtiyaç duyup duymadığı, sermaye düzeltilmesi olumlu farkları, olağanüstü yedekler ve dağıtılmayan geçmiş yıl kârları olarak belirtilen kalemlerin sermaye borcunun yerine getirilmesinde kullanılmasında bir sakınca bulunup bulunmadığı hususunda alınacak rapor sonucuna göre sermaye artırımının ortaklığın çıkarları yerine oy çoğunluğunun elinde bulunduran pay sahiplerinin çıkarlarını korumak veya azlık pay sahiplerini zarara uğratmak amacıyla yapılıp yapılmadığı, dolayısıyla alınan kararın dürüstlük kuralına aykırı olup olmadığı değerlendirilerek bir karar verilmesi gerekirken mahkemece eksik incelemeyle yazılı şekilde karar verilmesi isabetsiz olmuştur. ” (İstanbul BAM 43. HD. 10.04.2025, E. 2021/1934, K. 2025/457, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁴⁸ Y.11.HD. 09.07.2024, E. 2023/3069, K. 2024/5720, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

⁴⁹ “... genel kurulun yıllık kârın dağıtımına ilişkin hakkını hiç ve yeteri kadar dağıtmayacak ve özellikle azınlığı zarara sokacak şekilde kullanması, pay sahibinin kâr payı hakkını ihlal edecektir. Bu itibarla davalı şirketin %5'den daha fazla dağıtılabilir kadar kâr elde etmesi karşısında geçmiş yıllardaki kârının dağıtılmaması ile 2014 yılı kârının sadece %5'inin dağıtılmasına ilişkin (7) numaralı kararın

Bu noktada belirtmek gerekir ki şirketlerin ticari faaliyetleri için kaynak ihtiyaçlarını karşılayabileceği en elverişli yolların başında sermaye artırımını gelmektedir. Sermaye artırımını ile kaynak ihtiyacını bankalara bağlı olmaksızın karşılayan şirket, faiz ve sair giderlerden de kurtularak daha ucuz bir kaynağa kavuşmuş olmaktadır. Bu çerçevede eğer sermaye artırımını, şirketin amacı, ihtiyaçları veya genel menfaati doğrultusunda zorunlu bir uygulama niteliği taşıyorsa, bu durumda azınlığın uğradığı zarar, alınan kararın hukuka aykırılığını tek başına ortaya koymaz⁵⁰. Böyle bir durumda, pay sahipleri yalnızca kendi çıkarlarını gerekçe göstererek sermaye artırımının dürüstlük kuralına aykırı olduğunu ileri süremezler.

Nitekim Yargıtay benzer konuda verdiği bir kararında⁵¹,

“Mahkemece davanın kabulüne gerekçe olarak sermaye artırımına iştirak etmeyen paydaşların arttırılan sermayeye oranla paylarının düşeceği ve binnetice sene sonu itibariyle kar paylarının azalacağı ve alınacak kararlarda küçük hisse sahipleri aleyhine durumlar yaratılabileceği gösterilmiştir. Bu belirtilen hususlar sermaye artırımının tabii sonuçları ise de, sermaye artırımına iştirak edebilecek paydaşların maddi imkânları bulunduğu taktirde sermaye artırımına iştirak etmelerine bir engel bulunmaması ve iştirak etmeleri hâlinde bir zararlarının söz konusu olmamasına, sermaye artırımının davacıları zarara uğratmak amacı güttüğünün de kanıtlanamamış bulunmasına ve sermaye artırımına iştirak edememeleri nedeniyle böyle ortakların pay ve kar oranlarının düşmesinin tek başına objektif iyi niyet kurallarına aykırı olduğunun kabulüne karar verilmiş olması doğru görülmemiştir.”

şeklinde hüküm kurarak, sermaye artırımına katılmayan pay sahiplerinin bu nedenle pay ve kâr oranlarının azalmasının, tek başına sermaye artırım kararının dürüstlük kuralına aykırı sayılmasına yeterli olmayacağı

dürüstlük kuralına aykırı olduğu ve iptali şartlarının olduğu kabul edilmelidir. Dolayısıyla davalı şirketin anılan genel kurulunun (7) numaralı kararının iptaline dair direnme kararı da yerindedir...” (Y.HGK. 18.10.2022, E. 2020/11-674, K. 2022/1291, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁵⁰ Yalçın, s. 66.

⁵¹ Y.11 HD. 13.12.1988, E. 1988/4113, K. 1988/7656, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 4, 1988, s. 109 vd.

yönünde içtihat geliştirmiştir. Yakın tarihli bir başka kararında ise Yüksek Mahkeme⁵²;

“ ... 01.06.1999, 28.05.2002 ve 04.06.2003 tarihli genel kurul kararları sermaye artırımına ilişkin olup, kararların alınmasında yasadaki emredici nitelikte öngörülen şekli koşullarının yerine getirildiği, kararların iptalinin istenebileceği ancak sermaye artırımının şirket işlerinde olağan ve kanunla izin verilen bir işlem olduğu nazara alındığında pay sahibinin katılamayacak olsa dahi sermaye artırımına tahammül göstermek zorunda olduğu, nitekim esas sermayenin mevcut miktarının pay sahibi yönünden müstesna hak teşkil etmeyeceği, buna göre pay sahibinin sermaye artımıyla paylarının gerçek değerinin azalacağından hareketle sermaye artırımının yapılmasına engel olamayacağı ancak, şirketin de pay sahiplerinden bir kısmına zarar vermek amacıyla sermaye artırımında bulunmasının mümkün olmadığı, aksi hâlde hakkın kötüye kullanılması yasağı kapsamında afaki iyi niyet kurallarına aykırılık sebebiyle bu kararın iptalinin mümkün bulunduğu açıksa da davacının, davalı şirket tarafından alınan sermaye artırım kararlarının davacının pay oranını düşürmek amacıyla yapıldığı iddiasını da kanıtlamadığı ... “

ifadeleriyle bu hususu teyit etmiştir. Bir sermaye artırım kararının dürüstlük ilkesine aykırı sayılabilmesi için, bu kararın şirketin kendi menfaatinin yanı sıra diğer menfaat gruplarının çıkarları doğrultusunda alındığının ispat edilmesi gerekir. Yukarıda aktarılan yargı kararlarından da görüleceği üzere, bu iddiayı ileri süren tarafın, yani davacının, ispat yükünü taşıdığı kabul edilmektedir⁵³. Kaldı ki bir ortak sermaye artırımına katılmasa dahi nihai olarak yapılan artırımdan fayda sağlayabilecektir. Sermaye artırımını neticesinde elde edilen kaynak ile şirket daha büyük yatırımları hayata geçirebileceğinden şirketin nihai olarak değeri artacak ve bu durumdan bütün pay sahipleri fayda görecektir. Bu itibarla sermaye artımı özelinde yapılacak değerlendirmenin, ekonomik

⁵² Y.11.HD. 19.04.2018, E. 2016/9546, K. 2018/2903, Lexpera İctihat Bilgi Bankası.

⁵³ Sermaye artırım kararının davacı azınlık ortağı zararlandırıcı sebeple alınıp alınmadığı hususunda davanın esası bakımından haklılığın yaklaşık ispat seviyesinde kanıtlandığının kabulü mümkün olmadığından davacı vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir. (İstanbul BAM 12. HD. 03.02.2025, E. 2025/45, K. 2025/144, Kazancı İctihat Bilgi Bankası).

ve ticari gerçeklere de uygun olması ve kapsamlı bir değerlendirmeye dayanması gerekmektedir. Nitekim sermaye artırımlarının dürüstlük kuralına aykırılık değerlendirmesinde de mali değerlendirmeler son derece belirleyici olmaktadır. Şirkete sermaye artırımını neticesinde girecek kaynağın hangi amaçlarla kullanılacağı, yapılacak yatırımların maliyeti ve bu yatırımlardan beklenen geri dönüşler çerçevesinde değerlendirilerek bir sonuca varılmaktadır.

B. Eşitlik İlkesi Kapsamında Değerlendirme

Sermaye artırımına ilişkin genel kurul kararlarında eşit işlem ilkesine aykırılık da tespit edilebilmektedir. Nitekim ana sözleşme değişikliğiyle kararlaştırılan bir sermaye artırımını sonucunda, artırılan sermayenin bir kısmının, daha önce şirkete alacaklı olan pay sahiplerinin alacaklarına mahsup edilmesi, kalan tutarın ise diğer pay sahiplerinden belirli vadelerle tahsil edilmesi şeklinde bir düzenleme yapılması, bazı pay sahiplerinin sermaye borcunu peşin ödemek zorunda kalmasına, bazılarının ise vadeli ödeme imkânına sahip olmasına yol açar. Bu durum, pay sahipleri arasında eşitlik ilkesine aykırılık oluşturur ve alınan kararın iptaline neden olur.

Yargıtay, konuya ilişkin verdiği bir kararda, sermayenin yalnızca %25 oranında artırıldığını, pay sahiplerine taahhüt ettikleri sermaye tutarını beş eşit taksitte ödeme imkânı tanındığını ve bu şekilde eşitlik ilkesine uygun davranıldığını belirtmiş, sermaye artırımına gidilmesinin diğer pay sahiplerinin şirketteki hisselerini azaltma amacı taşımadığı, kötü niyet unsuru bulunmadığı ve yapılan artırımın dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmediği gerekçesiyle yerel mahkeme kararını onamıştır⁵⁴.

⁵⁴ Y.11.HD. 23.10.2018, E. 2016/13402, K. 2018/6595, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

Yine sermaye artırımı kararıyla doğrudan bağlantılı olan rüçhan hakkının⁵⁵, makul bir gerekçe olmaksızın⁵⁶ ve pay sahipleri arasında eşitlik ilkesine aykırı şekilde sınırlandırılması ya da tamamen kaldırılması da⁵⁷ dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edebilir ve bu nedenle ilgili genel kurul kararının iptali talep edilebilir⁵⁸.

⁵⁵ Anonim şirketlerde rüçhan hakkı, dış kaynaklardan gerçekleştirilen sermaye artırımı sonucunda ihraç edilen yeni payların, öncelikli olarak mevcut pay sahiplerine teklif edilmesini sağlayan bir haktır. Mehmet Bahtiyar, Anonim Ortaklıkta Kayıtlı Sermaye Sistem ve Sermaye Artırımı, Beta Basım, 1996, s. 158. Doktrindeki rüçhan hakkı tanımları için ayrıca bkz. Şükrü Yıldız, Anonim Ortaklıkta Yen Pay Alma Hakkı, Beta Basım, 1996 (Yeni Pay), s. 77 vd. Payın aslen iktisabına imkân tanıyan bu hakkın, pay sahiplerine payları oranında tanındığı yönünde bkz. Murat Yusuf Akın, “Kayıtlı Sermayede Rüçhan Hakkının Sınırlandırılması veya İlginin Bu Hakkı Kullanımdan Yoksun Bırakılmasındaki Kısıtlar”, Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1995, s. 13. Bu hakkın olmaması veya kullanılmamasının, pay sahibinin şirket ve diğer pay sahipleri karşısındaki gücünü zedeleyeceği yönünde bkz. Veliye Yanlı, “Alman Hukukunda Anonim Ortaklıklarda Rüçhan Hakkının Sınırlandırılmasında Gözetilecek İlkeler: Gereklilik, Ölçülülük ve Eşitlik”, Argumentum, Sayı: 24, 1992, s. 369.

⁵⁶ “... TTK m. 461/2 hükmüne göre pay sahibinin rüçhan hakkının sınırlandırılması için gerekli görülen öncelikli şart “rüçhan hakkının sınırlandırılması ya da kaldırılmasında haklı sebeplerin bulunması”dır. Yasal düzenlemede, haklı sebepler örnek olarak gösterilmiştir. Başka sebepler ve özellikle takas yoluyla ödeme de haklı sebep sayılabilir. Burada önemli olan, eşit işlem ve hakların sakınılarak kullanılması ilkesi göz önünde tutularak tüm pay sahiplerinin ve şirketin ekonomik menfaatlerinin korunmasıdır. Yoksa belirli bir pay grubu ya da hakim ortağın menfaatlerinin göz önünde tutularak rüçhan haklarında kısıtlamaya gidilmesi haklı nedenin oluşumuna engeldir.” (Y.11.HD. 10.06.2021, E. 2020/2177, K. 2021/4960, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁵⁷ Eşit işlem ilkesinin rüçhan hakkının sınırlandırılması veya kaldırılması açısından öncelikli olarak dikkate alınması gerektiği, dolayısıyla sadece gereklilik olduğu ileri sürülerek eşit işlem ilkesini dışlanmasının ve bazı pay sahiplerinin ya da pay gruplarının rüçhan haklarına müdahalede bulunulmasının ilkeye aykırılık oluşturulacağı yönünde bkz. Burak Adıgüzel, “Anonim Şirketlerde Rüçhan Hakkının Sınırlanması veya Kaldırılması”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 1, 2014, s. 2.

⁵⁸ Aynı yönde bkz. Bakır, s. 117-118. Yönetim kurulu üyeleri tarafından eşit işlem ilkesine aykırı şekilde alınan kararların aynı zamanda yükümlülük ihlâli anlamına geldiği, bu tür ihlaller sonucunda, pay sahipleri doğrudan zarara uğrayabileceği gibi, şirketin uğradığı zarar dolayısıyla dolaylı zararlarla da karşı karşıya kalabileceği yönünde bkz. Necla Akdağ Güney, “Anonim Şirketlerde Eşitlik İlkesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 3-4, 2014 (Eşit İşlem), s. 131. Ayrıca bkz. Esra Pınar Bilgin, “Anonim Ortaklıklar Hukukunda Eşit İşlem İlkesi ve İlkeye Aykırılığın Yaptırımları”, Banka ve Finans Hukuku Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 19, 2016, s. 1015-1016.

Rüçhan hakkının sınırlandırılması veya tamamen kaldırılması durumlarında öncelikle eşit işlem ilkesinin gözetilmesi gerekli olup, yalnızca “gereklilik” gerekçesiyle bu ilkenin göz ardı edilmesi ve belirli pay sahiplerinin ya da pay gruplarının rüçhan haklarına müdahale edilmesi, eşit işlem ilkesine aykırılık teşkil eder⁵⁹. Yargıtay da konuya ilişkin bir kararında, “...ana sözleşmede öngörülen rüçhan hakkının sadece bazı hissedarlara kullanılmış olduğu, hisselerin devri teklifinin bildirilmemiş olması sebebiyle bazı hissedarlar rüçhan haklarını kullanma imkânı bulamadığından bu durumun eşit işlem ilkesine aykırı olduğu...” yönünde hüküm tesis etmiştir⁶⁰. Yine bir diğer kararında, şirketin ortaklara borçlar hesabından mahsup yoluyla sermaye artırımını kararı alabilmesi ve artırılan sermayenin ne kadarının bu yolla karşılanacağını belirlenmesinin, ancak gerçeğe uygun şekilde tutulmuş defter ve kayıtlara dayanılarak mümkün olabileceği, nitekim kararın içeriği ve sermaye artırımının büyük ölçüde ortaklara borçlar hesabından karşılanacak olduğu, davacının şirketteki %33 oranındaki payına dayalı rüçhan hakkını, dolaylı dahi olsa, kullanmasını engelleyici nitelikte olduğu, genel kurulda bu şekilde kabul edilen sermaye artırımını kararının davacının şirketteki pay oranını fiilen küçültmekte olduğu ve eşit işlem ilkesine aykırılık teşkil ettiği ve bu durumun tek başına, genel kurul kararının iptal edilmesi için yeterli ve geçerli bir gerekçe oluşturduğu yönünde hüküm tesis etmiştir⁶¹.

Öte yandan şunu da belirtmek gerekir ki, pay sahiplerinin rüçhan haklarını kullanmamaları ya da mali nedenlerle bu haklarını fiilen kullanmamış olmaları, tek başına sermaye artırımını kararını dürüstlük kuralına aykırı hâle getirmez⁶². Nitekim konuya ilişkin bir kararında Yargıtay şu yönde hüküm tesis etmiştir⁶³: “... sermaye artırımının davacıları zarara uğratmak amacı güttüğünün de kanıtlanamamış bulunmasına ve sermaye artırımına iştirak edememeleri nedeniyle böyle ortakların pay ve kar oranlarının düşmesinin tek başına objektif iyi niyet kurallarına aykırı olduğunun kabulüne karar verilmiş olması doğru görülmemiştir.”

⁵⁹ Adıgüzel, s. 2.

⁶⁰ Y.11 HD. 26.12.2016, E. 2016/6289, K. 2016/9804, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

⁶¹ Y.11.HD. 17.3.2021, E. 2019/3593, K. 2021/2564, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

⁶² Soykan, s. 599; Moroğlu, Hükümsüzlük, s. 243-244.

⁶³ Y.11.HD. 13.12.1988, E. 1988/4113, K. 1988/7656, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 4, 1988, s. 109 vd.

C. Hakların Sakınılarak Kullanılması İlkesi Açısından Değerlendirme

Hakların sakınılarak kullanılması ilkesinin uygulandığı durumlarda, esasen hukuken geçerli biçimde alınmış ve meşru gerekçelere dayanan bir genel kurul kararı söz konusudur. Kararın içeriğinde açık bir hukuka aykırılık bulunmamakta ve şirket menfaati de gözetilmektedir; ayrıca karar azınlık pay sahiplerini hedef alan kötü niyetli bir amaç da taşımamaktadır⁶⁴. Ancak yukarıda detaylı olarak ifade edildiği üzere⁶⁵, şirketin menfaatine ulaşmak için tercih edilen yol, çoğunluk dışındaki pay sahipleri bakımından zarar doğurabilecek nitelikte olabilir. Doktrinde, rüçhan hakları sınırlandırılmasa dahi, şirketin gerçek finansal ihtiyacının ötesine geçen sermaye artırımı uygulamalarının, hakların sakınılarak kullanılması ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği görüşü ileri sürülmektedir⁶⁶.

Yargıtay konuya ilişkin bir kararında pay sahiplerinin pay oranlarını çok aza düşürecek düzeyde bir sermaye artışının pay sahiplerinin çıkarlarını zedeleyeceğine ve dürüstlük kuralına aykırı olacağına hükmetmiştir⁶⁷. Yine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'nin konuya ilişkin bir kararına konu olayda, şirket sermayesinin 6.000.000,00 TL'den 2.000.000,00 TL'ye düşürülmesine karar verilmiş, bu karardan yaklaşık beş buçuk ay sonra ise bu kez sermayenin 2.000.000,00 TL'den 10.000.000,00 TL'ye çıkarılmasına yönelik bir karar alınmış, dosyaya sunulan bilirkişi

⁶⁴ Soykan, s. 597-598.

⁶⁵ Bkz. bu çalışmanın III.C. başlığı.

⁶⁶ Erdoğan Moroğlu, Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, On iki Levha Yayıncılık, 2020 (Hükümsüzlük), s. 242.

⁶⁷ Y.11.HD. 26.02.2019, E. 2017/5121, K. 2019/1547, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası. Yargıtay bu gerekçeyle ilk Derece Mahkemesi'nin kararını kaldırmıştır. Ancak "... davalı şirketin 2010 yılı itibarıyla sermayesi... 500.000 TL'ye çıkartılmış olup, bilirkişiler 2010 yılı itibarıyla bu sermaye artırımının şirketin çıkarları ve ihtiyaçları açısından zorunlu olmadığını, 1.000.000 TL'ye çıkartılması halinde bu miktarın şirketin gerekli ihtiyaçlarını sağlar nitelikte olduğunu, gerekli olmamasına rağmen bu miktar artırılmasının ortağın çıkarlarını zedeleyeceğini belirtilmiş ve buna dayalı verilen karar Dairemiz tarafından onanmıştır. Davalı şirket bundan 5 yıl sonra dava konusu genel kurulu yapmış olup, İlk Derece Mahkemesince ve Bölge Adliye Mahkemesince itibar edilen rapora göre de sermayenin 1.500.000 TL'ye çıkartılmasının zorunluluk haline geldiğinin anlaşılmasına göre, İlk Derece Mahkemesi'nin kararına karşı yapılan istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş ve bu husus bozmayı gerektirmiştir..."

raporuna göre, bu karar sonucunda da davacının sermaye payı %7'den %1,85'e düşmüştür. Mahkeme, bu durumda, alınan sermaye artırım kararının azınlık pay sahiplerinin haklarını ihlâl edici nitelikte olduğunu ve kararının hakların sakınılarak kullanılması ilkesini ihlâl ettiğini kabul etmiştir⁶⁸. Aynı Mahkeme bir başka kararında sermaye artırımını sebebiyle pay sahiplerinin pay oranlarının düşmesinin başlı başına hakların sakınılarak kullanılmadığı anlamına gelmeyeceğini, zira bunun sermaye artırımının doğal bir sonucu olduğunu sermaye artırımına iştirak edebilecek paydaşın maddi imkânları bulunduğu takdirde sermaye artırımına iştirak etmesine bir engel bulunmadığını ifade etmiştir⁶⁹.

Yine Yargıtay bir kararında, sermaye artırımını sonrası %16,67 oranındaki hisselerin %4,9'a düşmesi ve ödemelerin dörtte birinin derhal, kalan dörtte üçünün ise 90 gün içinde yapılmasına karar verilmesinin tek başına sermaye artırımının kötü niyetle yapıldığını göstermeyeceğini belirtmiş; bu durumun hakların sakınılarak kullanılması ilkesine aykırı olduğu yönündeki temyiz itirazlarını yerinde görmemiştir⁷⁰.

Bunların yanı sıra, iç kaynaklardan sermaye artırımını yapılarak pay sahiplerine herhangi bir mali yük getirmeksizin bedelsiz pay senedi dağıtılması mümkün iken, bunun yerine dış kaynaklı bir sermaye artırımına gidilmesi ve özellikle ekonomik açıdan zayıf ortakların pay oranlarını azaltmayı hedefleyen kararların alınması da hakların sakınılarak kullanılması ilkesine aykırılık oluşturur⁷¹. Nitekim kanun koyucu TTK m.

⁶⁸ İstanbul BAM 43. HD. 27.12.2022, E. 2020/1183, K. 2022/1484, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

⁶⁹ İstanbul BAM 12. HD. 15.09.2022, E. 2020/6 K. 2022/1201, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası. Ayrıca bkz. İstanbul BAM 12. HD. 28.04.2022, E. 2019/2409, K. 2022/654, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası ("...Sermaye artışının şirketin tek varlığı olan arsanın yatırım yapılmaya kadar olan dönemdeki giderlerini karşılamaya yönelik olması nedeniyle şirket için bir zorunluluk olması yanında, sermaye artırım kararının sırf azınlık pay sahiplerine ve bu arada davacıya zarar vermek kastıyla yapıldığı ve dürüstlük kuralına ve hakların sakınılarak kullanılması ilkesine aykırılık taşıdığına ilişkin de delil bulunmadığı anlaşılmakla, kararın bu bakımdan da iptali koşulları oluşmamıştır..").

⁷⁰ Y.11.HD. 06.04.2023, E. 2021/8051, K. 2023/2134, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

⁷¹ Sermaye artırımını, dış kaynaklardan ve iç kaynaklardan artırım olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilebilir. Dış kaynaklardan yapılan sermaye artırımında şirkete dışarıdan yeni kaynak girişi sağlanır. Buna karşılık iç kaynaklardan gerçekleştirilen sermaye artırımında şirketin malvarlığında fiili bir artış meydana gelmez; yalnızca bilançodaki

462/3'te, “Bilançoda sermayeye eklenmesine mevzuatın izin verdiği fonların bulunması hâlinde, bu fonlar sermayeye dönüştürülmeden, sermaye taahhüt edilmesi yoluyla sermaye artırılamaz.” kuralına yer vererek bu hususu düzenlemiştir⁷².

D. Şirket Menfaati Açısından Değerlendirme

Sermaye artırımının dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edip etmediğinin değerlendirilmesinde, özellikle “şirket menfaati” kavramı belirleyici bir ölçüt olarak öne çıkmaktadır. Anonim ortaklıklarda şirket, pay sahipleri (azınlık ve çoğunluk dahil), alacaklılar, çalışanlar ve genel anlamda ülke ekonomisi gibi çeşitli menfaat grupları bulunsun da, bu çıkar gruplarını bir arada tutan ve sistemin merkezinde yer alan esas aktör, şirketin tüzel kişiliğidir. Zira mevcut ekonomik düzenin temelinde

kalemler arasında yapılan bir muhasebe düzenlemesiyle esas sermaye artırılmış olur (Moroğlu, Sermaye Artırımı, s. 196-197; Abuzer Kendigelen, Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul, 1994, s. 187; Ayşe Nur Berzek, Anonim Ortaklıkta İç Kaynaklardan Esas Sermaye Artırımı, İstanbul, 1990, s. 8). Dolayısıyla iç kaynaklardan yapılan artırımda ortaklığa dışardan bir sermaye girişi olmamakta ve ortaklığın toplam malvarlığı değerinde bir değişiklik meydana gelmemektedir. İç kaynaklardan artırım, yeni payların çıkarılması suretiyle yapılabileceği gibi mevcut payların itibari değerlerinin yükseltilmesi yoluyla da yapılabilir. İç kaynaklardan sermaye artırımı, yedek akçelerin, dağıtılmamış kârların, yeniden değerlendirme artış fonlarının, iştirak veya taşınmaz satışlarından elde edilen fonların ya da amortisman tabii diğer iktisadi değerlerin sermayeye dönüştürülmesiyle gerçekleştirilir. (Y.11.HD. 20.11.2024, E. 2023/6790, K. 2024/8103, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁷² “...Mahkeme tarafından toplanması gerekli tüm delillerin toplandığı, usulünce tartışıldığı, bilirkişi raporunda 2022 yılındaki iç kaynaklara ilişkin tutarın 473.122.155,26 TL olduğu, şirketin sermaye artırımına ilişkin tutarın ise 400.000.000,00 TL, dolayısı ile sermaye artırımının iç kaynaklardan karşılanabileceken, nakdi sermaye taahhüdüne dayalı olarak sermaye artışına gidilmesinin uygun olmadığı belirtilen, 19/01/2023 tarihli olağanüstü genel kurulda şirketin sermaye artırma gerekçesi olarak sermayenin yetersiz kalmasına dayanılmış ise de alınan bilirkişi raporundan 30/09/2022 tarihi itibarıyla işletme sermayesinin yeterli olduğu, sermaye kaybının olmadığı, öte yandan TTK 462.maddesinde belirtilen iç kaynaklardan oluşan unsurların sermayeye eklenmeden, sermayeye dönüştürülmeden sermaye taahhüt edilmesi yoluyla artırıma gidilemeyeceği, artırılması öngörülen miktarın sermayeye eklenecek iç kaynaklardan az olması nedeniyle nakdi sermaye taahhüdüne gidilmesinin yasal mevzuata uygun olmadığı ... yönelik mahkeme gerekçesi ve kabulünde isabetsizlik olmadığı, verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğu anlaşılmakla davalı vekilinin istinaf kanun yolu başvurusunun 6100 Sayılı HMK'nın 353/(1)-b-1. maddesi gereğince esastan reddine...” karar verilmiştir. (Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 3. HD. 24.03.2025, E. 2024/635, K. 2025/581 T. 24.3.2025, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

şirketler yer almakta olup, şirketin çıkarlarının korunması ve güçlendirilmesi, diğer tüm menfaat gruplarının dolaylı olarak fayda elde etmesini sağlamaktadır. Bu nedenle, gerçekleştirilen sermaye artırımının şirket menfaatiyle ne ölçüde örtüştüğünün tespiti büyük önem taşımaktadır.

Anonim şirket menfaatinin, pay sahiplerinin bireysel menfaatlerinden üstün kabul edilmesi, pay sahiplerinin korunması ve şirket malvarlığının güvence altına alınmasıyla ilgili düzenlemeler çerçevesinde dikkatle ele alınması gereken bir husustur. Aksi hâlde, genel kurul kararının kısmen veya tamamen iptal edilmesi ve rüçhan hakkına getirilen sınırlamaların uygulanamaması gündeme gelebilir⁷³.

Şirketin kuruluş amacıyla uyumlu olan ve şirketin değerini veya gelirini artırmaya yönelik işlemler, şirket menfaati kapsamında değerlendirilmektedir⁷⁴.

Yine Türk doktrinde, şirket menfaatinin belirlenmesinde çoğunlukla şirketin uzun vadeli çıkarları ile değer artış potansiyelinin de göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmaktadır⁷⁵. Şirketin değerini yükselten ve kurumsal yapıya katma değer kazandıran yatırım faaliyetlerinin şirket menfaati kapsamında değerlendirilmesi, yerinde bir yaklaşımdır. Nitekim Yargıtay da konuya ilişkin bir kararında, davalı şirketin borca batık olmadığı, bu anlamda bir sermaye arttırımı gerekmediği, ancak finansman oranı ve kaldıraç oranına göre şirketin uzun vadede inkişafı yönünden sermaye arttırımına ihtiyaç duyulması durumunda alınan kararın dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmeyeceğini ifade etmiştir⁷⁶.

Mahkeme 2025 tarihli bir kararında, şirket sermayesinin 100.000,00 TL'den 2.000.000,00 TL'ye çıkarılmasına ilişkin genel kurul kararının dürüstlük kuralına aykırı olup olmadığına ilişkin değerlendirmede bulunmuş ve somut olayın özellikleri çerçevesinde davalı şirketin mali durumunun değerlendirilmesinde cari oran, likidite oranı ve nakit oranı gibi

⁷³ Aynı yönde bkz. Bakır, s. 111.

⁷⁴ Sulu, s. 60.

⁷⁵ Feyzan Hayal Şehirali Çelik, Anonim Şirketlerde Çıkar Çatışmaları Ekseninde Şirket Ele Geçirmelerine Karşı Önlemler, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2008, s. 30.

⁷⁶ Y.11.HD. 10.12.2024, E. 2024/1156 K. 2024/8859, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

göstergelerin dikkate alınması gerektiğini, 2017 ve 2018 yılı bilanço sonuçlarına göre bu oranların istenen seviyelerin altında olduğunu, 2018 yılı finansal tablolarına göre şirketin toplam 5.456.658,46 TL kısa vadeli borcu bulunduğu, çeltik kurutma tesisinin 2018’de tamamlandığı ve bu nedenle şirketin faaliyetlerini sağlıklı şekilde sürdürebilmesi için işletme sermayesine ihtiyaç duyduğu ve bu ihtiyacın karşılanmasının en makul yolunun sermaye artırımı olduğu yönünde tespit ve değerlendirmelerde bulunmuştur⁷⁷.

Benzer nitelikteki bir başka olayda Yargıtay, şirket borçlarının ödenmesi amacıyla esas sermayenin 200.000 TL’den 6.500.000 TL’ye yükseltilmesine ilişkin kararın dürüstlük kuralına aykırılık oluşturmadığına hükmetmiştir⁷⁸. Yine bir diğer kararında “...İptali istenen genel kurul kararında şirket sermayesinin 50.000 TL’den 2.100.000 TL’ye çıkarılmasına ve nakit sermaye artışından dolayı ortaklara rüçhan haklarının kullandırılmasına karar verilmiş ve sicil dosyasına, şirketin bilançosuna ve yapısına uygun bilirkişi raporu kapsamında, genel kurul kararının yasaya, ana sözleşmeye ve ayrıca ortakların durumuna göre objektif iyi niyet kurallarına aykırı düşmediği sonucuna varılmıştır.”⁷⁹

Bu örneklerden anlaşılabacağı üzere Yüksek Mahkeme, “bir anda çok yüksek tutarda sermaye artırımına gidilmesini” tek başına hukuka aykırılık sebebi olarak değerlendirmemekte, şirket menfaati açısından bir değerlendirme yaparak sonuca varmaktadır. Kararlarda, oran ve miktar bakımından oldukça yüksek olan sermaye artışlarının dahi hukuka aykırı sayılmamış olması da dikkat çekicidir.

Yine yatırımların şirketin öz sermayesi yanında banka kredileri ile finanse edildiği, şirketin bu dönemde fiilen faaliyete geçmediği ve geliri- nin bulunmadığı bir durumda şirket ortaklarına başvurularak sermaye artışına gidilmesinin makul bir davranış olduğu ve dürüstlük kuralına aykırılık olarak değerlendirilmesinin uygun olmadığı belirtilmiştir⁸⁰. Benzer

⁷⁷ Y.11.HD. 04.03.2025, E. 2024/3442, K. 2025/1467, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

⁷⁸ Y.11.HD. 09.03.2017, E. 2016/2535, K. 2017/1430, Lexpera İçtihat Bilgi Bankası.

⁷⁹ Y.11.HD. 15.11.2017, E. 2016/8898, K. 2017/6234, Erdoğan Moroğlu/ Abuzer Kendigelen, İçtihatlı – Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, On İki Levha, 2014, s. 363.

⁸⁰ Y.11.HD. 09.03.2017, E. 2016/2535, K. 2017/1430, Lexpera İçtihat Bilgi Bankası.

şekilde şirketin borca batıklıktan kurtulması ve eski sermayesine kavuşması amacıyla alınan sermaye artırımı kararının da dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmeyeceğine hükmetmiştir⁸¹.

Bu çerçevede bir sermaye artırımı kararının hukuka uygun sayılabilmesi için, şirket tüzel kişiliği açısından haklı ve zorunlu bir nedene dayanması gereklidir. Bu kapsamda sermaye artırımı yapan şirketin, hangi somut ihtiyaç nedeniyle iç/ dış kaynağa ihtiyaç duyduğunu, bu kaynağa ne kadar sürede ulaşmasının gerekli olduğunu ve söz konusu ihtiyacın en uygun şekilde sermaye artırımıyla karşılanabileceğini somut ve objektif verilerle ortaya koyması gerekir⁸².

V. SONUÇ

Dürüstlük kuralı, hukuki ilişkilerde taraflar arasında güvenin tesis edilmesi, hakkaniyetin sağlanması ve hakların kötüye kullanılmasının önlenmesi açısından temel bir denge unsuru olarak görülmektedir. Hukuki açıdan dürüstlük kuralı; hakların kullanılması ve borçların ifasında hukuka, toplumun genel ahlâk anlayışına, yerleşmiş örf ve adetlere, doğruluk ve güven ilkelerine uygun davranmayı; ayrıca hak kullanımının, diğer hak sahiplerinin ya da borç ilişkisindeki karşı tarafın meşru güven beklentisini boşa çıkarmamasını öngören bir ilke ve kurallar bütünüdür ifade eder.

Bu kuralın bir yansıması niteliğindeki hakkın kötüye kullanılması yasağı ise, kişilere tanınan sübjektif hakların sınırsız ve keyfi biçimde kullanılmasını engeller; aynı zamanda hak sahibine bu hakkı dürüstlük ilkelerine uygun şekilde kullanma yükümlülüğü getirir.

Dürüstlük kuralının tamamlayıcı ilkelerinden biri olarak kabul edilen ve dürüstlüğe aykırılığın belirlenmesinde yardımcı bir ölçüt işlevi gören bir diğer ilke ise çelişkili davranış yasağıdır. Bu ilkeye göre, bir kimse, belirli bir yönde davranacağına ilişkin karşı tarafta haklı bir güven oluşturduktan sonra, bu güveni boşa çıkaracak şekilde davranarak muhatabını hukuken dezavantajlı bir konuma düşüremez; böyle bir davranış hukuk düzeni tarafından korunmaz.

⁸¹ Y.11.HD. 26.06.2019, E. 2018/2313, K. 2019/4893, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

⁸² İstanbul BAM 12. HD. 04.03.2021, E. 2019/78, K. 2021/302, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

Dürüstlük kuralı, hakkın kötüye kullanılması yasağı ve bunlara bağlı alt ilkeler soyut nitelikte olduğundan, uygulamada somutlaştırılmaları için bazı ölçütlerden yararlanılması gerekir. Bu ölçütlerin başlıcaları; çoğunluk gücünün sınırlandırılması, eşit işlem ilkesi, hakların sakınılarak kullanılması ve şirket menfaatidir.

Anonim şirketlerde çoğunluk ilkesi geçerli olduğundan, sermaye ve oy gücünü elinde bulunduran kişi veya grupların, azınlığın çıkarlarını göz ardı ederek yalnızca kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmeleri mümkündür. Bu nedenle, çoğunluğun iradesinin kötüye kullanılmasını önleyecek mekanizmaların varlığı, özellikle de azınlığa orantısız zarar verebilecek kararları dengeleyen ilkeler, büyük önem taşır. Dürüstlük kuralının kapsamını belirlemeye yönelik olarak çalışmada ele alınan ölçütler de aslında bu amaca hizmet etmektedir.

Çoğunluk gücünün sınırlandırılması ilkesi uyarınca, azınlık pay sahiplerinin devredilemez ve kazanılmış hakları, şirket menfaatinin zorunlu kıldığı durumlar dışında, çoğunluk tarafından keyfî biçimde zedelenebilir; aksi hâlde çoğunluğun yetki sınırları aşılmış olur. Aynı şekilde, eşit işlem ilkesi de çoğunluk ilkesinin yaratabileceği olumsuzlukları bertaraf etmeyi amaçlayan bir koruma mekanizmasıdır. Bu ilke, çoğunluğun sadece kendi çıkarına hizmet eden kararlar almasını engellemekte ve azınlığın zarara uğramasının önüne geçmektedir. Benzer biçimde, hakların sakınılarak kullanılması ilkesi de genel kurulda alınan kararların azınlık haklarını gereksiz yere zedelememesini, aynı sonuca çoğunluğun menfaatlerini koruyarak azınlığa hiç ya da en az zarar verecek yöntemlerle ulaşılmasını öngörür.

Bunların yanı sıra şirket menfaati, yalnızca pay sahiplerini değil; şirket alacaklılarını, kamu kurumlarını ve genel ekonomik düzeni de içine alan geniş kapsamlı bir kavramdır. Şirket menfaatinin tespitinde belirli ölçütlerden yararlanılabilir. Bunlardan ilki, şirketin amacı ve faaliyet konusu olup, anonim şirketler, belirli bir ekonomik amacı gerçekleştirmek için kurulur ve bu amaca ulaşmak adına hukuka uygun her türlü faaliyette bulunabilirler. Değerlendirmede dikkate alınacak bir diğer ölçüt ise, farklı menfaat gruplarının durumudur. Bu kapsamda, bir menfaat analizi yapılarak gruplar arasında ortak çıkar noktaları belirlenmeli ve buna

uygun işlemler ile uygulamalar, şirketin genel yararına hizmet etmelidir. Bunlara ek olarak, şirket değerinin artırılması da önemli bir ölçüt olarak kabul edilir. Bu çerçevede şirketin kuruluş amacına uygun biçimde, şirketin değerini ve gelirini yükselten faaliyetler, şirket menfaati kapsamında değerlendirilmektedir.

Yukarda bahsi geçen ölçütlere, diğer bir ifadeyle dürüstlük kuralına aykırı olarak alınan genel kurul kararları, hem şirketin hem de pay sahiplerinin menfaatlerini zedeleyebileceğinden iptal davasına konu olabilir. Bu davalar, şirket içi denetimin etkinliği ve pay sahiplerinin haklarının korunması açısından büyük önem taşımaktadır.

Sermaye artırımına ilişkin genel kurul kararlarının iptali özelinde şu değerlendirmeler yapılabilir:

- Dürüstlük kuralına aykırılığın tespiti somut olaya bağlıdır. Sermaye artırım kararının dürüstlük ilkesine uygun olup olmadığı her somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir.
- Yüksek düzeyde sermaye artırımının yapılması tek başına ilgili genel kurul kararının dürüstlük kuralına aykırılığına sebep olmaz.
- Şirketin gerçek ihtiyacına uygunluk önemlidir. Sermaye artırımının şirketin amacı ve ihtiyaçlarıyla örtüşmemesi hâlinde dürüstlük kuralına aykırılıktan söz edilebilir. Ancak bir pay sahibinin artırıma katılmaması veya azınlığın zarara uğraması tek başına alınan kararı hukuka aykırı kılmaz.
- Hakların sakınılarak kullanılması ilkesi bağlamında sermaye artırımının dürüstlük kuralına uygunluğu değerlendirilirken, aynı sonuca azınlığa hiç zarar vermeden ya da daha az zarar vererek ulaşmayı sağlayacak alternatif bir yol olup olmadığı incelenmelidir. Eğer şirket menfaatine olan bu artış, eşdeğer etkinlik ve maliyet gibi başka bir yöntemlerle gerçekleştirilemiyorsa, dürüstlük kuralına aykırılıktan bahsedilemez.
- Dış kaynaklı sermaye artırımının meşru gerekçeleri vardır. Şirketin büyüme hedefleri ya da teknolojik yatırımları için sermaye artırımına gitmesi makul ve meşru bir nedendir. Şirketin

ihtiyacını aşan bir artırım söz konusu değilse, bu karar dürüstlük ilkesine aykırı sayılmaz.

- Şirket ve pay sahiplerinin menfaatleri birlikte değerlendirilmelidir. Yapılacak yatırım çoğu durumda şirketin değerini artırır ve bu artıştan pay sahipleri de yararlanır. Nitekim sermaye artırımına pay sahibi katılmasa bile, yapılacak yatırım şirketin değerini yükselteceği için pay sahibinin de paylarının değeri artacak ve dolaylı olarak fayda sağlayacaktır. Dolayısıyla, sermaye artırımını nedeniyle malvarlığında azalma değil, uzun vadede değer artışı söz konusu olacaktır.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Burak: “Anonim Şirketlerde Rüçhan Hakkının Sınırlanması veya Kaldırılması”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, Sayı, 2014, s. 1-48

Akdağ Güney, Necla: “Anonim Şirketlerde Eşitlik İlkesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 3-4, 2014, s. 115-135 (Eşit İşlem).

Akdağ Güney, Necla: “Anonim Şirketlerde Hakların Sakınılarak Kullanılması İlkesi ve Uygulanması”, Prof. Dr. Hikmet Sami Türk’e Armağan, 2017, s. 45-68 (Hakların Sakınılarak Kullanılması).

Akın, Murat Yusuf: “Kayıtlı Sermayede Rüçhan Hakkının Sınırlandırılması veya İlgilinin Bu Hakkı Kullanımdan Yoksun Bırakılmasındaki Kistaslar”, Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1995, s. 7-37.

Murat Yusuf Akın/ Setenay Yağmur: “Türk Anonim Şirketler Hukukunda Eşit İşlem Uygulanması Açısından Objektif Kriter Kavramı”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 12, Sayı:144, 2018, s. 97-105.

Akın, Murat Yusuf/ Sulu, Muhammed: “Yönetim Kurulu Üyelerinin Menfaati ile Şirket Menfaatinin Çatışması Bağlamında Sorumluluk”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 1, 2019, s. 169-184.

Akyol, Şener, Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı, Filiz, 1995 (Dürüstlük Kuralı).

Akyol, Şener, Medeni Hukukta Çelişki Yasağı, Vedat, 2007 (Çelişki Yasağı).

Antalya, Gökhan/ Topuz, Murat, Medeni Hukuk Giriş Temel Kavramlar Başlangıç Hükümleri Cilt 1, Seçkin, 2024.

Bahtiyar, Mehmet, Anonim Ortaklıkta Kayıtlı Sermaye Sistem ve Sermaye Artırımı, Beta Basım, 1996.

Bakır, Ayhan: “Anonim Şirket Hukukunda Rüçhan Hakkının Sınırlandırılması ve Kaldırılmasında Haklı Sebep Şartı”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 4, 2021, s. 103-124.

Bektaş, İbrahim, Yeni Pay Alma (Rüçhan) Hakkının Kısıtlanması ve Devri. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2023.

Berzek, Ayşe Nur, Anonim Ortaklıkta İç Kaynaklardan Esas Sermaye Artırımı, İstanbul, 1990.

Bilgin, Esra Pınar: “Anonim Ortaklıklar Hukukunda Eşit İşlem İlkesi ve İlkeye Aykırılığın Yaptırımları”, Banka ve Finans Hukuku Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 19, 2016, s. 997-1019.

Dinç Doğan, Habibe: “Eşit İşlem İlkesinin Anonim Şirketlerde Pay Sahipleri Dışındaki Kişiler Yönünden Uygulanabilirliği”, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, 2025, s. 387-407.

Dural, Mustafa/ Sarı, Suat. Türk Özel Hukuku Cilt 1 Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri, Filiz, 2024.

Edis, Seyfullah, Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1993.

Eminoğlu, Cafer: “Anonim Şirket Pay Sahipleri Açısından ‘Eşit Şartlarda Eşit İşlem’ İlkesi”. Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, Sayı: 1, 2015, s. 79-88.

Erdem,ERCÜMENT: “Türk ve İsviçre Hukuklarında Eşit İşlem İlkesi”, İsviçre Borçlar Kanunu’nun İktisabının Sekseninci Yılında İsviçre Borçlar Hukuku’nun Türk Ticaret Hukuku’na Etkileri, 2009, s. 393-419.

Giritlioğlu, Necla, Dürüstlük Kuralları, Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı ile Sınırlandırılması, İstanbul, 1989.

Helvacı, Mehmet/ Çamurcu Emin/ Türkyılmaz, İsmail. “Özellikle Anonim Şirket Açısından Şirket Menfaati Kavramı”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan, 2017, s. 309-330.

Kendigelen, Abuzer, Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul, 1994.

Kırca, İsmail, Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, On İki Levha, 2022.

Kırca, İsmail/ Şehirali Çelik, Feyzan Hayal / Manavgat, Çağlar, Anonim Şirketler Hukuku Cilt 1, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2013.

Korkut, Ömer: “Anonim Şirketlerde Şirket Menfaati Kavramının Somutlaştırılması”, Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 2, 2017, s. 1-9 (Şirket Menfaati).

Korkut, Ömer: “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Şirketlerde Sermaye Artırımının Geçersizliği”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 171, Sayı: 2, 2013, s. 287-298 (Sermaye Artırımı).

Moroğlu, Erdoğan, Anonim Ortaklıklarda Sermaye Artırımı, On İki Levha, 2018 (Sermaye Artırımı).

Moroğlu, Erdoğan, Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, On İki Levha, 2020 (Hükümsüzlük).

Moroğlu, Erdoğan/ Kendigelen, Abuzer, İçtihatlı – Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, On İki Levha, 2014.

Nomer, N. Füsun: “Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem) İlkesi”. Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, 1998, s. 469-490.

Oğuzman, M. Kemal/ Barlas, Nami, Medeni Hukuk, On İki Levha, 2024.

Oğuzman, M. Kemal: “Dürüstlük Kuralına Başvurma Konusunda Bazı Yargıtay Kararlarının Eleştirilmesi”, Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 65. Yaş Armağanı, Ankara 1988, s. 407-415.

Omağ, Merih Kemal: “Anonim Şirketler Hukukunda Eşit İşlem İlkesi”. Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, 1986, s. 1-8.

Pulaşlı, Hasan, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Adalet, 2024.

Soykan, İsmail Cem, Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Ortaklıklarda Sermaye Taahhüdü Yoluyla Sermaye Artırımı, On İki Levha, 2019.

Sulu, Muhammet, Anonim Ortaklıklarda Şirket Menfaati Kavramı, On İki Levha, 2019.

Şehirali Çelik, Feyzan Hayal, Anonim Şirketlerde Çıkar Çatışmaları Ekseninde Şirket Ele Geçirmelerine Karşı Önlemler, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2008.

Tekinalp, Ünal: “Hakların En Az Zarar Verecek Şekilde Kullanılması İlkesi”, İktisat ve Maliye Dergisi, Cilt: 26, 1979, s. 78-80.

Tekinalp, Ünal/ Poroy, Reha/ Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar Hukuku II, Vedat, 2023 (Ortaklıklar II).

Tekinalp, Ünal/ Poroy, Reha/ Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar Hukuku I, Vedat, 2025 (Ortaklıklar I).

Uçaryılmaz, Talya Şans, Bona Fides (Dürüstlük Kuralı), Yetkin, 2019.

Üçışık, Güzin/ Çelik, Aydın, Anonim Ortaklıklar Hukuku, Adalet, 2013.

Yağmur, Setenay, Anonim Şirketlerde Eşit İşlem İlkesi, On İki Levha, 2020.

Yalçın, Selim, Anonim Şirketlerde Esas Sermaye Artırımının Dürüstlük Kuralına Aykırılık Nedeniyle İptali, On İki Levha, 2018.

Yanlı, Veliye: “Alman Hukukunda Anonim Ortaklıklarda Rüçhan Hakkının

Sınırlandırılmasında Gözetilecek İlkeler: Gerekliklik, Ölçülülük ve Eşitlik”. Argumentum, Sayı: 24, 1992, s. 369-370.

Yıldız, Şükrü, Anonim Ortaklıkta Yen Pay Alma Hakkı, Beta Basım, 1996 (Yeni Pay).

Yıldız, Şükrü, Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi, Seçkin, 2004 (Eşit İşlem).

**CEBRİ İCRA HUKUKUNDA
AİLE KONUTU ŞERHİNİN
HACİZ ve SATIŞA ETKİSİ***

***THE EFFECT OF THE FAMILY RESIDENCE ANNOTATION ON
ATTACHMENT AND SALE IN THE LAW OF COMPULSORY
ENFORCEMENT***

*Nihat GÜMAN***

İYYÜHFD, 2025, 3(2), (145-179).

* Gönderilme tarihi: 14.07.2025, Kabul tarihi: 21.07.2025/
Submission date: July 14, 2025, Acceptance date: July 21, 2025.

** Dr., ORCID: [0000-0003-0019-9745](https://orcid.org/0000-0003-0019-9745), e-mail, nihat.guman@icloud.com, Araştırma Makalesi/ *Research Paper*. <https://doi.org/10.66012/iyyuhfd.2026.39>

Öz

Bu çalışma, aile konutu şerhinin İcra ve İflas Hukuku çerçevesinde haciz ve satış işlemleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Aile konutu hem bireylerin temel barınma hakkını hem de aile birliğini koruyan özel bir statüye sahiptir. Türk Medeni Kanunu’nun 194. maddesi ile getirilen düzenlemeye göre, malik eşin tek başına aile konutu üzerinde tasarrufta bulunması diğer eşin rızasına bağlanmıştır. Ancak cebri icra gibi irade dışı işlemler bu korumanın dışında kalmaktadır. Çalışmada, aile konutu şerhinin tapuya kaydedilmesinin tek başına haczi önleyici bir etkisinin bulunmadığı, Yargıtay kararları ışığında ortaya konulmuştur. Öte yandan, “haline münasip ev” kavramı üzerinden, borçlunun ve ailesinin asgari yaşam koşullarını sağlayacak konutun haczedilemezliği de ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Meskeniyet iddiası ve bu iddianın hangi şartlarda ileri sürülebileceği, aile bireylerinin hukuki yararları açısından değerlendirilmiştir. Ayrıca ipotekli taşınmazların haczi durumunda, diğer eşin rızasının aranıp aranmayacağı ve ipoteğin haczedilmezlik hakkından feragat anlamına gelip gelmeyeceği gibi konular da incelenmiştir. Elde edilen bulgular, mevcut yasal düzenlemelerin aile konutunun korunması için yetersiz kaldığını, bu nedenle ilgili mevzuatın gözden geçirilerek daha etkin bir koruma mekanizmasının geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile Konutu, Haciz, Şerh, Satış, Meskeniyet

Abstract

This study examines the impact of the family residence annotation on enforcement and foreclosure proceedings within the framework of Turkish Enforcement and Bankruptcy Law. The family home holds a special status, safeguarding both the right to housing and the unity of the family. According to Article 194 of the Turkish Civil Code, any disposition by the titled spouse concerning the family home requires the explicit consent of the other spouse. However, this legal safeguard does not cover involuntary transactions such as judicial foreclosure. The study reveals, based on court rulings, that the family residence annotation alone does not prevent foreclosure. Additionally, the concept of “suitable housing” is analysed in detail as a legal ground for exemption from enforcement, protecting the minimal living standards of the debtor and their family. The work also explores the scope of the exemption claim and its applicability to family members with legitimate legal interests. Furthermore, it discusses whether the spouse's consent is required in cases of mortgaging the family home and whether establishing a mortgage implies a waiver of the exemption. The findings show that the current legal regulations fall short in protecting the family residence effectively and suggest that legislative reform is necessary to establish stronger safeguards for families under threat of foreclosure.

Keywords: Family Residence, Foreclosure, Annotation, Sale, Residency

Giriş

Aile konutu, her ailenin ortak yaşam alanı ve güvenli sığınağı olarak, hem bireylerin temel barınma hakkını güvence altına alan hem de ailenin manevi bütünlüğünü koruyan vazgeçilmez bir unsurdur. Bu nedenle aile konutunun korunması hususunda hukukun sunduğu tedbirler, toplumsal düzen ve aile yapısının devamlılığı açısından büyük önem arz etmektedir. Türk Medeni Kanunu, özellikle m. 194 kapsamında, aile konutuyla ilgili tasarrufların malik eşin tek taraflı kararıyla yapılamayacağını öngörerek, diğer eşin onayını şart koşar. Bu düzenleme, aile birliğinin korunması ve

aile bireylerinin mağduriyetinin önlenmesi amacıyla getirilmiştir. Ancak bu koruma önlemleri, uygulama aşamasında çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır.

Uygulamada, aile konutunun cebri icra ve benzeri hukuki işlemler kapsamında haczedilip satılması ihtimali her zaman mevcuttur. Borçlunun icra takibi sürecinde, alacaklıların talebi doğrultusunda aile konutunun el konulması, aile bireylerinin barınma hakkını ciddi şekilde tehdit edebilecek sonuçlar doğurabilmektedir. Bu durum hukuki koruma mekanizmalarının yeterliliği konusunda tartışmaları beraberinde getirmiştir. Aile konutu şerhi, taşınmazın tapu kaydında aile konutuna ait özelliklerin belgelenmesi açısından önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Ancak mevcut içtihatlar ve uygulama örnekleri, aile konutu şerhinin tek başına haczi engellemediğini göstermekte, bu nedenle ek koruma yöntemlerine ihtiyaç duyulduğunu işaret etmektedir. Diğer yandan, “haline münasip ev” kavramı, borçlunun ekonomik gücü, sosyal statüsü ve aile fertlerinin asgari yaşam ihtiyaçları dikkate alınarak belirlenmekte, konutun gerçek yaşam alanı olarak korunmasına yönelik önemli bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir. Bu kavram, aile konutunun haczedilmesine karşı bir savunma mekanizması sunarken, somut olaylarda farklı yorum ve uygulamalara neden olmaktadır.

Hukuk pratiğinde ve doktrinde, aile konutunun haczedilebilme ihtimali ile ilgili görüş ayrılıkları dikkat çekmektedir. Bir yandan aile konutunun cebri icra yoluyla el konulabileceği savunulurken, diğer yandan borçlunun meskeniyet iddiası çerçevesinde korunabileceği ileri sürülmektedir. Bu durum alacaklıların tahsil hakkı ile aile bireylerinin barınma güvenliği arasındaki hassas dengeyi yeniden gündeme getirmektedir. Özellikle icra takibi sırasında, aile konutunun haczedilmesi ve satış sürecinde, diğer eşin yasal haklarının korunması büyük önem taşımaktadır. İcra memurunun, aile konutunun gerçek durumunu ve aile hayatına etkisini dikkate alarak hareket etmesi; diğer eşin bilgilendirilmesi ve itiraz hakkının etkin bir şekilde kullanılması, sürecin adil bir şekilde yürütülmesi açısından elzemdir. Bunun yanı sıra, ipotek tesisleri ve rehin uygulamaları da aile konutunun korunması hususunda önemli hukuki boyutlar oluşturmaktadır. Borçlunun özgür iradesine dayalı yapılan işlemler ile

mecburi kredi koşulları arasında ortaya çıkan farklar, aile konutunun haczedilemezlik korumasının uygulanmasında belirleyici rol oynamaktadır.

I. Aile Konutunu Şerhinin Aile Konutunun Hazine Etkisi

A. Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu m. 194'te yer alan sınırlamanın, konut üzerinde hak sahibi bulunan eşin kendi iradesine dayanan tasarruflarını kısıtladığı daha önce defalarca vurgulanmıştır. Maddede belirtilen “Eşlerden biri, diğer eşin açık rızası bulunmadıkça, aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini feshedemez, aile konutunu devredemez veya aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamaz” biçimindeki ifade, hak sahibi eşin iradesiyle girişeceği hukuki işlemlerin sınırlandırıldığına açıkça işaret etmektedir¹.

Bununla birlikte hak sahibi eşin rızası dışında gerçekleştirilen hukuki işlemler ya da yasal prosedürler sonucunda, aile konutunu kaybetme olasılığı her zaman mevcuttur. Uygulamada en sık rastlanılan örnek, aile konutunun cebri icraya konu edilerek haczedilmesi ve akabinde satılmasıdır. Ancak bu durum sadece cebri icra işlemleriyle sınırlı kalmaz; kamulaştırma, imar planı değişiklikleri, kiraya verenin tek taraflı feshi gibi durumlar da hak sahibi eşin istemi hilafına aile konutundan mahrum kalması sonucunu doğurabilir.

Aşağıda ayrıntılarıyla ortaya konulacağı üzere, aile konutunun haczedilip satılmasının mümkün olup olmadığı ve aile konutu şerhinin bu işlemlere etkisi gerek uygulamada gerek öğretide önemli bir tartışma konusudur. Bundan başka, İcra ve İflas Kanunu (İİK) m. 82/b-12 ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun m. 70/b.11 hükümleri uyarınca gündeme gelebilecek “meskeniyet” (yahut haline münasip ev) savunmasına ilişkin koşullar açıklanacak; aile konutunun, eşlerin mülkiyetinde bulunduğu veya üçüncü bir şahsın mülkiyetinde olduğu hallerde değişen hukuki durumlar tartışılacaktır. Ek olarak, İcra ve İflas Kanunu m. 83/a kapsamında doktrinde ve uygulamada “haczedilmezlikten feragat” olarak adlandırılan düzenlemenin, aile konutu üzerinde geçerli olup olmadığı, bu feragatte diğer eşin rızasının gerekip gerekmediği

¹ Sezer Çabri, ‘Aile Konutu Şerhi’ (2007) Çetingil ve Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı 405.

ele alınacaktır. Nihayetinde, aile konutu üzerinde ipotek kurulmasının, haczedilmezlikten feragat anlamına gelip gelmeyeceği ve ipotekli taşınmazdaki başka hacizlere karşı meskeniyet itirazının ileri sürülüp sürülmeyeceği konuları da değerlendirilecektir.

B. Aile Konutuna Haciz Uygulanması

Öncelikle belirtmek gerekir ki, İcra ve İflas Kanunu başta olmak üzere, Türk Medeni Kanunu veya diğer mevzuatta, aile konutunun haczine yönelik özel bir hüküm bulunmamaktadır². Dolayısıyla, genel kural uyarınca, malik sıfatını haiz olan eşin borcu sebebiyle başlatılan cebri icra tabirinde aile konutunun haczedilmesi mümkündür. Bu doğrultuda, elbette ki diğer eşin rızası da haciz işlemi için zorunlu değildir³. Hatta, 2014/4 sayılı genelgenin 5. maddesinde aynen şu ifadelerle yer verilmektedir:

“Madde ile aile konutuna ilişkin bazı hukuki işlemlerin yapılabilmesi diğer eşin rızasına bağlı hale getirildiği için, malik olan eşin iradi olarak yaptırabileceği, aile konutu ile ilgili devir sonucunu doğuran (satış, bağış vb.) veya konut üzerindeki hakkı sınırlandıran (ipotek, satış vaadi, intifa, sükna, kira şerhi vb.) işlemler, ancak malik olmayan eşin rızasının alınabilmesi halinde gerçekleştirilebilecek; malikin iradesi dışında gerçekleştirilen (hükmen tescil, cebri satış, haciz, tedbir vb.) işlemlerde ise eş rızası aranmaksızın işlem yapılabilir.”

Bu düzenleme, aile konutunun cebri icra yoluyla haczine engel bir hukuki kuralın bulunmadığını açıkça teyit etmektedir. Nitekim, Yargıtay da pek çok kararında aile konutunun haczine herhangi bir engel olmadığını işaret etmiştir⁴.

Benzer şekilde, aile konutu şerhinin tapuda tescilli bulunması da tek başına konutun haczedilmesine engel teşkil etmez⁵. Yargıtay, bir kararında konut kayıtlarında aile konutu şerhi yer almasının cebri satışa mâni olmadığını açıkça belirtmiştir. Kararda, “...Taşınmazın tapu kaydında aile

² Murat Dönmez, ‘Aile Konutunun Haczi’ (2008) (77) Temmuz – Ağustos Türkiye Barolar Birliği Dergisi 351.

³ Talih Uyar, *İcra ve İflas Kanunu Şerhi*, (3.Baskı, Bilge Yayınevi 2006) 7250.

⁴ Yargıtay 12 HD, E 2011/28503 K 2012/14414, 30.04.2012.

⁵ İbrahim Özbay, ‘İcra ve İflas Hukukumuzda Haczedilmezlikten Feragat (İİK m. 83/a).’ (2005) (9) 1-2 Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi 560.

konutu şerhinin bulunması cebri satışa engel teşkil etmez.” ifadesi yer almıştır⁶.

Aile konutunu, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu çerçevesinde haczetmek mümkün olduğu gibi, kamu alacaklarının tahsili amacıyla uygulanan 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’da (m. 54 vd.) yer alan düzenlemelere göre de aynı işlem söz konusu olabilir. Ancak burada dikkat çekici bir ayrıntı vardır: 6183 sayılı Kanun m. 70/b.11, “Haczedilemeyecek mallar” arasında, borçlunun haline münasip evini de saymaktadır. Dolayısıyla, ilerleyen bölümlerde açıklanacak olan “haline münasip ev” tanımı, hem 2004 sayılı İİK hem de 6183 sayılı Kanun bakımından önem arz edecek ve aile konutu üzerindeki haczin kaderini etkileyebilecektir.

Öğretide bazı yazarlar, aile konutunun İİK m. 82 kapsamında haczedilmezlik korumasına alınmasını savunmakta⁷ ve hak sahibi eş aleyhine başlatılan icra takibinde, ödeme emrinin diğer eşe de tebliğ edilmesine yönelik yasal bir düzenleme yapılmasının gerekli olduğunu dile getirmektedir⁸. Her ne kadar aile konutu şerhi, haciz işlemini tek başına engellemese de 2014/4 sayılı genelgenin 7. maddesine göre, aile konutu şerhi işlenmiş bir taşınmaza haciz veya benzer bir kısıtlayıcı işlem tatbik edildiğinde, ilgili işlem sonucunun şerh lehtarına yani diğer eşe bildirilmesi zorunludur.

C. Aile Konutuyla İlgili Meskeniyet İddiası

1. Konuya Genel Bakış

Borçlunun borcunu tahsil etme sürecine dâhil olan alacaklı, alacağına karşılık borçlunun malvarlığına icra takibi başlatarak, borcuna yetecek düzeydeki hak ve mallara haciz koydurabilir. İcra organları da alacaklının talebine binaen harekete geçerek, yasal çerçevede ve belirtilen usuller dâhilinde tahsilâtı gerçekleştirir me ye çalışır⁹. Cebri icra işlemleri,

⁶ Yargıtay 12 HD, E 2016/16454 K 2016/17654, 23.06.2016.

⁷ Murat Doğan, ‘Türk Medenî Kanunu’nun Evliliğin Genel Hükümleri Bakımından Getirdiği Yenilikler’ (2003) (52) 4 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 93-94.

⁸ Özbay (n 5) 559.

⁹ Postacıoğlu İ.E ve Altay S, *İcra Hukuku Esasları*, (Vedat Kitapçılık 2010) 359.

borçlunun mülkiyet hakkına doğrudan müdahalede bulunmak demektir. Oysaki mülkiyet hakkı, hem Anayasa'nın 35. maddesi hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1 No'lu Protokolü'nün 1. maddesiyle güvence altına alınmıştır¹⁰.

Bu nedenle borçlunun mülkiyet hakkına ancak yasal bir dayanakla ve kamu yararı amacı göz önüne alınarak müdahale edilebilir. Cebri icra süreçlerinde de bu müdahalenin ölçülülük ilkesi uyarınca gerçekleştirilmesi, yalnızca borca yetecek miktarda malın haczedilmesi ve paraya çevrilmesi gerektiği önemle vurgulanmaktadır¹¹.

Alacaklı, genelde borçlunun bütün malvarlığını haczettirerek alacağını tahsil etme yönünde istekli olsa da, icra organları gerek borçlunun gerek üçüncü kişilerin, hatta diğer alacaklıların menfaatlerini de gözetmelidir¹². Bu çerçevede, her türlü ölçüsüz ve keyfî uygulamadan kaçınmak zorunludur. Örneğin, borçlu ve ailesinin asgarî yaşam standardını bütünüyle ortadan kaldıracak veya borçluyu insani koşullardan yoksun bırakacak şekilde haciz uygulanamaz. Bu amaçla, farklı durumlarda icra organlarına takdir yetkisi tanınmıştır¹³. Maalesef uygulamada, borçluyu korumaya yönelik yasal düzenlemelerin dahi borçlu aleyhine kullanıldığı örneklerle karşılaşmak mümkündür¹⁴.

Haczedilmezlik kurallarının getirilmesindeki nedenlerden biri de insan onuruna saygıdır. Dolayısıyla, bireyi toplumsal hayattan tamamen dışlayacak veya onurunu zedeleyecek bir uygulamadan kaçınmak amacıyla bu tür kurallar mevzuata girmiştir. Bu korumadan, elbette yalnızca gerçek kişiler yararlanabilir; tüzel kişilerin haczedilmezlik iddiasında bulunması mümkün değildir¹⁵.

Yasa koyucu, borçluyu ve ailesini korumaya yönelik en temel düzenlemelerden biri olarak, bazı mal ve hakların haczedilemeyeceğini

¹⁰ Varol Karaaslan V, '6352 Sayılı Kanun ile Haczedilmezlik Kurallarında Yapılan Değişiklikler' (2012) (2) 2 Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 163.

¹¹ Karaaslan (n 10) 163.

¹² Pekcanitez H, Atalay O, Özkan M.S ve Özkes M, *Medeni İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, (On İki Levha 2024) 55.

¹³ Karaaslan (n 10) 165.

¹⁴ ibid 168.

¹⁵ ibid 167-168.

öngörmüştür¹⁶. İcra ve İflas Kanunu’nun 82. maddesi, haczi caiz olmayan mal ve hakları; 83. maddesi ise kısmen haczi caiz sayılan malları düzenler. Aynı doğrultuda, 6183 sayılı Kanun m. 70/b.11’de de haczedilemeyen mal ve haklar sıralanmıştır. Bu başlık altında özel olarak ele alacağımız “haline münasip ev” kavramı, hem İİK m. 82/b-12 hem de Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun m. 70/b.11 hükümlerinde yer almaktadır.

2. Haline Münasip Ev Kavramı

Borçlunun “haline münasip evi” ifadesiyle anlatılmak istenen; borçlunun ekonomik imkân ve sosyal statüsüne uygun, kendisiyle birlikte ailesinin asgari barınma gereksinimlerini karşılayabilecek nitelikte, konut olarak kullanılmaya elverişli yerleşim yeridir¹⁷.

Bu konutun müstakil bir ev ya da bir apartman dairesi olması mümkündür. Ayrıca evin elbirliği veya paylı mülkiyete konu olması da “haline münasip ev” vasfını ortadan kaldırmaz¹⁸. Hatta borçlunun fiilen ikamet etmeye elverişli bir yazlığı veya benzer nitelikte çadır, baraka, bağ evi yahut gecekondu dahi haline münasip ev sayılabilir¹⁹.

Konutun tapuda “tarla”, “bahçe” veya “bağ” olarak kayıtlı olması, onun haline münasip ev sayılmasına engel değildir. Yapının hukuken taşınmaz niteliği taşıması ve üzerine inşa edilmiş bir konutun mevcut bulunması yeterli olabilir²⁰. Söz konusu bina henüz tamamlanmamış olsa bile, barınma ihtiyacını asgari düzeyde karşıladığı sürece haline münasip ev olarak kabul edilebilir²¹. Fakat tamamen yıkıntı halinde olması veya

¹⁶ Uğur Bulut, ‘Borçlunun Haline Münasip Evi Üzerinde İpotek Tesisi ve Haczedilmezlikten Feragat’ (2010) 12 Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1073.

¹⁷ Murat Dönmez, *İcra ve İflâs Hukukunda Meskeniyet İddiası*, (Güncel Hukuk Yayınları 2009)13.

¹⁸ Bulut (n 16) 1076.

¹⁹ Taylan Özgür Kiraz, ‘İsviçre Federal Mahkemesinin Bir Kararı Çerçevesinde Takip Hukukunda Şikâyet Eden Taraf Bakımından İlgili Kavramı’ (2008) Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan 561-562.

²⁰ Baki Kuru, ‘Haczi Caiz Olmayan Şeyler’ (1962) (19) 1 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 305.

²¹ Yargıtay 12 HD, E 2001/20479 K 2001/21773, 13.12.2001.

ikamet edilemeyecek durumda bulunması hâlinde, bu niteliğin varlığından söz etmek mümkün olmaz²².

Öte yandan, konutun borçlu ve ailesi için asgari yaşam koşullarını sağlaması esastır. Borçlunun maddi gücünü ve sosyal konumunu çok aşan lüks bir ev, bu kapsamda değerlendirilmemektedir²³. Haline münasip evin belirlenmesinde; borçlunun gelir düzeyi, sosyal yaşantısı, aile fertlerinin sayısı gibi kriterler gözetilmelidir²⁴. Yargıtay, borçlunun normalde yaşadığı sosyal çevreyi tamamen terk etmesinin gerekmediğine değinse de farklı dönemlerde farklı kararlar vermiştir. İlk dönem kararlarında borçlunun daha mütevazı bir yaşam sürmesi gerekebileceğini vurgulayan Yüksek Mahkeme²⁵, daha sonra borçlunun alıştığı sosyal düzeyini tamamen kaybetmemesi gerektiğine de işaret etmiştir²⁶. Öte yandan, sonraki kararlarda, uygulamada alacağın tahsili için, borçlunun haline münasip evin bedeli belirlendikten sonra, geri kalan kısım borçlunun borcunu ödemek üzere kullanılsın diye taşınmazın satılabileceği görüşüne yönelindiği görülmüştür²⁷.

Ayrıca borçlunun “aile” kavramı, sadece eşi ve çocuklarından ibaret değildir. Yüksek Mahkeme uygulamasında, borçlunun bakmakla yükümlü olduğu, kendisiyle birlikte yaşamak zorunda olduğu kişiler de “aile” çerçevesine dâhil edilmektedir²⁸. Öğretide bazı görüşler, evli kızı ile damadın veya ileri derecede akrabaların (örneğin kayınvalide, teyze vb.) “aile” kapsamında değerlendirilmemesi gerektiğini savunmaktadır²⁹. Ancak Yargıtay, bakmakla yükümlü olunan ya da birlikte oturan kişilerin haczedilmezlik şikâyetinden yararlanabileceğini kabul etme eğilimindedir³⁰.

²² Cenk Akil, ‘Yargıtay Kararları Işığında Haline Münasip Evin Haczedilmezliği (Meskeniyet) İddiası (İİK m.82/12)’ (2011) (4) 60 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 782.

²³ Bulut (n 16) 1077

²⁴ Yargıtay 12 HD, E 2007/5814 K 2007/7966, 24.04.2007.

²⁵ Yargıtay İİD, E 1954/1988 K 1954/2307, 13.05.1954.

²⁶ Yargıtay 12 HD, E 1987/6536 K 1987/1797, 13.02.1987.

²⁷ Yargıtay 12 HD, E 2016/31992 K 2017/370, 16.01.2017.

²⁸ Bulut (n 16) 1077-1078.

²⁹ Nazif Kaçak, *Açıklama ve İçtihatlarla Haczedilemezlik*, (Seçkin 2006) 52.

³⁰ Akil (n 22) 781.

Evin, borçlunun iflasına karar verilmesi hâlinde de büyük önemi vardır. Çünkü borçlunun haline münasip evi iflas masasına dâhil edilemez. Sonraki süreçte, borçlunun ücret geliri aracılığıyla ikinci bir ev edinmesi durumu ortaya çıkarsa, bu yeni malvarlığı unsuru masaya dâhil olabilir. Zira ikame niteliğindeki bu yeni ev, “haline münasip ev” haczedilmezliğin kapsamını aşıyorsa iflas tasfiyesine konu edilebilir³¹.

Borçlunun birden fazla evi bulunması ve bu evlerin tamamının haline münasip ev niteliği taşıması da teorik olarak mümkündür. Yasa bu konuda bir sınırlama koymamıştır; dolayısıyla, her bir ev gerçek anlamda “haline münasip ev” özelliklerini taşıyorsa, hepsi birden haczedilmez sayılabilir³².

Diğer taraftan, borçlu “kendi oturmadığı” bir konut için de haline münasip ev itirazında bulunabilir³³. Mesela, borçlu bu evi kiraya vermiş, kendisi ise ayrı bir konutta kira ödüyor olabilir. Bu durumda kirada otururken masraflarını kiraya verdiği evden gelen gelirle karşıladığını öne sürerek, o evi de meskeniyet iddiasına konu edebilir³⁴. Aynı şekilde, borçlunun haline münasip evi kamulaştırılırsa, kamulaştırma bedelinin de haczedilmemesi gerekecektir. Zira borçlunun, aldığı kamulaştırma bedeliyle başka bir haline münasip ev edinme hakkı bulunmaktadır³⁵.

Eğer borçlunun haline münasip ev özelliği taşımayan lüks veya büyük bir evi varsa, icra makamları bir bilirkişi aracılığıyla evin piyasa değerini belirlemeli, ayrıca “haline münasip ev” satın almayı mümkün kıla- cak bedeli de hesaplamalıdır. Bu değerler mukayese edildiğinde, borçlu- nun mevcut konutu gerçekten kendisine fazla lüks kalıyorsa, evin satışı yoluna gidilebilir. Ancak satıştan elde edilecek bedelin, borçlunun haline münasip bir konut almasına yetecek olan kısmı borçluya ayrılmalıdır^{36 37}. Satış, bu hesaplamalara dayalı olarak yapılmalı; bu “haline münasip ev”

³¹ Ahmet Başözen, ‘İflas Tasfiyesinde Müflisin Kişisel Çalışmasına Dayalı Malların Durumu – “Müflisin Uhdesine Geçen Mal” Kavramı (İİK m. 184, I)’ (2005) 4 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 288.

³² Kuru (n 20) 306.

³³ Akil (n 22) 781.

³⁴ ibid 781-782.

³⁵ Kuru (n 20) 307.

³⁶ Bulut (n 16) 1077.

³⁷ Kuru (n 20) 308.

değeri de borçlunun insanca yaşama hakkının korunabilmesi için güvence altına alınmalıdır.

3. Meskeniyet İddiasında Bulunabilecek Kişiler

Meskeniyet iddiasının ileri sürülmesi, hukuksal nitelik olarak “şikâyet” yoluyla yapılmalıdır. Öğretide genel kabul gören görüş, borçlu ve borçluyla birlikte yaşayan aile fertlerinin yanı sıra, bu haciz işleminden dolayı hukuki menfaati etkilenen diğer ilgililerin de şikâyet hakkı olduğudur³⁸. Zira haczedilmezlik şikâyeti, yalnızca takip borçlusunu değil, o konutta fiilen yaşayan ve ondan menfaat sağlayan kişileri de korumayı hedeflemektedir.

İcra prosedüründe, icra dairesinin herhangi bir işlemine karşı, o işleminden zarar gören veya menfaati ihlâl edilen herkesin şikâyet yoluna başvurabileceği kabul edilmektedir³⁹. Burada, şikâyet eden kişinin takip tarafı olup olmadığına bakılmadan, hukuki yararı bulunup bulunmadığı incelenir. Tabii ki, takibin tarafı olan alacaklı veya borçlunun hukuki yararı bulunduğu genellikle karine olarak kabul edilir. Bunun dışında kalan üçüncü kişilerin ise böyle bir menfaati ya da hukuki yararı olduğunu ayrıca ispat etmesi gerekir⁴⁰.

Borçlunun haline münasip evi aynı zamanda aile konutu niteliğindeyse, o evin haczedilmesi borçlu kadar aile bireylerini de doğrudan etkiler. Bu noktada, söz konusu evin tapuda aile konutu şerhi olması veya olmaması fark etmez; çünkü aile konutu şerhi kurucu unsur niteliğinde değildir, konut şerh olmadan da aile konutu vasfını taşıyabilir. Ne var ki, Yargıtay, bir kararında, aile konutunun haczedilmezliğine ilişkin şikâyeti yalnızca borçlunun kendisinin ileri sürebileceğini, takip tarafı olmayan eşin bu konuda şikâyet yoluna gidemeyeceğini belirtmiştir⁴¹. Kararda açıkça “Takipte taraf olmayan şikâyetçi, İİK m. 82/12’den faydalanma

³⁸ Akil (n 22) 796.

³⁹ Pekcanitez, Atalay, S. Özkan ve Özkes, (n 12) 77.

⁴⁰ İlhan E. Postacioğlu, *İcra Hukuku Esasları*, (4. Bası, Fakülteler Matbaası 1982) 61.

⁴¹ Mustafa R. Belgesay, *İcra ve İflas Kanunu Şerhi*, (4. Bası, Sıralar Matbaası 1954) 61.

hakkına sahip değildir” ifadesiyle, aktif husumet yokluğu sebebiyle eşin şikâyet yoluna başvuramayacağı sonucuna varılmıştır^{42 43}.

Buna karşılık, doktrinde farklı bir görüş, eğer o ev “aile konutu” niteliğindeyse eşin ve birlikte ikamet eden aile fertlerinin de meskeniyet iddiasında bulunabileceğini savunmaktadır. Bu yaklaşım, aile konutu kavramının temelinde “aile birliği” ve “aile fertlerinin korunması” yattığını vurgular. Dolayısıyla, konutun satılması yalnızca borçlu eşin değil, aynı çatı altında yaşayan diğer aile üyelerinin de menfaatini derinden etkiler. Ancak güncel Yargıtay kararlarında bu konuda tutarlı bir çizgi bulunmayıp, genellikle borçlu eş dışındaki aile fertlerinin haczedilmezlik şikâyetinde bulunamayacağı kabul edilmiştir.

Kanaatimce, İİK’da açıkça yapılacak bir değişiklikle aile konutunun haczine karşı, takip tarafı olsun veya olmasın ilgili eşin de şikâyet hakkı olduğu net biçimde düzenlenmeli, böylece aile konutunun korunmasına dair yasal çerçeve daha sağlam temellere oturtulmalıdır. Zira aile konutu niteliğindeki meskenin cebri icra yoluyla kaybedilmesi, ailedeki tüm bireyleri doğrudan doğruya etkilemektedir. Bu da, söz konusu korumanın temel amacıyla yakından ilgilidir.

Aile konutu kavramının cebri icra sürecinde özel bir önemi bulunduğu açıktır. Her ne kadar TMK m. 194, malik eşin iradi işlemlerine sınırlandırarak diğer eşin rızasını zorunlu kılsa da, cebri icra ve benzeri irade dışı işlemlerde aile konutuna yönelen koruma henüz yasada mutlak bir engel hâline getirilmemiştir. Diğer taraftan, haline münasip ev kavramı üzerinden hukuki tartışmalar devam etmekte; borçlu ve ailesinin barınma hakkı ile alacaklının tahsil imkânı arasındaki denge, uygulamada sık sık sıranmaktadır. Geline aşamada, Yargıtay içtihatlarında net bir çizgi bulunmamakla beraber, “aile konutu şerhinin hacze tek başına engel teşkil etmediği” görüşü hâkimdir. Yine de aileyi korumaya dönük hukuki düzenlemelerin, sosyal gelişmeler ve uygulamadaki ihtiyaçlar doğrultusunda zamanla daha kapsamlı ve net hâle geleceği düşünülmektedir.

⁴² Yargıtay 12 HD, E 2011/32136 K 2012/17957, 28.05.2012.

⁴³ Yargıtay 12 HD, E 2015/7141 K 2015/17341, 22.06.2015.

4. Meskeniyet İddiasının Öne Sürülebileceği Yer ve Süre

Meskeniyet iddiası diğer bir deyişle haline münasip evin haczedilemeyeceğine dair şikâyet, İcra ve İflas Kanunu’nun ilgili hükmü gereğince icra müdürlüğünde değil, o icra müdürlüğünün bağlı olduğu icra mahkemesinde dile getirilmelidir⁴⁴. Bu yaklaşıma göre, haciz işlemi sırasında söz konusu evin “haline münasip” olup olmadığı, icra müdürü tarafından kendiliğinden dikkate alınamaz. Aksine, bunun incelenmesi ve tespiti, borçlunun icra mahkemesine yönelteceği şikâyetle sağlanır. Ardından icra mahkemesi, borçlunun ileri sürdüğü haczedilmezlik iddiasını detaylı biçimde değerlendirerek sonuçlandırır⁴⁵. Yargıtay da uygulamada aynı yönde kararlar vererek bu bakış açısını benimsemiştir⁴⁶.

Bu görüşün karşısında yer alan bir başka anlayış ise, Yargıtay’ın söz konusu uygulamasının “icra müdürlerinin İcra ve İflas Kanunu’nu ilk aşamada uygulamakla yükümlü olduğu” ilkesine uymadığı şeklindedir⁴⁷. Bu zıt yaklaşım, bir malın haczinin hukuken mümkün olup olmadığına ilişkin takdirin ilk önce icra müdürüne ait olduğunu, ancak icra memurunun bu konuda kullandığı yetkinin isabetli olup olmadığının icra mahkemesi tarafından şikâyet yoluyla denetleneceğini savunur. Dolayısıyla icra memurunun, hacze konu malın haczedilemez nitelik taşıyıp taşımadığını re’sen değerlendirmesi ve ona göre haciz talebini kabul ya da reddetmesi gerektiği ileri sürülür.

Burada, Yargıtay tarafından benimsenen ve icra memurunun her durumda borçlunun evini haczedeceğini, eğer borçlu buna karşı çıkarak bu evin haczedilemeyeceğini iddia ediyorsa, bunu ancak şikâyet yolu ile icra mahkemesinde ileri sürebileceği düşüncesi hakîm olsa da, bu görüşe katılmanın güç olduğu açıktır. Çünkü İİK m. 82/son hükmünde açıkça “İcra memuru, haczi talep edilen mal veya hakların haczinin caiz olup olmadığını değerlendirir ve talebin kabulüne veya reddine karar verir.” ifadesi yer almaktadır. Kanunun açık hükmü karşısında, icra memurunun, her

⁴⁴ Kuru (n 20) 305.

⁴⁵ ibid 305.

⁴⁶ Yargıtay HGK, E 2008/12-433 K 2008/430, 16.08.2008.

⁴⁷ Akil (n 22) 787.

şartta alacaklının talebi yönünde haciz uygulamasına gitmesi gerektiğini söylemek, açık bir çelişki oluşturur.

Buna ek olarak, icra memurunca hacze konu mal veya hakkın haczedilemez olduğu sonucuna varıldığında, alacaklı talebinin reddedilmesi olasılığı gündeme gelir. Bu durumda mahkemece, ret kararının yerinde olmadığına hükmedilirse, borçlunun mal veya hakkı diğer bir kişiye devrederek alacaklının alacağını tahsilden yoksun bırakma ihtimali bulunduğundan, bu muhtemel kötü niyetli davranışa engel olmak için her hâlükârda haczin yapılması gerektiği iddia edilmektedir. Ne var ki, hukumuzda iyi niyetin esas olduğu gözetildiğinde, borçlunun baştan kötü niyetli kabul edilmesi isabetli değildir. Ayrıca İİK, alacaklının haklarını korumak amacıyla tasarrufun iptali gibi çeşitli hukuki yolları da düzenlemiş bulunmaktadır. Dolayısıyla icra memurunun, hacze konu mal veya hakkın gerçekten haczedilip edilemeyeceğini tespit etmesi görevinin bulunduğu, haczedilemezlik niteliğine sahip bir mal veya hak için yapılan talebi reddetme yetkisinin de olması gerektiğini kabul etmek daha doğru olacaktır. Bu tür ret kararlarına yönelik olarak alacaklının şikâyet yoluna başvurabileceği de açık bir gerçektir.

İstinabe (yetki devri) yoluyla, borçluya ait bir evin başka bir icra dairesi tarafından haczedilmesi durumunda ise İİK m. 79 uyarınca yapılacak şikâyetler, istinabe edilen icra dairesinin bağlı olduğu icra mahkemesinde öne sürülmelidir⁴⁸. Bununla beraber, çoğunlukla tapuda kayıtlı olan taşınmazların haczinde, İİK m. 79/son cümleye göre, takibin yapıldığı icra dairesi, doğrudan doğruya ilgili tapu kaydına haciz şerhini işleyebilir.

Bunun yanı sıra, Yargıtay uygulamasında ve öğretide “nokta haczi” olarak anılan, istinabe müzekkeresinin doğrudan tek bir malın haczine dair özel bir emir içerdiği hallerde, şikâyetin, takibin gerçekleştirildiği icra dairesinin bağlı olduğu icra mahkemesine yönlendirilmesi gerektiği de kabul edilmektedir⁴⁹.

⁴⁸ Yargıtay HGK, E 2005/58 K 2005/45, 09.02.2005

⁴⁹ Yargıtay 20 HD, E 2016/2667 K 2016/4671, 18.04.2016.

Öte yandan, 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nda 1965 senesinde 538 sayılı "2004 Sayılı İcra ve İflâs Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına ve Bu Kanuna Bazı Madde ve Fıkralar Eklenmesine Dair Kanun" ile değişiklik yapılmadan önce, borçlunun haczedilmezlik şikâyetini (meskeniyet iddiasını) ihale anına kadar ileri sürebilmesi mümkünken⁵⁰; söz konusu düzenleme 538 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yasa koyucu, ilgili düzenlemede değişikliğe giderek, borçlunun şikâyet hakkını kötüniyetli şekilde ihale anına değin bekletmesi ve bu hakkın suistimal edilmesi olasılığını bertaraf etmeyi amaçlamıştı⁵¹.

Yasada yapılan değişikliğin ardından meskeniyet şikâyetinin hangi zaman diliminde ileri sürülebileceğine dair özel bir düzenleme kalmadığı için, İİK m. 16'da hüküm altına alınan genel ilke uyarınca şikâyet hakkının, haciz olgusunun öğrenilmesinden itibaren 7 günlük süre içinde kullanılması gerekir⁵². Yargıtay da kararlarında, meskeniyet şikâyetinin borçlu tarafından, konutun haczedildiğinin öğrenildiği tarihten başlayarak 7 gün içinde ileri sürülmesi gerektiğini sürekli biçimde vurgulamaktadır⁵³.

Buna karşı görüşte olanlar ise, haline münasip evin haczedilemeyeceğine dair düzenlemenin temelinde kamu düzenine yönelik bir hassasiyetin mevcut olduğunu ifade ederek, bu hakka 7 günlük bir sürenin sınırlama getirmesinin doğru olmayacağını, zira borçlunun barınma ihtiyacını koruma amacıyla olan bu düzenlemenin kamu düzenini ilgilendirdiğini ve bu sebeple şikâyetin süresiz yapılabileceğini iddia etmektedir⁵⁴. Bu düşünce, 7 günlük kısa sürenin dolmuş olmasının, haline münasip evinden kaynaklanan bir hakkın zımnen yok sayılması, dolayısıyla borçlunun hayatî önem taşıyan barınma hakkından mahrum kalması sonucunu doğurabileceğini ileri sürer.

⁵⁰ Kuru (n 20) 325.

⁵¹ Sema Taşpınar, 'Borçlunun Bazı Mallarının Haczedilememesi ve Nedenleri (Haczedilmezlik ve Nedenleri)' (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi 1994) 189-190.

⁵² Uyar (n 3) 7250.

⁵³ Yargıtay 12 HD, E 2014/20787 K 2014/27433, 17.11.2014.

⁵⁴ Akil (n 22) 789-790.

5. Aile Konutunun “Haline Münasip Ev” Sayılamayacağı Haller

Aile konutu kavramı, özetle; “eşlerin ortak yaşamlarının merkezi durumunda olan, varsa çocukları ile birlikte sevinç ve üzüntülerini paylaştıkları, aile yaşamının en önemli mekânını oluşturan ve genellikle eşlerin uzun emekler vererek edindikleri yer” şeklinde açıklanabilir⁵⁵.

Buna karşın haline münasip ev kavramı ile aile konutu kavramı, aynı hukuki olguyu yansıtmamaktadır. Kanunda aile konutunun haczine dair açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Fakat uygulamada çoğunlukla, borçlunun haline münasip evi aynı zamanda o kişinin aile konutunu da karşılayabilmektedir. Bir ev aynı anda hem aile konutu hem de haline münasip ev niteliği taşıyabilir; ancak haczedilmezlik bakımından aranan kriterlere uymuyorsa, söz konusu evin haline münasip ev olarak kabul edilmesi mümkün olmayabilir. Örneğin bir borçlunun yazlık evi, belirli koşulları karşıladığı takdirde haline münasip ev olarak değerlendirilebilse de⁵⁶, genellikle ikinci nitelikteki bu konutlar aile konutu sayılmaz⁵⁷. Aynı şekilde borçlunun fiilen oturmadağı bir taşınmaz, hâline münasip ev sayılabilecekken⁵⁸, aile konutu olabilmek için fiilen oturumun ve aile yaşam merkezinin bu adreste toplanmasının zorunlu olduğunu tekrar hatırlamak gerekir⁵⁹.

Bu çerçevede, bir taşınmazın hem aile konutu niteliğini taşıyıp taşımadığı hem de haline münasip ev vasfına sahip olup olmadığı somut olayın özelliklerine göre incelenmelidir. Bu değerlendirme yapılırken, kanun koyucunun aileyi korumaya yönelik getirdiği tedbirler ile evlilik birliğinin kamu yararı temelinde korunması amacı da göz önünde tutulmalıdır⁶⁰.

Ancak her durumda, haczedilmezlik iddiasının dayanağını İİK m. 82 oluşturur. Başka bir deyişle, aile konutunun haczedilemeyeceği savunması da son tahlilde “haline münasip ev” kapsamına girme ihtimaline

⁵⁵ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Medeni Kanun’umuzun Aile-Miras ve Eşya Hukukunda Getirdiği Yenilikler*, (3. Baskı, Turhan 2014) 47.

⁵⁶ Yargıtay 12 HD, E 1999/16142 K 1999/16578, 16.12.1999.

⁵⁷ Yargıtay 2 HD, E 2003/3071 K 2003/4352, 27/03/2003.

⁵⁸ Kuru (n 20) 306.

⁵⁹ Alper Gümüş, *Türk Medeni Kanunu’nun Getirdiği Yeni Şerhler*, (Vedat Kitapçılık 2007) 34.

⁶⁰ Özbay (n 5) 560.

bağlıdır⁶¹. Dolayısıyla aile konutu niteliği taşıyan bir ev, aynı zamanda haline münasip değilse, haczedilmezlikten yararlanamaz. Fakat haline münasip evin haczedilemez olduğu yönündeki düzenleme, dolaylı biçimde de olsa çoğu durumda aile konutunun korunmasını sağlar⁶².

6. Haczedilmezlikten Vazgeçerken Diğer Eşin Onayının Gerekliliği

İİK m. 82 ve 83'te, hangi mal ve hakların haczedilemeyeceği veya kısmen haczedilebileceği açıklanmıştır. Bu düzenlemenin peşinden gelen İİK m. 83/a⁶³ hükmünde ise, 82. ve 83. maddelerde yazılı olan mal ve hakların haczedilebilmesi yolunda bir anlaşmanın yapılmasına olanak tanımakla beraber, bu anlaşmanın haciz işlemi sırasında veya hacizden sonra yapılması gerektiği; önceden (hacizden önce) yapılacak anlaşmaların ise geçersiz olduğu öngörülmüştür⁶⁴. Her ne kadar kanun, “82 ve 83 üncü maddelerde yazılı mal ve hakların haczedilebileceğine dair önceden yapılan anlaşmalar muteber değildir” ifadesini vurgulasa da, özel kanunlar çerçevesinde haczi yasaklanan mal ve haklar da benzer korumadan yararlanır⁶⁵.

Kanun metninde her ne kadar “önceden yapılan anlaşmalar” denilse de, bu ibarenin geniş anlamda değerlendirilerek yalnızca iki tarafın akdini değil, borçlunun tek taraflı olarak feragatini de içine aldığını söylemek mümkündür. Zira hükmün amacı borçluyu koruma yönündedir. Dolayısıyla hacizden önce yapılan ikili feragat anlaşmaları geçersiz ise, borçlunun haczedilmezlik hakkından tek taraflı şekilde hacizden evvel feragat etmesi de esasen hükümsüz kabul edilmelidir⁶⁶. Aynı şekilde, TMK m. 23 hükmüne dayanarak da benzer sonuca ulaşılabilir⁶⁷. İcra memuru,

⁶¹ Oğuz Atalay, ‘Türk Medeni Kanunu’nda Aile Hukuku Mal Rejimlerine İlişkin Hükümlerin Takip Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi’ (Kasım 2002) Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı 54-55.

⁶² Şükran Şıpka, *Aile Konutu ile İlgili Diğer İşlemlerde Diğer Eşin Rızası*, (Beta 2004) 122.

⁶³ Uyar (n 3) 7434.

⁶⁴ Bulut (n 16) 1080.

⁶⁵ Özbay (n 5) 548.

⁶⁶ ibid 545.

⁶⁷ ibid 545.

hacizden önce sunulan feragat beyanlarını dikkate almamalı, kanunun emredici düzenlemesine uygun bir tutum sergilemelidir⁶⁸.

Kanun koyucu, 82. ve 83. maddede ifade edilen haczedilemezlik hallerinden vazgeçme veya bu hakların kullanılamayacağına dair rıza göstermeyi borçlunun tercihinine bırakmıştır. Böyle bir serbestlik sunulurken, borçlunun dilediği zaman borcunu ödeyebilmek için kendisine ait olan ve haczedilemezlik korumasından yararlanan mal ya da hak üzerinde tasarrufta bulunma fırsatı verilmiştir⁶⁹.

Doktrinde hâkim olan eğilim, haczedilmezlikten feragatin hem açık hem zımni olabileceği doğrultusundadır. Borçlunun haczi caiz olmayan bir malı veya hakkı haczedildiğinde, bununla ilgili olarak yasal süre içinde şikâyetle bulunulmaması, bu mal veya hakkın haczedilmezlik özelliğinden örtülü (zımni) biçimde vazgeçildiği anlamını taşır⁷⁰. Yargıtay da kararlarında bu düşünceye yerleşik biçimde vurgu yapar⁷¹.

Yasanın lafzında, feragat işleminin nasıl bir biçimde yapılması gerektiğine dair açık bir ibareye rastlanmamaktadır. İİK m. 83/a, feragat anlaşmasının kimler arasında yapılacağından veya feragatin üçüncü kişilere etkisinin ne olacağından bahsetmez⁷².

Bu noktada tartışma, özellikle çalışmanın konusuna uygun şekilde, aile konutu niteliğine sahip haline münasip ev hakkında takip borçlusunun tek başına haczedilmezlikten feragat edip edemeyeceği ya da diğer eşin rızasının aranması gerekip gerekmediği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca borçlunun bir alacaklıyla haczedilmezlikten feragat etmek üzere yaptığı anlaşmanın diğer alacaklılara da etki edip edemeyeceği ise ayrı bir problem alanı olarak değerlendirilebilir.

Haczedilemezliğe dair hükümlerin gerisinde, borçlunun ve ailesinin insani, sosyal ve ekonomik gereksinimlerinin asgari ölçüde karşılanması

⁶⁸ Kudret Aslan, 'Hacizde Sıra (Tertip)' (2005) 54 (2) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 276.

⁶⁹ Bulut (n 16) 1079.

⁷⁰ Talih Uyar, 'Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar (İİK m. 82)' (1974) Dr. A.Recai Seçkin'e Armağan 584.

⁷¹ Yargıtay 12 HD, E 2010/1601 K 2010/13179, 31.05.2010.

⁷² Bulut (n 16) 1080.

kaygısı yatar⁷³. Bu nedenledir ki, yasada öngörülen haczedilemezlik durumlarında sadece borçlu değil, borçlunun ailesi de göz önünde bulundurulur. Dolayısıyla, borçlu “haline münasip ev” üzerindeki haczedilemezlik hakkından tek başına vazgeçse de, evde menfaati bulunan diğer kişilerin, özellikle de diğer aile fertlerinin, kendi çıkarlarını korumak üzere şikâyet hakkını kullanabilmesi gerekir⁷⁴. Bir başka deyişle, borçlunun feragat beyanı, bu korumadan yararlanacak aile üyelerini mutlak surette bağlamamalıdır.

İsviçre Federal Mahkemesi de, bu konuda verdiği bir kararda, borçlunun haczedilmezlik hakkından feragatinin, borçlunun aile üyelerinin söz konusu haktan yararlanmasını engellemeyeceğini, yani borçlunun rıza göstermesine rağmen aile fertlerinin şikâyet yoluna başvurabileceğini açık şekilde ifade etmiştir⁷⁵. Yargıtay ise, Türkiye’deki yerleşik içti-hadında, haczedilmezlik iddiasını sırf borçlunun ileri sürebileceğini belirtmekteyse de⁷⁶, aile fertlerinin korunması açısından, İsviçre Federal Mahkemesi’nin yaklaşımının daha hakkaniyetli olduğu söylenebilir.

Nitekim, kanımızca, hacze konu haline münasip ev aynı zamanda aile konutu niteliklerine de sahip ise, borçlu eşin feragat beyanı, diğer eş mecburen bağlamamalı; diğer eş, kendisine tanınan sürede şikâyet etme hakkını kullanabilmelidir⁷⁷.

Bir diğer tartışma da TMK m. 194 doğrultusunda, aile konutu hakkında yapılan işlemlerde diğer eşin açık rızasının aranıp aranmayacağına ilişkindir.

Atalay, haczedilmezlikten feragatin, diğer eşin iznine bağlı tutulması hâlinde, şikâyet yoluna başvurmamak suretiyle zımnen feragat etmenin de mümkün olamayacağına vurgu yapmaktadır. Yazar, haczedilmezlik niteliğinin esasen evin aile konutu olma vasfından doğmadığını, ayrıca TMK m. 194 hükmü karşısında İİK m. 82/b12’nin özel hüküm olarak

⁷³ ibid 1081.

⁷⁴ Bulut (n 16) 1081.

⁷⁵ İbrahim Aşık, *İcra Sözleşmeleri*, (Yetkin 2006) 125.

⁷⁶ Yargıtay 12 HD, E 2005/24990 K 2005/2109, 08.02.2005.

⁷⁷ Murat Dönmez ‘Aile Konutunun Haczi’ (2008) (77) Temmuz – Ağustos Türkiye Barolar Birliği Dergisi 355.

kabul edilmesi gerektiğini, dolayısıyla haczedilmezlikten vazgeçmek için diğer eşin açık rızasının aranmayacağını, aksi hâlin belirsiz bir bekleme süresi yaratıp alacaklının menfaatlerini olumsuz etkileyeceğini ileri sürmektedir⁷⁸.

Dönmez ise, borçlu eşin haczedilmezlik hakkından vazgeçmesinin diğer eş üzerinde bağlayıcı etkisi olmayacağını, bu nedenle diğer eşin ayrıca kendi menfaatlerini korumak için haczedilmezlik şikâyetinde bulunabileceğini; ayrıca haczedilmezlik iddiasının aile konutuna tanınmış bir hak olmaması sebebiyle diğer eşin onayının aranmasına gerek olmadığını görüşündedir⁷⁹.

Özbay’da, borçlu eşin haczedilmezlik hakkından vazgeçmek için diğer eşin rızasına gerek olmadığını, TMK m. 194’ün bu durumu değiştiremeyeceğini savunur⁸⁰.

Akil ise, TMK m. 194 hükmüne dayanarak, kiralanan aile konutu sözleşmesinin feshi de dahil aile konutu üzerinde tasarrufa yol açan her eylemde eşin açık rızasının arandığını, bunun yasanın maksadı gereği geniş yorumlanması gerektiğini söylemektedir. Dolayısıyla, haczedilmezlik hakkından vazgeçmenin de aile konutu üzerinde tahliyeye kadar gidebilecek bir sonuç doğurması sebebiyle diğer eşin rızası olmadan bu feragatin geçerli olmaması gerektiği yönünde görüş bildirmektedir⁸¹.

Gerçekten de haczedilmezlik hakkından vazgeçmek, aile konutunun satışı ihtimaline kapı aralayarak, aileyi tahliye riskiyle yüz yüze bırakabilir. Bu nitelikteki bir işlemin salt borçlu eşin iradesine bağlı kılınması, TMK m. 194’ün, yani aileyi koruma anlayışının ruhuna uymayacaktır. Dolayısıyla, borçlu eşin feragati diğer eş için doğrudan bağlayıcı olmamalı ve diğer eş, şikâyet hakkını bağımsız olarak kullanabilmelidir. Kaldı ki borçlu eş, zımni feragat olarak kabul edilen “şikâyet yoluna başvurmamayı” tercih etse bile, diğer eş, haczi öğrenmesinden itibaren kendisine tanınan yasal süre içinde bu konuda itiraz şikâyetini sunma hakkına sahip olmalıdır.

⁷⁸ Atalay (n 61) 55-56.

⁷⁹ Dönmez (n 77) 355.

⁸⁰ Özbay (n 5) 560-561.

⁸¹ Akil (n 22) 800-801.

7. İpotek Kurmanın Haczedilmezlik Hakkından Feragat Anlamına Gelip Gelmediği

İİK m. 83/a ile, hacizden evvel yapılan ve haczedilmezlikten vazgeçildiğini öngören anlaşmaların hükümsüzlüğü açık şekilde ortaya konmuştur⁸². Bu noktada borçlunun, haline münasip evin üzerine ipotek koydurmasının, o evin diğer alacaklılar bakımından da haczedilmezlik niteliğinden vazgeçildiği manasına gelip gelmediği doktrinde yoğun olarak tartışılmıştır. Ayrıca Yargıtay'ın da bu konuda zaman içinde değişen bir yaklaşımı olduğu gözlemlenmektedir⁸³.

Öncelikle, bu çerçevede tartışılan hâllerden en yaygını, ipotek hakkı sahiplerinin mevzuattan kaynaklanan ayrıcalıklarıdır. İİK m. 82/2 hükümleri doğrultusunda “Medeni Kanun’un 807 nci maddesi (4721 sayılı TMK m. 893) saklıdır” denilerek, borçlunun bazı ipotek hakkı sahiplerine (kanunî ipotek hakkı sahipleri) karşı meskeniyet iddiasında bulunamayacağı kabul edilmiştir. Nitekim TMK m. 893’e göre, satılan taşınmazın satış bedelinden kaynaklanan alacak için satıcı, elbirliği mülkiyetine tabi taşınmazlarda bölüşmeden doğan alacaklar için birlikte mirasçı olanlar veya paylı mülkiyet ortakları ile malzeme ve emek sunarak inşa vb. işlerde çalışan alt yükleniciler, kanuni ipotek hakkı talep edebilirler ve bu hakkın tapuya tescilini isteyebilirler. Kanunî ipotek hakkından önceden vazgeçmek de geçerli kabul edilmez.

Öte yandan, mesken kredisi, zirai kredi veya esnaf kredisi gibi anlaşma yaparken mecburi olarak ipotek tesis edilen durumlarda, borçlunun sonradan haczedilmezlik savunması ileri sürebilmesi Yargıtay içtihatlarına göre mümkündür. Buna karşın tamamen borçlunun özgür iradesiyle kurulan ipoteklerde, Yargıtay’ın yerleşik yaklaşımı uyarınca, borçlu sonradan meskeniyet iddiasında bulunamamaktadır⁸⁴.

İİK m. 83/a maddesi Ayrıca hacizden önce yapılacak feragatlerin geçersizliğinden bahseder. Bu itibarla, haline münasip ev üzerinde borçlunun ipotek tesis ettirmesi, şayet ipoteği lehine tesis eden alacaklıdan

⁸² Yargıtay 12 HD, E 1987/13349 K 1988/11239, 11.10.1988.

⁸³ Necmettin M. Berkin, ‘Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar’ (1957) 5 İstanbul Barosu Dergisi 114.

⁸⁴ Akil (n 22) 792.

başka kişiler için de “haczedilmezlik hakkından genel bir vazgeçme” olarak kabul edilebilecek mi, edilirse hangi kapsamda geçerli olacak, sorusu belirir. Doktrinde yaygın kanaat, ipotek tesisinin eğer feragat anlamına gelecekse bile yalnızca ipotek lehtarını alacaklıya karşı sonuç doğuracağı, yani bu işlemin diğer alacaklılara şamil olmayacağı yönündedir⁸⁵.

Ancak Yargıtay kararlarında, bu meseleye ilişkin yaklaşım zamanla değişim göstermiştir. Bir dönem, ipotek kuruluşu ile borçlunun o konuta ihtiyacı olmadığı sonucuna varılamayacağını, bu yüzden farklı alacaklılara karşı meskeniyet savunmasının yapılmasının mümkün olduğunu kabul eden Yargıtay⁸⁶, daha sonraki içtihatlarında, herhangi bir alacaklı lehine ipotek kurulmasını, borçlunun evi olmadan da hayatını sürdürebileceği yönünde değerlendirmeye başlamış ve bu sebeple haczedilmezlik iddiasının başkaca alacaklılara karşı da ileri sürülemeyeceği sonucuna varmıştır.

Bununla birlikte Yargıtay, söz konusu kuralın bazı istisnalarını da ortaya koymuştur. Bunların ilki, evin satış bedelinden kalan borç için satıcı lehine ipotek kurulması hâlidir. Şayet bu ipotek, borçlunun ev sahibi olurken satış bedelinin ödenmeyen kısmı için tesis edilmişse, borçlu başka alacaklılara karşı yine de meskeniyet şikâyetinde bulunabilir⁸⁷.

İkinci istisna ise, ipoteğin mesken kredisi, esnaf kredisi veya zirai kredi benzeri “zorunlu” hallerde kurulması durumudur. Bu tip kredilerde, konut üzerinde ipotek kurulması borçlunun özgür iradesine dayanmaz, kredi veren kurum yasal ya da sözleşmesel olarak bu ipoteği bir şart olarak arar. Yargıtay, bu gibi mecburi ipoteklerin varlığında, borçlunun diğer alacaklılara karşı haline münasip ev korumasından yararlanabileceğini birçok kararında teyit etmiştir⁸⁸. Yerel mahkemelerin de, bu tip uyumsuzluklarda ipoteğin zorunlu mu yoksa isteğe bağlı mı kurulduğunu aydınlatıcı araştırması gerekmektedir⁸⁹.

⁸⁵ Yargıtay 12 HD, E 2014/20306 K 2014/23202, 02.10.2014.

⁸⁶ Kuru (n 20) 315.

⁸⁷ Yargıtay HGK, E 1969/714 K 1969/779, 22.10.1969.

⁸⁸ Yargıtay 12 HD, E 2013/30634 K 2013/37245, 25.11.2013.

⁸⁹ Yargıtay 12 HD, E 1979/7434 K 1979/7177, 24.09.1979.

İpotek borcunun, başkaca alacaklıların haciz tarihinden önce ödenmiş olması da önem taşımaktadır. Yargıtay, tapu kaydında ipotek şerhi görünse dahi, fiilen ipotek borcu önceden kapatılmışsa borçlunun artık ipotek borcu bulunmayan evini haline münasip ev kapsamına sokabileceğini ve buna bağlı olarak meskeniyet şikâyeti öne sürebileceğini belirtmektedir⁹⁰. Bu durumda ipoteğin varlığı sadece sicilsel bir kayıt olarak kalmakta, fiilen borcun kapanmış olması nedeniyle alacaklı talepte bulunma hakkını yitirmektedir⁹¹. Dolayısıyla, borçlu ipotekli görünse bile borcunu kapatmış olduğu ev için haczedilmezlik iddiasında bulunabilir⁹².

Bu şekilde bakıldığında, ipotekli bir evin haczedilmezlik korumasından yararlanıp yararlanamayacağı hususu, ipoteğin niteliğine, nasıl ve hangi koşullarda tesis edildiğine ve ipoteğe ilişkin borcun varlığını sürdürüp sürdürmediğine bağlı olarak farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Dolayısıyla, uygulamada her somut olayın özel koşulları çerçevesinde karar verilmesi gerek borçlu ve ailesinin gerekse de alacaklıların menfaat dengesinin gözetilmesi önem taşır.

II. Aile Konutunun (Cebri) Satışı

A. Genel Olarak

Daha önce ifade ettiğimiz üzere, aile konutunun gerek haczi gerekse cebri icra yoluyla satışının yapılamayacağına dair açık bir hukuki kural bulunmamaktadır. Yine de aile konutuna yönelik haciz tartışmalarını, özellikle “haline münasip ev” kavramının yakın ilişkisi nedeniyle, söz konusu düzenlemeler çerçevesinde etraflıca ele aldık. Bu bölümde ise aile konutunun önemini ve niteliklerini merkeze alarak, aile konutunun (özellikle de şerh verildiği durumlarda) genel haciz ve rehnin paraya çevrilmesi yollarıyla takibe konu olması halinde satış sürecine nasıl bir etki doğurduğunu hem mevcut hukuk hem de olması gereken hukuk açısından geniş bir değerlendirmeye tabi tutacağız.

⁹⁰ Yargıtay 12 HD, E 2016/8252 K 2016/26176, 27.12.2016.

⁹¹ Yargıtay 12 HD, E 2006/23816 K 2007/1791, 02.02.2007.

⁹² Yargıtay 12 HD, E 2013/26657 K 2013/36025, 14.11.2013.

1. Haciz Yoluyla Takipte Aile Konutunun Satışına İlişkin Şartlar

Rehinle güvence altına alınmamış ve aynı zamanda kambiyo sene-dine dayanmayan her türlü para ve teminat alacağı, genel haciz yolu ile takip edilerek tahsil edilebilir. Bu alacaklar bakımından borçludan tahsil için ilamsız icra prosedürü uygulanması mümkündür. Bilindiği üzere, genel haciz prosedürü alacaklının takip talebiyle başlatılır; ardından icra da-iresi borçluya bir ödeme emri gönderir ve takibin kesinleşmesi sonrasında borçlunun borcuna yetecek ölçüde mal varlığı haczedilir, akabinde de bu hacizli mallar satılarak alacaklının hakkı ödenir⁹³.

Genel haciz yolu, mutlaka para veya teminat alacaklarının takibi için öngörülmüştür. Bu çerçevede, para ödemesi haricinde bir edime ilişkin olan talepler –örneğin altın kolye teslimi– genel haciz (ilamsız icra) usulüyle takibe elverişli değildir. Bu tip alacakların, önce mahke-medave dava açılması ve alınan ilam uyarınca ilamlı icra takibine konu edilmesi gerekir⁹⁴.

Öte yandan, genel haciz yoluyla yürütülen takibin kesinleşmesi genellikle iki yoldan birinin gerçekleşmesiyle olur: Borçlunun ödeme em-rine itiraz etmeyerek takibi kesinleştirmesi ya da itiraz etmiş olsa bile bu itirazın kaldırılması veya iptal edilmesi. Bu aşamalardan sonra, alacaklı-nın talebiyle borçlunun mallarına haciz konur⁹⁵. İcra memuru, haciz uy-gulaması sırasında kendiliğinden (resen) haczi yasaklanmış mal veya hakları tespit edip (İİK m. 82/son), haczedilmesi kanunen mümkün olma-yanlar (İİK m. 82 ve 83) yönünde haciz talebini reddetmelidir⁹⁶. Ancak uygulamada Yargıtay'ın yaklaşımı, memurun talebi derhal yerine getir-mesi, borçlu tarafından şikâyet veya itiraz söz konusu olursa borçlunun bunu ayrıca ileri sürmesi yönündedir.

Taşınmazlara yönelik haciz, icra müdürlüğünün ilgili tapu müdürlü-ğüne; taşınmazın haczedildiğini, haciz miktarını, alacaklının kimlik

⁹³ Baki Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku*, (Yetkin 2016) 116-117.

⁹⁴ Kuru (n 93) 118.

⁹⁵ ibid 207.

⁹⁶ Baki Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, (Adalet 2013) 421.

bilgilerini ve tebligata elverişli adresini bildirmesiyle gerçekleşir. Bu bildirim üzerine tapu sicilinde, taşınmazın tasarrufuna ilişkin kısıtlayıcı bir şerh konulur⁹⁷.

Bunun yanı sıra, İcra ve İflas Kanunu m. 92/2 uyarınca icra dairesi, haczedilen taşınmaz üzerinde rehin hakkı bulunanları da bilgilendirmekle yükümlüdür. Aynı maddenin üçüncü fıkrası (İİK m. 92/3) doğrultusunda, eğer haczedilen taşınmazda kiracılar bulunuyorsa onlara da haciz bildirimini yapılır ve kira bedellerini artık icra dairesine ödemeleri gereği hatırlatılır⁹⁸. Daha önce altını çizdiğimiz üzere, 2014/4 sayılı genelgenin “Bildirimde Bulunma” başlıklı 7. maddesi, aile konutu şerhinin işlenmiş olduğu taşınmaza haciz veya benzeri bir sınırlama getirilmesi durumunda, lehine şerh konan diğer eşe de bu konuda bildirim yapılmasını öngörmektedir. Dolayısıyla, tapu müdürlüğü haciz şerhinden diğer eşin haberdar olmasını sağlamalıdır.

Taşınmazın aile konutu niteliği, mevcut düzenlemelerde, haczedilip haczedilemeyeceği konusunda özel bir istisna sağlamamaktadır. Bir başka ifadeyle, mevcut mevzuatımızda, sırf “aile konutu” olması nedeniyle herhangi bir haczedilmezlik düzenlemesi öngörülmemiştir. Oysa aile konutunun; aile yapısı, çocukların ruhsal ve fiziksel gelişimi, eğitim süreçleri, toplumumuzda ev sahibi olmanın taşıdığı manevi değer ve zor durumlarda sığınılacak bir çatı işlevi gibi, pek çok toplumsal ve bireysel açıdan yaşamsal bir öneme sahip olduğu açıktır. Dolayısıyla, İcra ve İflas Kanunu’nun, Türk Medeni Kanunu ile hukuk sistemimize giren aile konutuna dair bu önemi göz önünde bulunduracak şekilde güncellenmesi gereği ortadadır.

Aile konutu niteliği taşıyan meskenle, “haline münasip ev” kavramının çoğu zaman örtüştüğü sıklıkla vurgulanır. Bununla birlikte bazı spesifik durumlarda, aile konutu her zaman “haline münasip ev” olarak değerlendirilemeyebilir. Yine de aile konutunun temel işlevi, yalnızca borçluyu değil, aynı zamanda o evde yaşayan eş ve çocukları, onların sosyal ilişkilerini, eğitim çevrelerini ve gündelik hayatlarını yakından etkilemesidir. Çocukların okulu, aile bireylerinin sosyalleştiği muhit, konutun

⁹⁷ Kuru (n 93) 217.

⁹⁸ ibid 218.

fiziksel özellikleri (örneğin oda sayısı), akrabalara yakınlık derecesi veya aile bireylerinin diğer beşerî ihtiyaçları bu etkenlerden sadece bazılarıdır. Bu bağlamda aile konutunun önemi hem aile hem de geniş anlamda toplum nezdinde son derece kritiktir. İcra mevzuatında, ailenin ihtiyaçlarına uygun olan evin haczedilemeyeceği düzenlenmişken, aslında çok daha değerli bir koruma gerektiren “aile konutu”nun da haczedilemez kabul edilmesi bir bakıma evleviyetle beklenen bir düzenleme olarak karşımızda durmaktadır.

Günümüz mevzuatı çerçevesinde aile konutu, teori ve uygulama bakımından haczi mümkün bir malvarlığı unsurudur. Ancak böyle bir konutu genel haciz yoluyla satışa çıkarmak söz konusu olduğunda bazı özel hassasiyetlerin gözetilmesi elzemdir. Özellikle tapu siciline işlenmiş bir “aile konutu şerhi” bulunuyorsa, bu durum ihale sürecinde birtakım özgün sonuçlar doğurabilir. Ayrıca şerh olmasa bile icra memuru veya üçüncü kişiler tarafından, somut olayın özellikleri nedeniyle taşınmazın aile konutu niteliğinin biliniyor ya da bilinmesinin mümkün olduğu hâllerde, yine belli başlı tedbirler veya prosedürler devreye girecektir.

Tapu kütüğünde aile konutu şerhi bulunan bir taşınmazın icra ihale sürecine konu edilmesi hâlinde, İİK m. 127’deki “Satış ilanının birer sureti borçluya, alacaklıya ve taşınmazın tapu siciline kayıtlı bulunan ilgililerin tapuda kayıtlı adreslerine gönderilir...” hükmü gereğince, satış ilanının mutlaka diğer eşe de tebliğ edilmesi zorunludur. Bu doğrultuda, diğer eşin adı tapuda “ilgi” sahibi olarak kaydedilmişse, tapu sicilinde yer alan adresine veya adres kayıt sistemindeki ikamet adresine satış ilanın bir sureti gönderilmelidir⁹⁹. Şayet tapu sicilinde diğer eşe dair böyle bir kayıt yoksa dahi, taşınmazın aile konutu niteliğine sahip olduğu sabit ise, bu taşınmazda birlikte yaşama unsurundan hareketle, diğer eşin ikametgâh adresi olarak bizzat konutun adresi esas alınabilir ve bu adrese satış ilanı tebliğ edilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca “istisnai” hâllerde yani diğer eşin farklı bir adreste yaşadığı tespit edilirse, basit bir araştırma ile bu adres belirlenmeli ve satış ilanı da söz konusu yeni adrese ulaştırılmalıdır.

⁹⁹ Yargıtay 12 HD, E 2016/13469 K 2016/16410, 19.06.2016.

Eğer tapu sicilinde “aile konutu” şerhi yok ama icra memurunun fiili haciz anında, bilirkişi keşfinde yahut “haline münasip ev” incelemesi sırasında, ya da herhangi bir aşamada taşınmazda aile hayatının sürdüğü ve oranın aile konutu olduğunu öğrendiği anlaşılırsa, diğer eş yine İİK m. 127 çerçevesinde “ilgi” sahibi olarak değerlendirilmelidir. Çünkü aile konutu şerhinin açıklayıcı (kurucu değil) nitelikte olduğu, yani “aile konutu” niteliğinin kazanılması için sicile şerh işlemi şart olmadığı kabul edilmektedir¹⁰⁰. Bir konut, sicilde kaydı bulunmasa dahi aile konutu koşullarını karşılıyorsa, orada oturan diğer eşin korunması bir gerekliliktir. İİK m. 127’de “tapudaki ilgililer” ifadesi vurgulansa da, icra memurunun tapudan bağımsız olarak taşınmazın aile konutu olduğunu öğrenmesi durumunda, diğer eş de ilgili sayarak satış ilanını tebliğ etmesi büyük önem taşır.

Öte yandan, İİK m. 134/2 hükmü, “İhalenin neticesi ve feshi” başlığı altında, tapu sicilinde kendisine hak tanınan ilgililerin de ihalenin feshi talebinde bulunabileceğini belirtir. Buna göre tapu siciline kayıtlı ilgililer, ihale tarihinden itibaren yedi günlük yasal süre içinde, şikâyet yolu ile ihalenin feshi talebinde bulunabilirler¹⁰¹. Taşınmazın tapu sicilinde aile konutu şerhi bulunuyorsa, diğer eş de bu kapsamda ihalenin feshi isteğiyle ilgili makama başvurabilir¹⁰². Ancak fesih talebinin somut ve hukuki bir dayanağının olması, bir yolsuzluğa dayanılması ve feshi isteyenin bu yolsuzluk nedeniyle kendi menfaatinin ihlal edildiğini göstermesi gerekir¹⁰³.

Satış ilanı bildiriminden başlayarak, diğer eşe tanınan ihalenin feshi isteme hakkı, taşınmazın satış aşamasından haberdar olma ve oluşabilecek usulsüzlüklere karşı hukuki itiraz mekanizmalarını kullanma olanağı sunar. Aynı zamanda, diğer eşin icra dosyasının içeriğini incelemesine de imkân tanır. Örneğin, takibe dayanak olan borcun, Türk Medeni Kanunu m. 194’ün koruma kapsamına dahil olan bir işlemten kaynaklanması hâlinde, yani diğer eşin rızası olmaksızın yapılmış ve geçersizlikle malul bir hukuki işleme dayanıyorsa, geçersizlik iddiasını öne sürerek aile konutunu kaybetmemenin yollarını arayabilecektir. Bu kapsamda diğer eşin aile

¹⁰⁰ Şıpka (n 62) 160.

¹⁰¹ Kuru (n 96) 712-713.

¹⁰² Yargıtay 12 HD, E 2015/33972 K 2016/4884, 23.02.2016.

¹⁰³ Kuru (n 96) 714.

mahkemesinde, söz konusu işlemin geçersizliğinin tespiti amacıyla dava açması ve yargılama boyunca tedbir talep etmesi söz konusu olabilir.

Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da, taraflardan biri tarafından diğer eşin rızası olmaksızın aile konutunun üçüncü kişiye satışı ve buna bağlı olarak düzenlenen tahliye taahhütleri üzerine başlatılan tahliye isteğinde, taşınmazın “aile konutu” niteliğine dair iddia mevcutsa, bu niteliğin araştırılması ve gerektiğinde diğer eşe aile mahkemesinde dava açma hakkı tanınması gerektiğini açıkça ortaya koymuştur¹⁰⁴. Bu yaklaşım, aile konutunun, alacak takibinden farklı bir boyut içerdiğini ve bu boyutun göz önünde bulundurulması gerektiğini bir kez daha göstermektedir.

2. Rehnin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takipte Aile Konutunun Hacedilmesinin Satış Sürecine Etkisi

Bir taşınmaz üzerine, mevcut veya ilerde doğması muhtemel bir alacağı güvence altına almak maksadıyla ve kıymetli evrak düzenlenmeksizin konulan sınırlı ayni hak niteliğindeki rehin, “ipoteke” olarak adlandırılır¹⁰⁵. Türk Medeni Kanunu m. 881/1’de de vurgulandığı üzere, bugün var olan veya henüz doğmamış olsa dahi ilerde ortaya çıkması kesin ya da olası olan herhangi bir alacak, ipotekle teminat altına alınabilir.

İpoteke hakkı, alacak hakkını herkese karşı ileri sürülebilir kılmakla birlikte, onunla sıkı bir bağ içinde olan, fer’i karakterli bir haktır¹⁰⁶. Başka bir anlatımla, ipotek hakkı, temin ettiği alacak hakkından bağımsız olarak varlığını koruyamaz; alacağın ortadan kalkması hâlinde, ipotek de ortadan kalkar¹⁰⁷. Alacak ödenmediğinde, ipotek alacaklısı, ipotekli taşınmazın cebri artırma yoluyla paraya çevrilerek kendi alacağının tatmin edilmesi için takip yoluna başvurabilecektir¹⁰⁸.

¹⁰⁴ Yargıtay HGK, E 2005/12-652 K 2005/583, 19.10.2005.

¹⁰⁵ Yargıtay 12 HD, E 2014/14427 K 2014/16966, 11.06.2014.

¹⁰⁶ Sevgi Kayak, ‘Taşınmaz Rehninin Konu Bakımından Kapsamı’ (2004) Prof. Dr. Sevin Toruner’e Armağan 558.

¹⁰⁷ Tolga Akkaya T, ‘İcra Hukuku Bağlamında Süreli İpoteke’ (2013) (4) 12 Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 163.

¹⁰⁸ Akkaya (n 107) 162.

İcra ve İflas Kanunu, ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla iki ayrı takip usulü öngörür: İlamsız ve ilamlı takip¹⁰⁹. Eğer ipotek akit tablosu, kayıtsız şartsız bir para borcu ikrarını içeriyorsa, ilamlı takibe gidilebilir. Ancak böyle bir ikrar yoksa ilamsız takip yöntemiyle devam edilecektir¹¹⁰. İlamsız takipte, ödeme emrine itiraz edilebilir ve bu itiraz takibin durmasına neden olur. Oysa ilamlı takipte, icra emri gönderilmesiyle birlikte itiraz imkânı tanınmamıştır; dolayısıyla ilamlı takibin kesinleşmesi şeklinde bir aşamadan söz edilemez¹¹¹.

İpotek hakkının tapu sicilindeki kaydı resmî senet esasına dayandığından, ipoteğin geçersizliği veya yolsuz tescil olup olmadığı iddiaları ancak tapu sicilinin düzeltilmesi davasıyla öne sürülebilir. İcra takibine bu yönde yapılacak basit bir itiraz ile ipotek geçersiz kılınamaz; bunun için mahkeme nezdinde dava açmak gerekir¹¹². Burada, İİK m. 150 doğrultusunda, menfi tespit davasına dair hükümler (İİK m. 72) kıyasen uygulanacaktır¹¹³.

Aile konutu vasfını taşıyan bir taşınmazda eşlerden birinin, diğer eşin açık rızası olmaksızın ipotek tesisi mümkün değildir⁶⁰⁷. Eğer bu rıza alınmaksızın ipotek kurulmuşsa, gerçekte geçerli bir işlemden bahsedilemeyeceği için ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip sırasında diğer eşin haberdar olması büyük önem kazanır. Diğer eş, ipoteğin geçersizliğini öne sürerek, aile mahkemesi kanalıyla bu işlemin iptalini talep edebilir ve süreci tamamen değiştirebilir⁶⁰⁸. Ancak öte yandan, diğer eşin bizzat icra mahkemesinde satışın iptalini ya da ipotek fekkini isteme hakkı yoktur, zira kendisi takibin tarafı sıfatında bulunmamaktadır¹¹⁴.

Aile konutu niteliği taşıyan taşınmazda başlatılan ipoteğin paraya çevrilmesi takibinden diğer eşin haberdar edilmemesi, konutun açık artırma ve ihale yoluyla elden çıkmasıyla sonuçlanabilir. Zira Yargıtay içtihatlarında, takip sürecinde borçlunun haberdar edilmediği, taşınmazın

¹⁰⁹ Rona Serozon, ‘Taşınmaz Rehni’ (2011) 64 (2) Journal of Istanbul University Law Faculty 322.

¹¹⁰ Kuru (n 96) 989.

¹¹¹ ibid 995.

¹¹² Akkaya (n 107) 174.

¹¹³ ibid 175.

¹¹⁴ Yargıtay 12 HD, E 2011/29357 K 2012/10282, 31. 05.2011.

ailesel niteliğinin araştırılmadığı hâllerde ihalenin gerçekleşebildiği görülmüştür. Diğer eş, ihalenin feshi aşamasında da çok kısıtlı bir zaman zarfında hakkını savunabilir; yedi günlük fesih süresi geçmişse hukuki yollardan sonuç almak neredeyse imkânsız hale gelebilir¹¹⁵. Örneğin, geçersiz bir ipotek işlemine dayanarak yapılan satış, ihalenin kesinleşmesiyle birlikte taşınmaz mülkiyetini başka ellere geçirebilir ve sonradan açılan davanın konusuz kalması söz konusu olabilir¹¹⁶.

Dolayısıyla, ipotekle teminat altına alınmış bir borç sebebiyle, aile konutunun paraya çevrilmesi takibine konu edilmesi hâlinde, eğer tapu sicilinde aile konutu şerhi mevcutsa, icra emri veya ödeme emrinin mutlaka diğer eşe de tebliğ edilmesi gerekir¹¹⁷. Sicilde böyle bir şerh olmasa dahi, icra memurunun, taşınmazın aile konutu olduğunu anlaması veya bu konuda bilgi sahibi olması durumunda, diğer eşin haberdar edilmesi ailenin korunması bakımından gereklidir.

İİK m. 150/c hükmü, ipoteğin paraya çevrilmesi takibi başladıktan sonra icra müdürünün tapu idaresine bilgi vermesini emretmektedir. Tapu memuru, ilgili taşınmazın siciline “150/c şerhi” olarak bilinen bir kayıt düşer. 2014/4 sayılı genelgenin 7. maddesi ise, aile konutu şerhi bulunan bir taşınmaza haciz, tedbir veya benzeri herhangi bir şerh konulduğunda, lehine aile konutu şerhi konulan eşe derhal bildirim yapılması gerektiğini belirtir. Buna göre, tapuda “150/c şerhi” tesis edilmesi hâlinde de, tapu müdürlüğünün diğer eşe bildirim göndermesi gerekir.

Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takibin genel haciz takibinden en belirgin farkı, haciz aşamasının olmamasıdır. Burada takip konusu doğrudan rehinli maldır, dolayısıyla ayrıca bir “haciz” kararı söz konusu değildir. Bu sebeple diğer eşin “haczedilmezlik” iddiasında bulunması gibi bir olanak da söz konusu olmaz¹¹⁸. Bu süreçte aile konutunun korunması, esasen diğer eşin en kısa sürede durumdan haberdar edilmesiyle sağlanabilir. Diğer eş, tapu sicilinden ipoteğin geçersizliği iddiasını dayanak

¹¹⁵ Yargıtay 12 HD, E 2012/5189 K 2012/19396, 06.06.2012.

¹¹⁶ Yargıtay 2 HD, E 2013/20421 K 2013/25230, 16.11.2013.

¹¹⁷ Ali C. Budak, *İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip*, (2. Baskı, On İki Levha 2009) 108.

¹¹⁸ Yargıtay 12 HD, E 2015/22112 K 2015/32134, 17.12.2015.

göstererek –örneğin rızası olmaksızın ipotek konulmuşsa– yargı yoluna gidebilir ve buradan alacağı ihtiyatî tedbir kararıyla satış işleminin durdurulmasını talep edebilir. Böylece konutun ihale ile elden çıkmasının önüne geçmek mümkün olabilir.

Görüldüğü üzere, hem genel haciz yoluyla takip hem de rehlin paraya çevrilmesi prosedürleri açısından aile konutunun varlığı pek çok farklı hukuki koruma boyutunu gündeme getirmektedir. Mevcut uygulamada aile konutuna özgü açık bir haczedilmezlik hükmü yer almamakla birlikte, aile konutunun gerek aile gerek toplumsal yaşam bakımından taşıdığı değer göz ardı edilmemesi adına, yasal düzenlemelerde reforma gidilmesi bir gereklilik olarak karşımızda durmaktadır. Özellikle icra takibinde, şerh bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, taşınmazın aile konutu olduğuna dair bilgi veya şüphe söz konusuysa, diğer eşin etkin bir biçimde bilgilendirilmesi, olası hak kayıplarının önüne geçilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Sonuç

Bu çalışma aile konutunun haczi ve satışına ilişkin mevcut hukuki düzenlemeleri, uygulamadaki eksiklikleri ve aile bireylerinin korunmasına yönelik alınması gereken önlemleri kapsamlı bir şekilde ele almıştır. İncelenen mevzuat ve Yargıtay içtihatları, aile konutunun, aile birliğinin ve bireylerin barınma hakkının korunması bakımından ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmada Türk Medeni Kanunu’nun m. 194’te öngörülen eşlerin rızasına dayalı işlemlere ilişkin sınırlamalarına rağmen, cebri icra ve benzeri zorlayıcı yasal işlemler kapsamında aile konutunun haczedilip satılabilmesinin mümkün olduğu vurgulanmıştır. Aile konutu şerhinin tapu kaydında yer alması, hukuki işlemlerin seyrinde bir gösterge olsa da tek başına haczi engelleyici bir etki yaratmadığı sonucuna varılmıştır. Özellikle “haline münasip ev” kavramının değerlendirilmesinde, borçlunun ekonomik durumu, sosyal statüsü ve ailenin asgari barınma ihtiyaçlarının dikkate alınmasının önemi ortaya konmuştur. Bu kavram, konutun gerçek anlamda yaşanabilir olup olmadığının tespiti açısından temel bir kriter olarak öne çıkarken, uygulamada farklı yorumlara ve karar farklılıklarına neden olmaktadır.

Toplumsal çekirdeğini oluşturan aile konutunun haczedilmesi ve satışa konu edilmesi sürecinde, diğer eşin ve aile bireylerinin korunması hususunda ciddi endişeler bulunmaktadır. Borçlunun icra takibi sırasında, aile bireylerinin temel barınma hakkının riske atılması hem toplumsal hem de bireysel düzeyde derin sonuçlar doğurmaktadır. Bu durum mevcut yasal düzenlemelerin aile koruması açısından yetersiz kaldığını göstermektedir. Ayrıca haczedilemezlikten vazgeçme hususunda borçlunun tek taraflı hareketinin, ailede bulunan diğer bireylerin menfaatlerini otomatik olarak bağlamaması gerektiği vurgulanmıştır. Diğer eşin şikâyet hakkının korunması ve sürecin şeffaf bir şekilde yürütülmesi, aile konutunun korunması için elzemdir. İpotek tesisleri ve rehnin paraya çevrilmesi yoluyla yürütülen icra takibi de aile konutunun korunması bakımından önemli tartışma konuları oluşturmıştır. Zorunlu ipotek durumlarında borçlunun korunması mümkün olurken, tamamen serbest iradeye dayalı yapılan ipotek işlemlerinde, aile konutunun haczedilemezlik korumasının zayıfladığı görülmektedir.

Genel olarak, mevcut hukuki çerçevenin, aile konutunun toplumsal ve bireysel değerini yeterince koruyamadığı; icra takibi ve zorunlu satış süreçlerinin aile bireylerinin temel yaşam haklarına zarar verebileceği sonucuna varılmıştır. Bu durum mevzuatta reform gerekliliğini ortaya koymakta, aile konutunun korunmasına yönelik daha kapsamlı ve net düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Alacaklıların tahsil hakkı ile aile bireylerinin barınma ve yaşam hakları arasındaki hassas denge, hukuki uygulamalarda yeterince gözetilememektedir. Mevcut yasal düzenlemelerin, aile konutunun korunması ilkesini güçlendirecek şekilde yeniden ele alınması, özellikle cebri icra ve satış süreçlerinde diğer eşin ve aile fertlerinin haklarının etkin bir şekilde korunabilmesi için büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça

Akil C, ‘Yargıtay Kararları Işığında Haline Münasip Evin Haczedilmezliği (Meskeniyet) İddiası (İİK m.82/12)’ (2011) (4) 60 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 775-808.

Akkaya T, ‘İcra Hukuku Bağlamında Süreli İpotek’ (2013) (4) 12 Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 161-184.

Aslan K, ‘Hacizde Sıra (Tertip)’ (2005) 54 (2) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 269-318.

Aşık İ, *İcra Sözleşmeleri*, (Yetkin 2006).

Atalay O, ‘Türk Medeni Kanunu’nda Aile Hukuku Mal Rejimlerine İlişkin Hükümlerin Takip Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi’ (Kasım 2002) Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı 51-73.

Başözen A, ‘İflas Tasfiyesinde Müflisin Kişisel Çalışmasına Dayalı Malların Durumu – “Müflisin Uhdesine Geçen Mal” Kavramı (İİK m. 184, I)’ (2005) 4 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 267-297.

Belgesay M.R, *İcra ve İflas Kanunu Şerhi*, (4. Bası, Sıralar Matbaası 1954).

Berkin N.M, *Tatbikatçılara İcra ve İflas Hukuku Rehberi*, (Filiz Kitabevi 1980).

Berkin N.M, ‘Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar’ (1957) 5 İstanbul Barosu Dergisi 113-124).

Budak, A.C, *İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip*, (2. Baskı, On İki Levha 2009).

Bulut U, ‘Borçlunun Haline Münasip Evi Üzerinde İpotek Tesisi ve Haczedilmezlikten Feragat’ (2010) 12 Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1073-1100.

Çabri S, ‘Aile Konutu Şerhi’ (2007) Çetingil ve Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı 401-415.

Doğan M, ‘Türk Medeni Kanunu’nun Evliliğin Genel Hükümleri Bakımından Getirdiği Yenilikler’ (2003) (52) 4 Ankara Üniversitesi Hukuk

Fakültesi Dergisi 93-130.

Dönmez M, ‘Aile Konutunun Haczi’ (2008) (77) Temmuz – Ağustos Türkiye Barolar Birliği Dergisi 349-358.

Dönmez M, *İcra ve İflâs Hukukunda Meskeniyet İddiası*, (Güncel Hukuk Yayınları 2009).

Gümüş A, *Türk Medeni Kanunu’nun Getirdiği Yeni Şerhler*, (Vedat Kitapçılık 2007).

Kaçak N, *Açıklama ve İcraatlarla Haczedilemezlik*, (Seçkin 2006).

Kayak S, ‘Taşınmaz Rehninin Konu Bakımından Kapsamı’ (2004) Prof. Dr. Sevin Toruner’e Armağan 553-582.

Kılıçoğlu A.M, *Medeni Kanun’umuzun Aile-Miras ve Eşya Hukukunda Getirdiği Yenilikler*, (3. Baskı, Turhan 2014).

Kiraz T.Ö, ‘İsviçre Federal Mahkemesinin Bir Kararı Çerçevesinde Takip Hukukunda Şikâyet Eden Taraf Bakımından İlgili Kavramı’ (2008) Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan 561-566.

Kuru B, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, (Adalet 2013).

Kuru B, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku*, (Yetkin 2016).

Kuru B, ‘Haczi Caiz Olmayan Şeyler’ (1962) (19) 1 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 277-326.

Karaaslan V, ‘6352 Sayılı Kanun ile Haczedilmezlik Kurallarında Yapılan Değişiklikler’ (2012) (2) 2 Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 161-183.

Özbay İ, ‘İcra ve İflas Hukukumuzda Haczedilmezlikten Feragat (İİK m. 83/a).’ (2005) (9) 1-2 Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi 543567.

Pekcanitez H, Atalay O, Özkan M.S ve Özekes M, *Medeni İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, (On İki Levha 2024).

Postacıoğlu İ.E, *İcra Hukuku Esasları*, (Fakülteler Matbaası 1982).

Postacıoğlu İ.E ve Altay S, *İcra Hukuku Esasları*, (Vedat Kitapçılık 2010).

Serozon R, ‘Taşınmaz Rehni’ (2011) 64 (2) Journal of Istanbul University Law Faculty 301-324.

Şıpka Ş, *Aile Konutu ile İlgili Diğer İşlemlerde Diğer Eşin Rızası*, (Beta 2004).

Taşpınar S, ‘Borçlunun Bazı Mallarının Haczedilememesi ve Nedenleri (Haczedilemezlik ve Nedenleri)’ (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi 1994).

Uyar T, *İcra ve İflâs Kanunu Şerhi*, (3.Baskı, Bilge Yayınevi 2006).

Uyar T, ‘Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar (İİK m. 82)’ (1974) Dr. A.Recai Seçkin’e Armağan 551-586.

**PROF. DR. BAKİ KURU’NUN ESERLERİNDE
“ZAMANAŞIMI” KAVRAMI***

***THE CONCEPT OF "STATUTE OF LIMITATIONS" IN THE
WORKS OF PROF. DR. BAKİ KURU***

*Nilüfer GÖZKARA ÖZDİNÇ***

İYYÜHFD, 2025, 3(2), (181-231).

* Gönderilme Tarihi: 30.06.2025, Kabul Tarihi: 16.07.2025/
Submission Date: 30.06.2025, Acceptance Date: 16.07.2025.

** Araştırma Makalesi/ Research Paper.

LLM, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, ORCID: [0009-0004-0974-3537](https://orcid.org/0009-0004-0974-3537), e-mail: ngozkara@gmail.com, <https://doi.org/10.66012/iyyuhfd.2026.40>

Özet

Bu çalışmada, zamanaşımı konusu Medenî Usul ve İcra-İflâs Hukukçusu Prof. Dr. Baki Kuru'nun eserlerinde yer alan açıklama ve görüşler, eleştirel bir yaklaşımla bir araya getirilerek, yeniden, okuyucuların yararlanmasına sunulmaktadır. Zamanaşımı, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda (“TBK”) m. 146-161 arasında düzenlenmiştir. Belli bir sürenin geçmesiyle alacak üzerinde zayıflatıcı etkisi sebebiyle borçlunun iradesine aykırı olarak ileri sürülebilmesi imkânının kaybedilmesi ve alacağa bağlı dava hakkının borçlu tarafından etkisiz hale getirilmesi sonucunu doğurur.

Anahtar Kelimeler: *Zamanaşımı, Baki Kuru, Medenî Usul Hukuku, İcra-İflâs Hukuku.*

Abstract

In this study, the explanations and opinions in the works of Prof. Dr. Baki Kuru, a Civil Procedure and Enforcement-Bankruptcy Lawyer, on the subject of statute of limitations are brought together with a critical approach and presented again for the benefit of the readers. Statute of Limitations is regulated in the Turkish Code of Obligations (“TBK”) numbered 6098 between articles 146-161. Due to its weakening effect on the receivable after a certain period of time, it results in the loss of the possibility of asserting it against the will of the debtor and the neutralization of the right of action related to the receivable by the debtor.

Keywords: *Statute of Limitations, Baki Kuru, Civil Procedure Law, Enforcement and Bankruptcy Law.*

Giriş

Medenî Usul ve İcra-İflâs Hukuku profesörlerinden, kıymetli hocamız Prof. Dr. Baki Kuru'yu 01.12.2022 günü kaybettik. Üniversite yönetmelikleri gereğince, “*Anayasa Mahkemesi’nin Ayşe Çiğdem Tekindağ Kararının Yargılama Hukuku Güvenceleri ile Medenî Usul Hukuku İlkelere ve Zamanaşımı Açısından Değerlendirilmesi*” konulu tezim ile ilgili bilimsel bir makâle yayınlamam gerekli olunca, bu makâlenin, bu tezle yakından ilgili olan “*zamanaşımı*” konusunun Kuru’nun eserleri ışığında ele alan bir çalışma olabileceği düşünülmüştür.

Prof. Dr. Baki Kuru, çok ürün vermiş bir bilim adamıdır¹. Biri Medenî Usul diğeri İcra-İflâs Hukukuna ait olmak üzere yayınlamış olduğu sistematik eserler, Türk Hukukunda, bu bilim dallarında yazılmış olan en geniş kapsamlı eserlerdir². Kuru’nun yazmış olduğu bütün makâleler ve hukukî mütalâalar da kitap halinde yayınlanmıştır³.

Bu mütevazı çalışmada, Kuru’nun kaleme almış olduğu iki sistematik eser ile makâle ve hukukî mütalâalarını içeren kitaplar incelenerek, Kuru’nun zamanaşımı hakkındaki görüşleri topluca yeniden okuyucuya sunulmaktadır. Deyim yerindeyse bu çalışma yapılırken, Kuru’nun yukarıda anılan eserlerinin sayfaları arasında “*dağılmış*” bulunan zamanaşımı

¹ Kuru’nun eserlerinin bir listesi için bkz, Kuru, Baki, **İşte Hayatım**, 1. Basım, Alfa, Aralık, 2020, s. (315319); **Prof. Dr. Baki Kuru Anısına Armağan**, C. I, Mihbir, Türk Medenî, Usul ve İcra İflâs Hukukçular Birliği, 1. Baskı, Onikilevha, İstanbul, Şubat 2025, s. (XLVII-LXIII); Kuru, Baki/Budak, Ali Cem, *Tespit Davaları, Tamamen Yeniden Yazılmış Dört Misli Genişletilmiş* 2. Baskı, Onikilehya Yayınları, İstanbul 2020, s. 363-372.

² Kuru, Baki, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Altıncı Baskı, C. I-VI, Beta Basım, İstanbul Ocak 2001 (“**HMU Cilt I-VI**” şeklinde kısaltılmıştır); Kuru, Baki, **İcra İflâs Hukuku**, C. I, Tamamen Yeniden Yazılmış Üç Misli Genişletilmiş, Evrim Dağıtım, İstanbul, (“**İİH Cilt I**” şeklinde kısaltılmıştır); 1988; Kuru, Baki, **İcra İflâs Hukuku**, C. II, Tamamen Yeniden Yazılmış Üç Misli Genişletilmiş, Evrim Dağıtım, İstanbul, (“**İİH Cilt II**” şeklinde kısaltılmıştır); 1990; Kuru, Baki, **İcra İflâs Hukuku**, C. III, Tamamen Yeniden Yazılmış Üç Misli Genişletilmiş, Evrim Dağıtım, Ankara, 1993, (“**İİH Cilt III**” şeklinde kısaltılmıştır); Kuru, Baki, **İcra İflâs Hukuku**, C. IV, Tamamen Yeniden Yazılmış Üç Misli Genişletilmiş, Evrim Dağıtım, İstanbul 1997 (“**İİH Cilt IV**” şeklinde kısaltılmıştır).

³ Kuru, Baki, **Makâleler**, Arıkan Basım, İstanbul Mart 2006 (“**Makâleler**” şeklinde kısaltılmıştır.); Kuru, Baki, **Hukukî Mütalâalar**, Adalet Yayınevi, İstanbul Temmuz 2013 (“**Mütalâalar**” şeklinde kısaltılmıştır.).

hakkındaki açıklama ve görüşler, yeniden bir araya getirilmiştir. Zamanaşımı ile ilgili bilgiler, sistematik şekilde tasnif edilirken de Aslınur Ak Matuğan'ın “*Dava ve İcra Takiplerinde Zamanaşımı Def'i*” başlıklı kitabına ait içindekiler listesinden de yararlanılmıştır.

Zamanaşımı, alacak haklarında uygulama alanı bulan ve alacağa bağlı dava hakkının borçlu tarafından etkisiz hale getirilmesini mümkün kılan, şeklî (usul) hukuk kurallarına göre ileri sürülmesi gereken bir maddî hukuk kuralıdır. TBK m. 131-145 maddeleri arasında “*borcun ve borç ilişkisinin sona ermesi, zamanaşımı*” üst başlığı altında yer alır. Zamanaşımı, kanunî düzenleme sırasında da borcu sona erdiren işlemler içinde tutulmamış, araya virgül konularak, ayrı bir statüde olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak zamanaşımı, özel huktan doğan borcu sona erdirmez. Yalnızca kanun tarafından belirlenmiş diğer bazı şartların da gerçekleşmesi ile birlikte, hakkın etkisini zayıflatır.

Çalışmada, Kuru'nun gözünden, Hukuk Muhakemeleri Kanunu (“HMK”) ve İcra ve İflâs Kanunu (“İİK”) uygulaması sırasında zamanaşımı konusu incelenmiştir. Çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde, zamanaşımı kavramı genel olarak tanımlanmış ve usul hukuku çerçevesinde, davalarda zamanaşımının uygulanma alanı bulunduğu konular anlatılmıştır. İkinci bölümünde, icra iflâs hukuku çerçevesinde, takip hukukunda zamanaşımının uygulanma alanı bulunduğu konular incelenmiştir. Bu bağlamda ikinci bölüm daha geniş yer tutmuştur. Sonuç bölümünde, Kuru'nun zamanaşımı konusundaki görüş ve açıklamaları hakkında genel bir özet ve değerlendirme yer almaktadır.

I. Kavram

Arapça “*mürûr-i zemân*”, hukukî bir terim olup “*zaman aşımı, bir dâvânın açılması veya bir hükmün yerine getirilmesi için kanûnen muayyen, belli olan zamanların geçmesi*” anlamına gelmektedir. “*Merr*” kökünden türemiş olan “*mürûr, geçme, geçip gitme, bir taraftan girip öte taraftan çıkma, sona erme*” ve “*zemân, zaman, devir, çağ, devir, mehil, süre, mevsim*” anlamına gelen isim tamlamasıdır⁴. Buna “*düşürücü*

⁴ Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, 36. Baskı, İş Bankası Kültür Yayınları, Aralık 2023, İstanbul, s. 861, 1372, 1361.

zamanaşımı” ya da “*zamanaşımı*” denir ve sadece borç ilişkileri için geçerlidir. Zamanaşımında, hak ortadan kalkmaz, hakkı zayıflatıcı bir etki ile borçlusuna kesin ve süresiz, ödemekten kaçınma hakkı sağlar. Mâkale konusu çerçevesinde, hakkı zayıflatıcı ya da düşürücü etkisi olan zamanaşımı, mevzuatta TBK m. 146 ve m. 147’de düzenlenmiştir.

II. Zamanaşımının Dava Aşamasında İleri Sürülmesi

Kuru, eserlerinde, zamanaşımı konusuna birçok defa değinmiştir. Aşağıda ilk olarak, dava dilekçesindeki içerik ve dil konusunda, vermiş olduğu bir konferansta ifade ettiği görüşleri üzerinde durulmuştur.

1. Dava Dilekçesinde İçerik ve Kullanılan Dil

Bilindiği üzere çoğu eser ya da varlık ismiyle anılır. Bazıları ismiyle müsemmadır ve ismiyle çağrılmak gerekir. Bu bağlamda, 1984 yılında İstanbul Barosunun staj konferansı konuşmasından yazıya alınmış “*Hukuk Davası Açarken ve Davaya Cevap Verirken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar*” başlıklı makâlesinde, dilekçelerde kullanılan dilin önemine vurgu yapmıştır (Makaleler, s. 207).

Kuru, bu makâlesinde, “*dava açılması konusuna gelince, ‘dava, açarken kazanılır’ sözleri ile başladığını*” dile getirerek “*dava dilekçesi davanın temelidir*” diyerek giriş yapmıştır. Davanın dayandığı bütün vakıalar ve kanunda öngörülen diğer hususlar, dava dilekçesine yazılmalıdır ve dilekçede kesinlikle okunaklı ve herkes tarafından anlaşılır bir dil kullanılması gereklidir. Örneğin “*zamanaşımının*” yerine “*müruruzaman*” kavramı kullanıldığında, ne demek istenildiğinin anlaşılması mümkün fakat “*yıllanma*” kavramı kullanıldığından herkes tarafından anlaşılması zayıftır (Makaleler, s 207). Aşağıda inceleyeceğimiz, iddianın ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı konusu bakımından da, dava dilekçesinin içeriğinin önemi büyüktür.

2. Zamanaşımı Savunmasının Dava Esnasında İlk Defa Kullanılması, İddianın ve Savunmanın Genişletilmesi ve Değiştirilmesi Yasağı

Zamanaşımı süresi dolmuş bulunan bir alacak için dava açılması halinde, borçlu tarafından, alacağın zamanaşımına uğradığı savunması yapılmazsa, davacı alacağı için bir mahkeme kararı alabilecektir. Bu

mahkeme kararının alınabilmesi için açılan davada, davacı alacağının kaynağı olan olaylar “*dava sebebini*” oluşturur.

Kuru, “*Makâleler*” başlıklı kitabındaki makâlelerini 1984 yılından itibaren Hukuk Usulü Muhakeme Kanununun (“HUMK”) yürürlükte olduğu dönemde yazmış ve hiç değiştirmeden kitabına dâhil ettiğini belirtmiştir. Bu makalelere yapılan atıflar HUMK’a göre yazılmış ifadelerdir. Konunun devamında HMK’ya göre yapılan düzenleme şekli de ilave edilmiştir.

Kuru, “*Hukuk Usulünde Dava Sebebi*” başlıklı makâlesinde, dava dilekçesinde iki çeşit sebep gösterildiğini, bunların vakıalar ve hukukî sebepler olduğunu belirtmiştir. Dava sebebi hukukun her alanında aynı anlamda kullanılmalıdır. Bu konu HUMK m. 179/III’de “*davacının iddiasının dayandığı bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetleri ve delillerin nelerden ibaret olduğu*” şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre, vakıalar, dava dilekçesinde, iddiasının dayanağı olan bütün olayların özeti-
tidir. Bu vakıalar, davacının iddialarını haklı göstermeye yöneliktir. Bu vakıalar, maddî bir fiil veya hukukî bir muamele olabilir. Hukukî sebepler ise HUMK m. 179/IV’de “*hukukî sebeplerin özeti*” şeklinde düzenlenmiştir. Hukukî sebepler, vakıaların, hukukî anlamı ve sınıflandırmasıdır. Dava sebebi vakılardır. Kuru’nun bu makâlesinde, hâkim hukukî sebebi re’sen nazara alabileceği, vakıaları ise re’sen nazara alamayacağı ifade olunmuştur (Makaleler, s. 219-222).

Esasen Kuru’nun bu ifadesini, hâkimin dava sebebini, yani, davacının iddiasının dayanağı olan vakıaları, re’sen araştıramayacağı şeklinde anlamak doğru olur. Çünkü hâkim, dava dosyasına usule uygun şekilde giren bütün vakıaları, bu vakıaların davacı, davalı veya müdahil tarafından beyan edilmiş olup olmamaları önem taşımaksızın, nazara dikkate alır. Bu sebeple, maddî hukuka ilişkin savunma sebeplerinden itirazların hâkim tarafından re’sen nazara alınacağı söylenir. Buna karşılık, bir hakkın ileri sürülmesi şeklindeki maddî hukuk savunmaları, mesela, borcu ödemekten kaçınma hakkı veren zamanaşımı savunması veya borcu sona erdiren takas savunması, davalı tarafından ileri sürülmedikçe, hâkim tarafından dikkate alınmaz.

Bu konu HMK m. 119/1-e’de “...*bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetleri*” ile m. 129/1-g’de “*dayanılan hukukî sebepler*” şeklinde düzenlenmiştir. Dava sebebi ile hukukî sebep, her iki kanunda da ayrı ayrı düzenlenmiştir. Bu sebeple bu iki kavramın farklı anlamlar taşıdığı ve dava sebebinin vakılardan oluştuğunun kabulü gerekir (Usul El Kitabı, Cilt I, s. 457).

Bu dava sebebi ya da sebepleri, yargılamanın belli usul kesiti içinde bildirilmelidir. Aksi halde, “*iddianın ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı*” ile karşılaşabilmektedir. Bu konu, HMK m. 141’de düzenlenmiş olan yazılı yargılama usulünde ve HMK m. 319’da düzenlenmiş olan basit yargılama usulünde farklılıklar göstermektedir.

a. Yazılı Yargılama Usulü

aa. Dava Dilekçesi ve Zamanaşımı Kavramı

Yargılama faaliyeti “*davanın açılmasıyla*” başlar ve TBK m. 154/II, Türk Medenî Kanunu (“TMK”) m. 714, 777/III, Türk Ticaret Kanunu (“TTK”) m. 750’e göre dava açılmasıyla “*dava konusu hak/alacak*” için zamanaşımı kesilir. Dava dilekçesinin davalıya tebliğ edilmesi şart değildir (HMu Cilt II, s. 1649).

TBK’da zamanaşımını kesen sebepler borçlu ya da alacaklının fiiline göre düzenlenmiştir. Buna göre m. 154/I’de borçlu fiiline bağlı olarak “*borçlu, borcu ikrar etmişse, özellikle faiz ödemiş veya kısmen ifada bulunmuşsa ya da rehin vermiş veya kefil göstermişse*” zamanaşımını kesileceği düzenlenmiş, borçlunun dava açması halinde zamanaşımının kesileceği düzenlenmemiştir.

TBK m. 154/II’de ise alacaklının fiiline bağlı olarak zamanaşımının kesileceği haller düzenlenmiş ve buna göre “*alacaklı, dava veya def’i yoluyla mahkemeye veya hakeme başvurmuşsa, icra takibinde bulunmuşsa ya da iflâs masasına başvurmuşsa*” şeklinde ifade edilmiştir. Kanun maddesi, “*alacaklı*” kavramı ile başladığından, yalnızca alacaklı tarafından açılarda davalar için zamanaşımının kesileceği yaygın görüş olarak ifade

edilmiştir⁵. TBK’da sayılan zamanaşımının kesilme nedenlerinin sınırlı sayı ilkesine tabi olduğu kabul edilmiş ancak diğer kanun maddelerinde de özel düzenlemeler olduğu ifade edilmiştir. Buna göre TBK m. 154’te sayılan sebepler dışında, Türk Medenî Kanun (“TMK”) m.625 “*resmî defterin tutulması devam ettiği sürece, miras bırakanın borçları için zamanaşımının işlemeyeceği*” hükmü, 7101 sayılı kanunla değişik İcra İflâs Kanunu (“İİK”) m. 294’te düzenlenmiş olan konkordato aşamasında verilen kesin mühlet içinde, alacaklılar yönünden bir takip muamelesi zamanaşımının kesilmesi” ve TTK m. 750’de düzenlenmiş olan kambiyo senetlerine özgü zamanaşımının kesilmesi düzenlemesi bulunmaktadır⁶.

Konusu kambiyo senedi olan dava ve takipler için zamanaşımının kesilmesi konusu, TTK m. 750, m. 751’de düzenlenmiştir. TTK m. 750’de “*zamanaşımı; dava açılması, takip talebinde bulunulması, davanın ihbar edilmesi veya alacağın iflâs masasına bildirilmesiyle kesilir*” hükmü ile düzenlenmiştir. TBK’da olduğu gibi madde metni “*alacaklı*” kavramı ile başlamadığından, borçlu tarafından açılan dava olması halinde de zamanaşımının kesileceği kabul edilmiştir⁷. Bu düzenleme kambiyo senetleri için yazılmış, istisnâî bir düzenlemedir.

Kısmî dava açılması halinde, zamanaşımı ancak dava edilen kısım için kesilir (HMu C. II, s. 1653). Kuru’nun Türk ve İsviçre Hukukunda hâkim olan görüşe katıldığını görmekteyiz⁸. Kısmî dava açılması halinde, dava edilmeyen kısım için zamanaşımının, ıslah tarihinden itibaren kesileceğini savunan yazarlar, zamanaşımının kesilmesinin kabul edilmesinin kanundaki gerekçelerinden, “*alacaklının alacağını elde etmek konusundaki iradesini ortaya koymasına*” dayanmaktadır. Alacaklının, alacağını almak konusunda iradesini koyduğu zamanın, zamanaşımının kesilme

⁵ Eren, Fikret/Dönmez, Ünsal, Eren **Borçlar Hukuku Şerhi, Cilt III**, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2023, s. 2684-2690.

⁶ Tutumlu, Mehmet Akif, **Zamanaşımı Def’i**, Seçkin Yayınları, Ankara 2019, s.221-223

⁷ Yarg. 12. HD, 22.01.2001 tarih, 2001/22340 E., 2002/904 K; Yarg. 19. HD, 20.09.1999 tarih, 1999/4174 E., 1999/5016 K; 24.11.2004 tarih, 2004/12-621 E., 2004/611 K www.corpus.com, (E. T. 18.06.2025).

⁸ Tanrıver, Süha, **Medenî Usûl Hukuku**, C. I, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s. 698; Nomer, Haluk Nami, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 20. Bası, Beta, Ankara 2024, s. 528; Budak, s. 158.

zamanı olarak kabul edilmesi gerektiğini, kısmî davada, alacaklının bu yöndeki iradesini, alacağın dava edilen kısmı için ortaya koyduğunu, fazlaya dair saklı tutulan haklar için, ıslah zamanında iradenin ortaya konduğunu, bu sebeple ıslah tarihinde zamanaşımının kesilmiş kabul edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Böylece, bu arada zamanaşımına uğrayan alacak için, davalının, zamanaşımı savunması hakkını kullanabileceği belirtilmektedir⁹.

Şu var ki TBK m. 154'te “*alacaklı dava veya def'i yoluyla mahkemeye veya hakeme başvurmuşsa, icra takibinde bulunmuşsa ya da iflâs masasına başvurmuşsa*” zamanaşımının kesileceğini düzenlemiştir. Kanunun bu ifade şekli, alacağın tamamı için dava açılmasını gerekliliği belirtilmediğinden, zamanaşımının kısmî dava açılması halinde dahi, alacağın tamamı bakımından kesileceği şeklinde anlaşılmaya müsaittir. Kanunun amacı bakımından da alacağını almak için velev kısmî dava yoluyla olsun yargı yoluna müracaat eden alacaklının bu çabasını, alacağın tamamı bakımından zamanaşımının kesilmesi sonucunu doğuracağı pekala kabul edilebilir.

Medenî Usul Hukuku kuralları ile ilk olarak Devlet, yargı gücüyle özel hukuka ait hakları korurken bir yandan Devletin uyacağı kuralları diğer yandan tarafların uyacağı kuralları belirlemektedir. İkinci olarak temel haklardan olan “*hak arama hürriyeti*” ancak kanunla sınırlanabileceğinden medenî usul kurallarının yorumu sırasında bu hakları sınırlamayacak ya da en az sınırlayacak şekilde yapılmaması gerekir. Bu kapsamda medenî usul hukukunun amacına uygun olarak maddî hukukun, usul hukukunun egemenliği altında kaybolmaması ya da bunun mümkün olduğunca az olmasına dikkat edilmelidir. Bu şekilde yapılacak bir yorum, usulî hükümlerin yorumlanmasında maddî hukuka ilişkin hakların en az zarar göreceği yorum şeklinin benimsenmesi gerekeceği kuralına da uygun olur¹⁰. Bu sebeple, hak sahibinin en az riskle dava açmasının sağlanabilmesi için, alacak miktarının belirli olduğu haller de dahi kısmî dava

⁹ Erdem, Mehmet, **Özel Hukukta Zamanaşımı**, 1. Baskı, Onikilevha Yayınları, İstanbul 2010, s. 310.

¹⁰ Budak, Ali Cem, **Medenî Usul Hukuku**, 8. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2024, s. 17-18.

açılması halinde zamanaşımı süresinin, alacağın tamamı için kesildiğinin kabulü yerinde olacaktır.

Gerçekten, zamanaşımı süresinin iki yıl olduğu bazı haklar için, dava konusu alacağın gerçek değeri tespit edilene kadar bu sürenin geçmesi davacının hakkının zamanaşımına uğramasına sebep olabileceğinden, bu riskin aşılması için henüz alacak miktarı tam olarak belirlenememiş olmasına rağmen, davacıyı yüksek bedelde dava açmaya zorlamaktadır. Bu da davanın reddedilmesi ihtimalinde daha fazla yargılama gideri ödeme yükü altında bırakabilmektedir. Aslında bu durum HUMK'un yürürlükte olduğu dönemde alacak miktarı başlangıçta belirlenemeyen alacaklar için açılan kısmî davalarda yaşanmaktaydı. Bu durum temel haklardan hak arama hürriyetine aykırı olduğunun kabulü gerekir. HMK m. 107 ile düzenlenen belirsiz alacak davası ile bu sorun aşılmış görünmektedir. Dava konusu alacağın miktarı tam ve kesin olarak belirlenemediği hallerde, davacı belirsiz alacak davası ile başlangıçta daha az yargılama gideri ile alacağını almak yönünde iradesini ortaya koyabilmektedir.

Belirsiz alacak davası ile alacaklı alacağın tümünü dava etme iradesi göstermektedir. Ancak, dava değerinin başlangıçta belirlenememiş olması sebebiyle cüz'i bir tutar göstermek zorunda kalmaktadır. Bu sebeple belirsiz alacak davası açılması halinde, hâkim fıkre göre zamanaşımı, alacak hakkının tamamı için kesilmektedir¹¹. Aksi halde kısmî dava ile belirsiz alacak davası arasında fark kalmaz¹². Ancak Kuru, belirsiz alacak davasında da TBK m. 154/II gereği, yalnızca belirsiz alacak davasında belirtilen kısım için zamanaşımının kesileceği görüşündedir (Usul El Kitabı, Cilt I, s. 431, dn.76, s. 434, dn. 91).

Gerçekten, Kuru'nun belirsiz alacak davasında, zamanaşımı kesilmesinin, dilekçede belirtilen kısım için geçerli olduğunun kabulü halinde, yenilik olarak getirilmiş olan belirsiz alacak davasının büyük ölçüde kısmî davadan bir farkı bulunmayacaktır. Kaldı ki, hak arama özgürlüğünün sağlanması bakımından, Devlete düşen yükümlülük kapsamında,

¹¹ Hatemi, Hüseyin/Gökyayla, Emre, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012, s.323; Budak, s. 158; Ak (Matuğan), Aslınur, **Dava ve İcra Takibinde Zamanaşımı Def'i**, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020, s. 146.

¹² Tutumlu, s. 228.

kısmî davada yaşanan sıkıntıların da aşılması amacıyla, belirsiz alacak davasında zamanaşımının, alacağın tamamı bakımından kesileceğinin kabulü gerekir.

HMK m. 107'nin hükümet gerekçesinde de, tespit davası çeşitlerinden bahsedilerek, *“kısmî eda davası yerine kısmî tespit davası açılabilceği ve hukukî ilişkinin tespiti yanında hakkın tespitinin de istenebileceği”* belirtilmektedir. Bunun yanında *“küllî eda davası yerine küllî tespit davası açılabilceği”* ve *“bir davanın açılması ile doğacak maddî ve şeklî hukuk sonuçlarının (zamanaşımı kesilmesi ve diğerleri), tespit davalarında da aynen geçerli olduğu”* ifade edilmiştir. Ayrıca, davacıya aslında tam olarak miktarını bilmediği bir alacak için dava açmak zorunda bırakmanın sakıncalarından da bahsedilerek, bunun hak aramanın özüyle izah edilemeyeceğini; hak aramanın özünün, *“gerçekten hakkı ihlâl edilen veya hakkı ihlal tehlikesi altında olan kişinin, mümkün olduğunda geniş şekilde korumayı içerdiği”* vurgulanmıştır. Bunun *“etkin hukukî korruma ve usul ekonomisine de uygun olduğu, klasik kısmî davanın bu konuda tam bir çözüm getiremediğinin”* üzerinde durulmuştur. *“Alacaklının yalnızca eda davası, yalnızca tespit davası ya da kısmî eda ve kısmî tespit davası açma konusunda seçim hakkı olduğu, hak arama özgürlüğünün yasa ve içtihat yolu ile yasaklanamayacağı”* *“her eda davasının aslında bir tespit davası olduğu”* da belirtilmiştir¹³. Bununla birlikte eda davası açılmayan hallerde tespit davası açılmasına imkân tanındığından, eda davası açma imkânı varken, onun yerine tespit davası açılmasında hukukî yarar bulunmamaktadır¹⁴.

Tespit davası, maddî hukuka ait bir talep hakkının dava yolu ile ileri sürülmesi değildir. Çünkü maddî hukukta bir hukukî ilişkinin varlığını ya da yokluğunu tanıma yükümlülüğü ya da bir hukukî ilişkinin varlığını ya da yokluğunu tanınmasını talep hakkı yoktur. Tespit davasının amacı belirsizliği gidermektir. Tespit davasının görevi ise, bir hukukî ilişkinin mevcut olup olmadığını tespit etmektir. Bu özellik eda davasında da mevcuttur. Tespit davası, eda davasının öncüsü olduğu bu sebeple, tespit

¹³ Budak, Ali Cem, **Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeler Kanunu**, Filiz Kitabevi, 14. Baskı, İstanbul 2022, s. 151-156.

¹⁴ Kuru/Budak, s. 91.

davasında dava konusunun değeri de öncüsü olan eda davasında ileri sürülebilecek talebin değerine göre belirlendiği ve tespit davasının görev konusu ile üst mahkemeye gönderilme şartları da öncüsü olduğu eda davasına göre tespit edilir¹⁵.

Tespit davasının açılabilmesi için, tespit davalarına özgü iki dava şartının yerine gelmiş olması gerekir. Bunlardan biri taraflar arasında mevcut bir hukukî ilişki diğer ise hukukî yarardır. Hukukî ilişkiden kasdedilen, bir kişi diğer diğer bir kişi ya da eşya arasında mevcut olan ve somut bir olaydan doğan hukukî ilişkidir¹⁶.

Tespit davası açılmasının maddî hukuk bakımından tek sonucu zamanaşımın kesilmesidir. Bu halde de ayrıma gidilmiştir ve ancak müspet tespit dava açılması halinde zamanaşımının kesileceği, menfî tespit davası açılması halinde zamanaşımın kesilmeyeceği kabul edilmiştir. Bunu da zamanaşımın kesilmesinin alacaklının lehine bir durum olduğu, zamanaşımının kesilebilmesi için alacaklının kanunun öngördüğü bir harekette bulunması, TBK m. 154/II’de düzenlenmiş haliyle def-i dava talebinde bulunması gerektiği belirtilmiştir¹⁷.

Menfî tespit davasının zamanaşımını keseceği savunulan bir makâlede, hukuk davalarının nitelenmesi, medenî usulde ayrı bir meseldir. Tespit davasından ilk 1928 yılında bahsedilmiştir. Ülkemizde ilk olarak delillerin tespiti olarak dava konusu olmuştur. Bu başvurunun da bir dava değil ihtiyatî tedbirdir denmiştir. Tespit davası ile ilgili günümüz kuralları ile uyumlu hukukî bilgiler aktarıldıktan sonra, tespit davasının zamanaşımını keseceği tespit edilmiştir. Ardından, bazı müelliflerin menfî tespit davasında zamanaşımının kesilmeyeceğini savunduğunu ancak, “sebeup gösterilemediği” bu sebeple kaynak kanundaki görüşlere atıf yaparak aksinin savunulduğu ifade edilmiştir¹⁸.

Gerçekten menfî tespit davası açılması halinde zamanaşımının kesilmeyeceğinin kabulü yerindedir. Zira alacağın zamanaşımına uğraması

¹⁵ Kuru/Budak, s. 69-71.

¹⁶ Kuru/Budak, s 80-81, 87-89.

¹⁷ Kuru/Budak, s 311-312.

¹⁸ Karafâkih, İsmail Hakkı: “İçtihatlar Arasında Tespit Davasına Doğru”, İBD, 1954/10, s 507-512.

borçlunun, kesilmesi, alacaklının lehine bir durum oluşturur. Bu itibarla menfi tespit davası açılması ile zamanaşımının kesileceğinin kabulü, borçlu aleyhine bir durum, oluşturacağından, hak arama hürriyetine aykırılık teşkil edeceğinin kabulü gerekir. Kuru'da, menfi tespit davası açılması ile zamanaşımının kesilmeyeceğinin kabulünde sebep gösterilmediği yaklaşımına, bu şekilde yanıt vermiş ve aksi görüşe kaynak gösterilen yazarın, tespit davasından sadece müspet tespit davasını kastettiğini ifade etmiştir¹⁹.

Kuru, müspet tespit davası açılması halinde zamanaşımının kesileceği ancak kambyo senetlerine ilişkin istisnai hükmüne temas etmeden “*menfi tespit*” ve “*borçtan kurtulma*” davaları açılması halinde zamanaşımının kesilmeyeceğini, ancak davalı alacaklı tarafından def-i dava talebinde bulunması halinde mümkün olduğu görüşündedir²⁰ (HMu Cilt II, s. 1465, dn. 127). Burada “*müspet tespit davası açılması halinde zamanaşımının kesileceği*” belirtilirken, alacak miktarından bahsedilmemiştir.

Bazı yazarlarca, menfi tespit davasının zamanaşımını keseceğinin savunulduğu hüküm ise TTK m. 750'dir²¹. Kanun maddelerinin açık olması sebebiyle, TBK'na göre açılmış olan menfi tespit davasında zamanaşımının kesilmeyeceği ancak TTK m.750'ye göre açılmış olan menfi tespit davasında zamanaşımının kesileceği sonucu çıkmaktadır. Bu farklılığın bilinçli şekilde yapılmış olmadığını, kaleme alınış biçimi bakımından, böyle bir sonucun meydana geldiği düşünülebilir.

Birden fazla davalı olması halinde, aralarında teselsül bulunan borçluların sadece birine karşı kesilen zamanaşımı, tüm borçlular için kesilir. Kuru, HUMK yürürlükte olduğu dönemdeki kitabında, bu kuralı kabul etmekle birlikte, taraflar arasında tam teselsül olması halinde geçerli olduğunu, eksik teselsül halinde geçerli olmadığını yazmıştır (HMu Cilt II, s. 1649-1651). Ancak Kuru, HMK yürürlüğü girdikten sonra yayımladığı kitabında, eksik teselsül tam teselsül ayırımı yapmadan TBK m. 155/I'e atıf yaparak aralarında müteselsil sorumluluk olması halinde, davalılardan

¹⁹ Kuru/Budak, s 312, dn. 67.

²⁰ Yarg. 19. HD, 11.05.2000 tarih, 2000/202 E., 2000/3627 K, www.corpus.com, (E. T. 18.06.2025)

²¹ Bilgen, Mahmut, **Özel Hukukta Zamanaşımı**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Adalet, Ankara 2010, s. 241-256.

birisi için kesilmiş olan zamanaşımının diğerleri için de kesilmiş sayılacağını kabul etmiştir (Usul El Kitabı, Cilt I, s.474). Anılan kitapta açıkça belirtilmemiş olmasına rağmen, bu durum, Kuru'nun bu konuyla ilgili, konuyu bir daha değerlendirerek değiştirmiş görüşünü olmasından kaynaklanmamaktadır. Değişikliğin sebebi, Borçlar Kanunu yürürlükten kaldıran 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun haksız fiile ilişkin hükümlerinin “*tam teselsül-eksik teselsül*” ayırımını ortadan kaldırmış olmasıdır.

Öte yandan mülga Borçlar Kanunu m. 134'te olduğu gibi TBK m. 155/I'de de “*zamanaşımı müteselsil borçlulardan veya bölünemeyen borcun borçlularından birine karşı kesilince, diğerlerine karşı da kesilmiş olur*” düzenlemesine yer vermiştir. Gerçekten, kanun maddesi açık olup müteselsil sorumluluk olması halinde, davalılardan birisi için kesilmiş olan zamanaşımının diğerleri için de kesilmiş sayılmalıdır.

TTT m.751'de “*zamanaşımını kesen işlem, kimin hakkında meydana gelmişse ancak ona karşı hüküm ifade eder*” hükmü sebebiyle zamanaşımı sadece, dava açılmış olan borçlu için zamanaşımı kesilir, dava edilmeyen diğer kambyo senedi borçluları (müteselsil borçlular) için zamanaşımı süresi işlemeye devam eder (HMU Cilt II, s. 1653).

Dava açılması ile zamanaşımı, dava açılan kişi hakkında kesileceğinden, davacı, dilekçesinde yanlış kişiyi hasım göstermişse, sonradan doğru kişiye dava açılrsa dahi, yanlış kişiye açılmış olan dava tarihi itibarıyla zamanaşımının kesildiği iddia edilemez (HMU C. II, s. 1654).

TBK m. 155/II ve III gereğince, asıl borçlu için kesilen zamanaşımı, kefil için de kesilmiş sayılır ancak, kefil için zamanaşımının kesilmesi halinde, asıl borçlu için zamanaşımı kesilmez. Fazlaya dair haklar saklı tutulmuş olsa bile, asıl alacakla birlikte faiz istenmemişse, faiz alacağı ile ilgili zamanaşımı kesilmiş olmaz. (Usul El Kitabı, Cilt I, s. 474).

Dava görevsiz ve yetkisiz mahkemede açılmış olsa bile zamanaşımı kesilir. Bu halde görevsizlik ve yetkisizlik kararının tebliğinden itibaren on gün içinde görevli ve yetkili mahkemeye gönderilmesi talep edilmelidir. Aksi halde dava açılmamış sayılır ve görevsiz ve yetkisiz yere açılan dava ile gerçekleşen zamanaşımı kesilmesi hükümsüz kalır (HMU Cilt II, s.1654).

Kuru, Hukukî Mütalâalar kitabında, 27.07.1995 yılında yazılmış “davanın açılmamış sayılması ve zamanaşımı itirazı” konulu mütalâasında, davacı (A) şirketi, taraflar arasındaki sözleşmede tahkim şartı olmasına rağmen, davalı (B) şirketi aleyhine Türk mahkemelerinde 21.04.1994 tarihinde dava açmıştır. Dava, tahkim şartı itirazı üzerine reddedilmiş, karar 11.02.1995 tarihinde kesinleşmiştir. Bunun üzerine (A) şirketi, 24.02.1995 tarihli ihtarnamesi bir hakem belirleyerek tahkime başvurduğunu, kendi hakemlerini belirlemeleri için (B) şirketine bildirimde bulunmuş ve bu ihtar (B) şirketine 06.03.1995 tarihinde tebliğ edilmiştir. (B) şirketi de kendi hakemini belirlemiş ve 10.03.1995 tarihinde a şirketine bildirmiştir. Taraflarca seçilen hakemler, üçüncü bir hakemi belirlemişler ve Hakem Kurulu’nda verilen ek süre içinde (B) şirketi, davacı (A) şirketinin, Türk mahkemelerinin görevsizlik kararı vermeleri üzerine on günlük süre içinde tahkime başvurmadığını, bu sebeple dava konusu alacağın zamanaşımına uğradığı savunmasında bulunmuştur. Bunun üzerine, mütalâa istenmiş ve bu konuda Kuru, şu şekilde görüş bildirmiştir:

“Mütalâa konusu dava, bir yıllık zamanaşımı süresine tabi olup, bu süre 08.02.1994 tarihinde başlamış ve 08.02.1995 tarihinde sona ermiştir. Davacı (A) şirketi davasını bir yıllık zamanaşımı süresi içinde 21.04.1994 tarihinde asliye ticaret mahkemesinde açmıştır. Tahkim şartı itirazı üzerine mahkeme “görevsizlik kararı vererek dosyanın hakemde görülmesi gerektiğine” karar vermiştir. Bu karar HUMK m. 193’e göre bir görevsizlik kararıdır ve tahkim yolunda da uygulanır. Buna göre davacı A şirketinin, HUMK m. 193/III, m. 523’e göre, mahkemenin kararının kesinleştiği 11.02. 1995 tarihinden itibaren on gün içinde tahkim yoluna başvurması gerekirdi. Davacı, bu on gün içinde tahkim yoluna başvurmamış, bu nedenle asliye ticaret mahkemesinde açılmış olan dava açılmamış sayılmış ve davanın açılması ile zamanaşımı kesilmesi de hükümsüz hale gelmiştir. Ancak, HUMK m. 193/IV, c. II’de kanunda belirtilen ayırık hükümler saklı tutulmuştur. Bu saklı hüküm BK m. 137’de düzenlenmiştir. BK m. 137’de, “dava veya defî, vaziyet eden hakimnin salahiyeti olmaması veya tamiri kabîl ve şekle müteallik bir noksan veya vaktinden evvel ikame edilmiş olması sebebi ile reddolunmuş olupta arada müruru zaman müddeti hitam bulmuş ise alacaklı hakkını talep etmek için altmış günlük munzam bir müddeten istifade eder” hükmü düzenlenmiştir. Buna göre, HUMK m. 193/IV’e göre

“aksi takdirde dava açılmamış sayılır. Kanunda belirtilen ayırık hükümler saklıdır” düzenlemesi ile belirtilen ayırık hükümler gereği, aradaki sürede zamanaşımı süresi dolmuş olduğundan, alacaklı altmış günlük süre ek süreden yararlanacaktır.

Mütalâada sorulan zamanaşımı konusunda, zamanaşımı süresi içinde açılan dava, mahkemenin görevli olmaması sebebiyle reddedilmiş olduğundan, davacı A şirketinin bu ek altmış günlük süreden yararlanabileceği yönünde görüş bildirmiştir. Buna göre somut olayda, dava konusu alacak için zamanaşımı süresi 08.02.1995 tarihinde dolmuştur. Mahkemenin görevsizlik kararı da 11.02.1995 günü kesinleşmiş ve on günlük süre 21.02.1995 tarihinde bitmiştir. Dolayısıyla dava konusu alacak için zamanaşımı, 21.02.1995 tarihinden önce dolmuş olması sebebiyle 21.02. 1995 tarihinden itibaren altmış günlük ek süreden yararlanacağını mütalâa etmiştir. Davacı A şirketi, tahkim başvurusu 24.02.1995 günü başvuru yapmış ve davalı B şirketine 06.03.1995 tarihinde tebliğ edildiğinden, HUMK m. 523'e göre, tahkim davası 06.03.1995 tarihinde açılmış sayılır. Böylece davacının tahkim davasının, davacının yararlanma hakkı olan altmış günlük ek süre içinde açıldığı ve zamanaşımı süresinin içinde olduğu” yönünde görüş bildirilmiştir (Mütalâalar, s. 49-53).

Kuru, HMK'nın yürürlüğe girmesinden önce, ölmüş kişi adına ya da ölmüş kişiye karşı dava açılması zamanaşımını kesmeyeceği yönünde açıklamalarda bulunmuştur (HMu Cilt II, s. 1654). Ölmüş kişiye açılan davanın derdestliğini muhafaza ederek mirasçılara yöneltilmesine imkân veren HMK m. 124/III hükmü karşısında, bu görüşün artık geçerli olmadığı ifade edilebilir. Kural olarak dava açılması için davalının taraf ehliyeti bulunması gerekir ve taraf değişikliği de karşı tarafın rızasını bağlıdır. Ancak davacının maddî hata sebebiyle ölen kişiye karşı açılması durumunda, dava, ölen kimsenin varsa mirasçılarına yöneltilmesi için süre verilir²².

Hukuk davasına aslî müdahale talebi halinde de zamanaşımı kesilir (HMu Cilt II, s. 1654). Hukuk davasındaki aslî müdahale üçüncü kişi

²² HGK, 01.11.2023 tarih 2022/10-1242 E., 2023/1042 K, www.karamercan.com.tr, (E. T. 15.06.2025).

tarafından açılan bağımsız bir davadır. Fakat ceza davasına müdahale halinde, hukuk davasındaki tazminat hakkı için zamanaşımı kesilmez (HMu Cilt II, s. 1657).

Aralarında zorunlu dava arkadaşlığı bulunan hallerde bir kişinin açtığı davaya, sonradan diğer zorunlu dava arkadaşları icazet vermezse, dava reddedilir ve açılan dava ile zamanaşımının kesildiği kabul edilemez (Usul El Kitabı, Cilt I, s. 947).

Yabancı mahkeme kararlarının tenfizinde uygulanacak zamanaşımı süresinin ne olacağı konusunda da bir mütalâası bulunmaktadır. Yine Baki Kuru hocamızın, Hukukî Mütalâalar kitabında, 28.03.1995 yılında yazılmış “*yabancı mahkeme kararının Türkiye’de tenfizi*” konulu mütalâasında, Suudi Arabistan’daki Şer’i Mahkemelerin verdiği bir kararın Türkiye’de uygulanması durumunda hangi ülke zamanaşımı kuralları uygulanacaktır? Eğer Suudi Arabistan mevzuatında, Türk mahkemelerinde verilen kararların tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmü ya da fiili bir uygulama yoksa, Suudi Arabistan Mahkemelerinin verdikleri kararlar, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (“MÖHUK”) m. 38/a gereği Türkiye’de tenfiz edilemez. Mütalâa konusu olay, “*yurt dışında yapılan işlerle ilgili satın alınmış malzemelerin bedellerini tahsil edebilmek için alacaklı (yabancı uyruklu satıcı) ne kadar süre içinde Türk mahkemelerine başvurma hakkına sahiptir? Burada sorulan zamanaşımı süresinin ne kadar olduğudur.*

Zamanaşımı, MÖHUK m. 7’ye göre, hukukî işlem ve ilişkinin esasına uygulanan hukuka tabidir. Buna göre satış Suudi Arabistan’da yapıldığından ve orada ifa edildiğinden, satış sözleşmesi MÖHUK m. 24’e göre Suudi Arabistan hukukuna tabidir. Bu nedenle Suudi Arabistan Hukukundaki zamanaşımı süresi içinde, Suudi Arabistan uyruklu satıcı Türk mahkemelerinde dava açabilecektir. Suudi Arabistan Hukukunda, Türk Hukukunda düzenlenen zamanaşımı süresinden çok daha uzun bir zamanaşımı süresi düzenlenmişse MÖHUK m. 5’e göre, Türk kamu düzenine aykırı görülebilir. Bu konuda doktrinde ve içtihatlarda farklı görüş ve kararlar bulunmaktadır. Türk Hukukunda perakende satışlar için uygulanan zamanaşımı süresi beş yıldır. Türk Hukukunda borçluya karşı iki yolla başvurulabilir. İlamsız icra takibi ve alacak davası dava yoludur.

Yabancı alacaklı ile Türk borçlu arasındaki sözleşmede tahkim şartı varsa, uyuşmazlıkla ilgili tahkim yoluna başvurulmalıdır. Türk borçlu tahkim itirazında bulunmazsa, Türk makamlarında dava ya da icra yoluna devam edilir.

Alacaklı, borçludan yazılı talepte bulunması durumunda, yazılı talep, Türk Hukukunda, zamanaşımını kesen sebepler arasında olmadığından, zamanaşımına etkisi olmaz. Ancak icra takibi ya da dava açılması halinde zamanaşımı kesilir.

Alacaklının, Suudi Arabistan Mahkemelerine müracaat etmesi halinde doktrinde, Türk maddî hukukuna tabi bulunan zamanaşımını kesmeyeceği de savunulmaktadır. Taraflar arasında yetki sözleşmesi varsa o zaman yabancı mahkemelerde yapılan başvurunun, Türk maddî hukukuna tabi bulunan zamanaşımını keseceği görüşünde olanlar da vardır.

Somut olayda, mütalâa konusu alacak, Türk maddî hukukuna değil Suudi Arabistan maddî hukukuna tabi olduğundan, Suudi Arabistan mahkemesinde açılan dava ile Suudi Arabistan maddî hukukuna tabi olan zamanaşımı süresinin kesileceği” yönünde görüş bildirilmiştir (Mütalâalar, s. 657660).

bb. Cevap Dilekçesi ve Zamanaşımı Kavramı

Cevap dilekçesi, HMK m. 127/I'e göre dava dilekçesinin tebliğinden itibaren iki haftadır. Davalı, cevap dilekçesinde, tüm savunma sebeplerini ve zamanaşımı iddiasını bildirmesi gereklidir. Cevap dilekçesinde bildirilmeyen savunma sebepleri ve zamanaşımı iddiası, ikinci cevap dilekçesinde de bildirilebilir. Buna göre yazılı yargılama usulünde davacı için cevaba cevap dilekçesi verildikten sonra, davalı için ikinci cevap dilekçesi verilmesiyle, iddianın ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı başlar (Usul El Kitabı, Cilt I, s. 496-501).

Davalı cevap süresi içinde cevap dilekçesi vermezse, HMK m. 128'e göre davayı inkâr etmiş sayılır. Bu durumda iddianın ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı davalı için, cevap süresinin dolması ile başlar. Davacı için ise, dava açılması ile başlamış olur. Bu durumda davalı, usule uygun davet edilmiş olan davacının ön inceleme duruşmasına mazeretsiz katılmaması halinde, serbestçe zamanaşımı def'inde

bulunabilir. Ayrıca, davacının muvafakati ya da ıslah ile inkâr savunmasını, zamanaşımı savunmasına çevirebilir (Usul El Kitabı, Cilt I, s. 501-503).

Davalının, cevap süresi geçtikten sonra cevap vermesi ve zamanaşımı iddiasında halinde hâkim, HMK m. 31'e göre davacı tarafa, davalının savunmayı değiştirme ve genişletmesine muvafakat edip etmediğini sorar. Davacı muvafakat etmediğini söyler ya da hiç cevap vermezse ve davalı da ıslah yoluna başvurmazsa, süresinden sonra verilen cevap dilekçesindeki savunma sebepleri, hâkim tarafından gözetilemez (Usul El Kitabı, Cilt I, s. 504-505). Çünkü karşı tarafın, iddiayı ve savunmaya genişletme ve değiştirme yasağına açıkça muvafakat etmesi gerekir. Mahkeme, davalının zamanaşımı def'ini, ön inceleme safhası tamamlandıktan sonra aynı duruşmada, karara bağlar (Usul El Kitabı, Cilt I, s. 544).

b. Basit Yargılama Usulü

Bu konu hocamızın “*Makaleler*” kitabında, “*Sözlü Yargılama Usulü (Şifahî Usulü Muhakeme)*” başlığı altında HUMK'un yürürlükte olduğu zamanda anlatılmıştır. Gerçekten, Sulh Hukuk Mahkemelerindeki yargılama usulü, başlangıçta şifahî (sözlü) yargılama usulü idi. Dava sonra 2011 yılında yapılan 6100 sayılı kanun değişikliği ile Sulh Hukuk Mahkemelelerinde, Basit yargılama usulü uygulanmaya başlanmıştır. HMK'da da aynı kural muhafaza edilmiş ancak basit yargılama usulünü düzenleyen kuralarda önemli değişiklikler yapılmıştır. Kanun hükümlerinin bu şekilde değişikliğe uğramış olması sebebiyle Kuru'nun, basit yargılama usulü ile ilgili olan HMK'nın yürürlüğe girmesinden önce yazmış olduğu eserlerde yer alan bilgiler güncelliğini kaybetmiş bulunmaktadır.

2. Zamanaşımı Def'inin Kanun Yolları Aşamasında Kullanılması

Kanun yolu aşamasında zamanaşımı iddiası, İstinaf kanun yolu ve Yargıtay kanun yolu olmak üzere iki şekilde incelenmiştir.

a. İstinaf Kanun Yolu

İlk derece mahkemelerinin kararlarına karşı, Yargıtay kanun yoluna başvurulmadan önce, istinaf kanun yoluna başvurmak zorunludur. İstinaf incelemesi sırasında, ilk derece mahkemelerinde yapılabilen bazı

işlemler, istinaf yolunda yapılamaz (Usul El Kitabı, Cilt II, s. 1337). İstinaf incelemesi, HMK m. 355 gereğince, tarafların istinaf sebepleri ile sınırlı olarak yapılmaktadır. İstinaf dilekçesinde, ilk derece mahkemesinin vakıa ve delilleri yanlış değerlendirildiği somut olarak belirtilmişse, istinaf mahkemesi ilke derece mahkemesinde olduğu gibi inceleme yapar. İstinaf dilekçesinde hiçbir sebep gösterilmemişse, ancak kamu düzenine ilişkin vakıalar ve deliller hakkında inceleme yapılabilir (Usul El Kitabı, Cilt II, s. 1375-1376).

HMK m. 357/I *“ilk derece mahkemesinde usulüne uygun olarak gösterildiği hâlde incelenmeden reddedilen veya mücbir bir sebeple gösterilmesine olanak bulunmayan deliller bölge adliye mahkemesince incelenbilir”*. Bu sebeple, istinaf incelemesi sınırlı olduğu için ilk derece mahkemeleri gibi geniş anlamda tahkikat yapamayacaklardır. HMK m. 357/III’e göre, *“bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinde karşı dava açılmayacağı, davaya müdahale talebinde bulunulamayacağı, davanın ıslahı ve HMK m. 166/I hükmü saklı kalmak üzere davaların birleştirilmesinin istenemeyeceği”* düzenlenmiştir. Bunların yanında, *“bölge adliye mahkemesince kamu düzeni gereği yapılması gereken usul işlemleri, ilk derece mahkemesinin yargılaması sırasında ileri sürülmeyen iddia ve savunmalar dinlenemeyecek, yeni delillere dayanılamayacaktır”*.

Bununla birlikte, Yargıtay’ın bozma kararından ya da istinaf mahkemesinin kaldırma kararından sonra, dosya ilk derece mahkemesine gönderildiğinde, ilk derece mahkemesinde, tahkikata dair işlem yapılması halinde, HMK m. 177’ye göre taraflar ıslah yolu ile iddia ve savunmaları değiştirebilir ve genişletebilirler. Ancak m 177/II’ye göre Yargıtay bozma kararından sonra ortaya çıkan *“usulî kazanılmış haklara”* aykırı işlem yapılamaz (Usul El Kitabı, Cilt II, s. 1436). İstinaf mahkemesinin temyiz edilebilen kararları için Yargıtay kanun yolu incelemesi yapılacaktır. İlk derece mahkemesi kararının istinaf edilmesi İİK m. 24/II ve İİK m. 350/T’e göre, kararın icrasını durdurmayacağından, icra takibi için kesinleşmesi gereken kararlardan olmadığı takdirde, ilamların icrası ile ilgili zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır.

b. Temyiz Kanun Yolu

Temyiz incelemesinin, istinaf incelemesinden ayıran husus, temyiz incelemesinin usul hukuku ve maddî hukuk yönünden inceleme yapacak olmasıdır. Yargıtay, hukukî bir denetim mercii olduğundan, temyiz yolunda yeni vakıalar ve deliller ileri sürülemez (Usul El Kitabı, Cilt II, s. 1387).

İstinaf mahkemesi kararına karşı temyiz yoluna başvurulmuş olması kural olarak İİK m. 24/II ve İİK m. 367/I gereğince ilk derece mahkemesinin kararının icrasını durdurmayaacağından, icra takibi için kesinleşmesi gereken kararlardan olmadığı takdirde, ilamların icrası ile ilgili zamanaşımını süresi işlemeye başlayacaktır.

Yargıtay, temyiz edilen kararı, tarafların temyiz sebepleri ile bağlı olmaksızın inceler ve temyiz sebepleri ya da re'sen gördüğü başka sebeplerle kararın bozulmasına karar verebilir. İlk derecede mahkemesi kararı, taraflardan yalnızca biri tarafından temyiz edilmişse, temyiz eden tarafın aleyhine olarak bozma kararı verilemez. Aleyhe bozma kararı temyiz kanun yolu için de geçerlidir.

Temyiz incelemesi sonucunda verilen bozma kararı, istinaf mahkemesi kararının, ilk derece mahkemesini esastan ret kararına ilişkin de olabilir; istinaf mahkemesi kararının, ilk derece mahkemesinin kararını düzelterek ya da yeniden verdiği karara ilişkin de olabilir. Bu durumda, ilk derece mahkemesini esastan ret kararına ilişkinse dosyayı, ilk derece mahkemesine; istinaf mahkemesi kararının, ilk derece mahkemesinin kararını düzelterek ya da yeniden verdiği karara ilişkinse, istinaf mahkemesine gönderir (Usul El Kitabı, Cilt II, s. 1424).

3. Kanun Yolları Aşamasından Sonra Zamanaşımının

Yargıtay incelemesinden sonra verilen bozma kararına uyma sonrası ilk derece mahkemesinde ve istinaf mahkemesinde yapılan tahkikat aşamasında zamanaşımını savunması konusu incelenmiştir.

a. Dosyanın İlk Derece Mahkemesine Gönderilmesi

Dosyayı ilk derece mahkemesine gönderilmesinin yanında, ilamın bir örneği istinaf mahkemesine de gönderilir.

Dosya kendisine gönderilen ilk derece mahkemesi, bozma kararına uyma kararı vermesi halinde, bozma kararı lehine olan taraf için usulî kazanılmış hak doğmuş olur ve daha sonra direnme kararı verilemez. İlk derece mahkemesi karara karşı direnme kararı alsa ancak, bozma kararında gösterilen yönlerden birini de içine alacak şekilde inceleme yapmış olması halinde, bozmaya eylemli uyma hali söz konusu olur ve direnme kararı usule aykırı hale gelir (Usul El Kitabı, Cilt II, s. 14251426).

İlk derece mahkemesi bozma kararına uymakla tahkikata devam eder. Mahkeme tahkikat aşamasında taraflara diyeceklerini sormak zorundadır. Kuru, temyiz incelemesi dönüşünde yapılan tahkikat aşamasında, taraflardan biri, diğerinin açık rızası ile iddiasını ve savunmasını genişletebilip, değiştirebileceğini, davanın ihbarının ve davaya asli müdahil olunabileceği fakat yeni tahkikat sırasında ıslah yapılmasına imkân vermediğini; kendisinin Yargıtay'ın görüşüne katılmadığını ifade ederek açıklamıştır (Usul El Kitabı, Cilt II, s. 1426-1427). Bugün itibarıyla hukukî durum, 7251 sayılı kanun değişikliği ile Kuru'nun görüşü doğrultusunda değiştirilmiştir (Usul El Kitabı, Cilt II, s. 1429). HMK m. 177/II'ye göre, gerek istinaf kaldırma kararından sonra gerekse Yargıtay bozmasını takiben, verilen uyma kararı uyarınca yeniden tahkikat işlemlerinin başlaması halinde, usulî kazanılmış hakları ihlal etmemek kaydıyla ıslah yoluna başvurulabilir.

b. Dosyanın İstinaf Mahkemesine Gönderilmesi

Dosya kendisine gönderilen ilk derece mahkemesi, yapacağı ilk duruşmada, taraflara diyeceklerini sormak zorundadır. Bunun üzerine bozma kararına uyma kararı vermesi halinde, bozma kararı lehine olan taraf için usulî kazanılmış hak doğmuş olur ve daha sonra direnme kararı verilemez.

İstinaf mahkemesi bozma kararına uymakla tahkikata devam eder. Kuru, temyiz incelemesi dönüşünde istinaf mahkemesinde yapılan tahkikat aşamasında, taraflardan birinin, diğerinin açık rızası ile dahi iddiasını ve savunmasını genişletemeyeceğini ve değiştiremeyeceğini, yeni tahkikat sırasında ıslah yapılmasının mümkün olmadığı görüşündedir (Usul El Kitabı, Cilt II, s. 1436). Gerçekten, istinafta yapılamayacak işler başlıklı HMK m. 357/I'e göre istinaf aşamasında, ıslah yoluna başvurulamaz.

4. Zamanaşımı Savunmasının Islah Yolu ile İleri Sürülmesi

Islah, taraflarca yapılmış olan bir usul işleminin, tamamen veya kısmen düzeltilmesidir. HMK m. 176/I'de düzenlenmiştir. Islah, iddianın ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesinin istisnası olup ve tahkikatın sona ermesine kadar başvurulabilir. Davalı, cevap ve ikinci cevap dilekçesinde zamanaşımı iddiasını unutmuş ya da sonradan fark etmiş olması halinde, davacının, savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesine muvafakat etmemesi durumunda, davalı HMK m. 141/II'ye göre ıslah yoluna gidebilir (Usul El Kitabı, Cilt II, s. 1193-1194).

Yargıtay, davaya cevap dilekçesi vermemiş olması ile davalının, ıslah yolu ile zamanaşımı savunması yapılamayacağına karar vermiştir²³. Ancak Kuru, davaya cevap dilekçesi verilmemiş olması halinde davalı, davayı inkâr etmiş sayıldığından ve zamanaşımı savunması ilk itirazlardan olmadığından, yapılabilir olması gerektiğini savunmaktadır (Usul El Kitabı, Cilt II, s. 1210). Burada, zamanaşımının ıslah yolu ile ileri sürülmesi konusunda genel bilgiler verildikten sonra, zamanaşımı savunmasını ileri sürebilecek kişiler başlığı altında dava arkadaşlığı ve müdahillik konuları çerçevesinde ele alınmıştır.

5. Zamanaşımı Savunmasını İleri Sürebilecek Kişiler

Zamanaşımı savunmasını ileri sürebilecek kişiler konusu, dava arkadaşlığı ve müdahale kavramları çerçevesinde incelenmiştir.

a. Dava Arkadaşlığı

Zamanaşımı, bir maddî hukuk kuralı ve savunma aracıdır. Bu sebeple kural olarak, davacı tarafından kendisine alacak hakkı yöneltilen davalı tarafça ileri sürülecektir.

Bir davada, davacı ve davalı olmak üzere iki taraf bulunduğundan, dava, iki taraf sistemine göre kurulmuştur. Bunun yanında, maddî hukuka göre, bir hakkın, birden fazla kişi tarafından ya da birden fazla kişiye karşı yöneltilmesi de mümkündür. Bu durumda maddî anlamda ve şekli

²³ HGK 17.06.2017 tarih, 2017/1093 E., 2017/1090 K, www.corpus.com.tr, (E.T. 10.06.2025).

anlamda, mecburî dava arkadaşlığı ve ihtiyarî dava arkadaşlıkları söz konusu olabilir (HMu Cilt III, s. 3286-3287).

Buradaki mecburî dava arkadaşlığı, HMK m. 59, 60'da düzenlenmiş olan maddî anlamda mecburi dava arkadaşlığını ifade etmektedir. Mecburi dava arkadaşlığında, dava konusu hukukî ilişki birden fazla kişi arasında ortaktır ve hepsine birden dava açılması zorunludur. Mecburi dava arkadaşlığında, tüm davalıların usul işlemlerini birlikte yapması mecburidir. Birinin ya da bir kaçının yaptığı usulî işlem geçersizdir. Bunun istisnası, usulüne uygun olarak duruşmaya davet edilmelerine rağmen, duruşmaya gelen davalının yaptığı usulî işlem, gelmeyen davalı için de bağlayıcıdır. Usul işlemlerinden kasıt, usulî sonuç doğuran işlemlerdir, yoksa maddî hukuk içerikli usul işlemleri için geçerli değildir (Usul El Kitabı, Cilt I, s. 947, 948).

Şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığında, davalılar arasında, çok sıkı olarak tabir edilen bağ yoktur, sadece dava konusu ile ilgili bulunmaktadırlar. Kanunda, birden fazla kişiye dava açılmasında zorunluluk olmadığı halde, taraflar arasındaki hukukî ilişki hakkında daha iyi karar vermek için, zorunlu tutulmuştur. Şekli anlamda mecburi dava arkadaşları, davada aynı şekilde hareket etmek zorunda olmadıkları gibi, mahkemede aynı şekilde ve tek bir karar vermek zorunda değildir (HMu Cilt III, s. 3310).

Kuru, yazmış olduğu bir makalesinde, aralarında ihtiyarî dava arkadaşlığı bulunan müteselsil borçlulardan her birinin bütün dava arkadaşları için zamanaşımı def'inde bulunabileceklerini ifade etmiştir. Yine aynı makalesinde, Yargıtay'ın bazı kararlarında “zamanaşımı def'inin müteselsil borçlular için ortak def'i olduğunu, bu sebeple aralarında teselsül ilişkisinin olduğu davalarda, bir borçlunun ileri sürdüğü zamanaşımı def'inden diğer borçluların da yararlanabileceği yönünde kararlar²⁴ verdiğini belirtmiştir. Buna karşılık Yargıtay'ın bazı kararlarında aralarında ihtiyarî dava arkadaşlığı bulunan müteselsil borçlulardan birinin ya da bir

²⁴ Y.9. HD. 10.04.2018 tarih 2017/23844 E. 2018/8329 K, (İstanbul Barosu Dergisi, C. 93, S. 2019/2, s. 434-437); Y.9. HD. 27.04.2017 tarih 2017/4610 E. 2017/7398 K, (İstanbul Barosu Dergisi, C. 92, S. 2018/1, s. 475-476); Yarg. 9. HD 02.11.2015 tarih 2014/16639 E. 2015/30734 K, www.corpus.com.tr, (E.T. 10.06.2025).

kaçının zamanaşımı def'ini sürmüştü olmasından, diğer davalıların yararlanamayacağı yönünde kararlar²⁵ verdiğini de yazma gereği duymuştur (Ortak Def'i, s. 1019-1023).

Gerçekten, TBK m. 164/I'de “...veya müteselsil borcun sebep ya da konusundan doğan def'i ve itirazları ileri sürebilir” hükmü düzenlenmiştir. Bu ifadeden dava konusu belgeden ya da senetten anlaşılabilen/kaynaklanan def'i ve itirazların (zamanaşımı belge/senet metninden anlaşılabilen def'i olduğundan) ileri sürülebileceğinin anlaşılabilmelidir. Ayrıca m. 164/II'de “müteselsil borçlulardan biri ortak def'i ve itirazları ileri sürmezse, diğerlerine karşı sorumlu olur” düzenlemesindeki ortak def'iden, dava konusu belgeden ya da senetten anlaşılabilen/kaynaklanan def'i ve itirazların anlaşılabileceğinin kabulü halinde müteselsil borçlulardan birinin ortak def'i ve itirazları ileri sürmezse, diğerlerine karşı sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Bu sebeple müteselsil borçlulardan birinin ileri sürdüğü ortak def'i niteliği sebebiyle zamanaşımı def'inden diğerlerinin de yararlanabileceğinin kabulü gerekir.

Mecburî dava arkadaşlığı dışında kalan dava arkadaşlığı, HMK m. 57'de düzenlenmiş ihtiyarî dava arkadaşlığıdır. Birlikte dava açmak ya da davalı olarak göstermek, davacı tarafın isteğine bağlıdır. İhtiyarî dava arkadaşlığında, davalı sayısı kadar dava vardır. İhtiyari dava arkadaşlığı için HMK m. 166/IV anlamında davalılar arasında bağ olması gereklidir (Usul El Kitabı, Cilt I, s. 952953). Buna göre “davaların aynı veya birbirine benzer sebeplerden doğması ya da biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması durumunda, bağlantı var sayılır”. Aralarında ihtiyarî dava arkadaşlığı olan davalıların her biri, TBK m. 164'e göre “müteselsil borçlulardan biri, alacaklıya karşı, ancak onunla kendi arasındaki kişisel ilişkilerden veya müteselsil borcun sebep ya da konusundan doğan def'i ve itirazları ileri sürebilir”. Bunun yanında, bütün dava arkadaşları için ortak olan iddia ve savunma vasıtalarını kullanabilir. Bu sebeple, her bir ihtiyari dava arkadaşı davalının, kendileri ile ilgili zamanaşımı iddiasını ayrı ayrı bildirmeleri gerekir.

²⁵ Yarg. 15. HD 02.10.2013 tarih 2013/2574 E. 2013/5339 K. www.corpus.com.tr (E.T. 12.06.2025); Yarg.10 HD. 28.12.2017 tarih 2015/24343 E. 2017/9409 K, İstanbul Barosu Dergisi, C. 92, S. 2018/3, s. (596-598)

Yargıtay, bazı kararlarında, müteselsil borçlular için ortak def'i olan zamanaşımı def'ini, borçlulardan birinin ileri sürmesi halinde dahi diğer borçluların da yararlanacağına karar vermiştir²⁶.

b. Davaya Müdahale

HMK m. 66'da düzenlenmiş olan fer'i müdahil, lehine müdahalede bulunduğu tarafın yardımcısıdır ve yargılama bitinceye kadar fer'i müdahale başvurusu yapılabilir (HMK Cilt IV, s. 3467). Fer'i müdahil ancak, lehine müdahale ettiği taraf menfaatine uygun usul işlemlerini yapabilir. Buna göre fer'i müdahil, lehine katıldığı tarafın iddia ve savunmalarını tamamlayabilir, tarafın yetkisi ölçüsünde delil gösterebilir. Fer'i müdahil, lehine katıldığı tarafın, iddiasını ve savunmasını değiştirir ya da genişletir şekilde beyanda bulunur ve lehine katıldığı taraf buna itiraz etmezse, bununla iddia ya da savunma genişletilmiş olur. Fakat fer'i müdahil yalnız başına davayı değiştiremez ve genişletemez. Ancak Yargıtay bir kararında, fer'i müdahilin yalnız başına yaptığı savunmayı değiştirme kapsamında ileri sürdüğü zamanaşımının ileri sürülebileceğini kabul etmiştir (HMK Cilt IV, s. 3470-3471). Bu örnek kararda karşı taraf, zamanaşımı iddiasına itiraz etmediğinden incelenmesi gerektiğine karar verilmiştir.

Buna karşılık, asli müdahale, bir yargılamanın konusu olan hak veya şey üzerinde, üçüncü kişinin hak iddia etmesi olduğundan, asli müdahil, asıl davanın tarafı değildir. Asli müdahale yolu, ayrı bir dava olup, fer'i müdahale kavramı ile terim benzerliği göstermektedir. Asıl davanın taraflarını davalı olarak gösterdiğinden, kendi bağımsız davasında müstakil olarak kendi iddia ve savunmalarını yapabilir. Asli müdahale bir zorunluluk değil, üçüncü kişiye tanınmış bir imkândır (Usul El Kitabı, Cilt I, s. 991-992).

III. Zamanaşımının İcra Hukuku Aşamasında İleri Sürülmesi

A. İcra ve İflas Takibi Aşamasında Zamanaşımının

İcra ya da iflâs takibinin başlatılması ile başlayan icra işlemleri, alacaklının talebi üzerine icra memuru tarafından yerine getirilir. İcra ve İflas memurları, görevini yerine getirirken, ilgililerin zararı söz konusu

²⁶ Yarg. 9. HD 27.04.2017 tarih 2017/4610 E. 2017/7398 K, www.corpus.com.tr, (E.T. 10.06.2025).

olabilir. Bu durumda, ilgililer zararını tazmin yoluna gidecektir. Bu konu, İİK m. 5’te düzenlenmiştir. Buna göre “*İcra ve İflas Dairesi görevlilerinin kusurlarından doğan tazminat davaları, ancak idare aleyhine açılabilir*”. İcra ve İflas memurları, görevlerini yaparken, ilgililerin zarar görmesi halinde, bu zararın tazmini mümkündür. Ancak, tazminat davası için bazı şartların gerçekleşmesi gerekir. Söz konusu maddeye dayanılarak tazminat davası açılabilmesi için, memurun işleminde hukuka aykırılık bulunması ve memurun kusurlu olması gerekir. Kusur, ağır kusur ya da hafif ihmal şeklinde olabilir. Kusurdan kastedilen, normal nitelikte bir memurdan beklenemeyecek şekilde işlem ya da eylem yapılmış olmasıdır. Bunun yanında, zarar gören kişinin de, zararını azaltmak ya da ortadan kaldırmak için şikâyet yolunu kullanmış olması gereklidir. İcra memurunun bu işlem ve eyleminden dolayı, ilgilinin bir zararının oluşması ve memurun eylemi ile zarar arasında uygun illiyet bağı olması gereklidir. Anayasa m. 129/V’e göre bu dava, doğrudan memura karşı değil Bakanlık aleyhine açılabilecektir (İİH El Kitabı, s. 98-99).

İcra memurunun fiilinden dolayı zarara uğrayan ilgilinin, tazminat davası açma hakkı zamanaşımına bağlanmıştır. İİK m. 7’ye bu sebeple açılan tazminat davası, zarar gören tarafın zararı öğrendiği günden bir sene ve her halde memurun zarara sebep olan işlem ya da eyleminin üstünden on sene geçmesiyle zamanaşımına uğrar (İİH El Kitabı, s. 101).

Baki KURU hocamızın eserlerinde zamanaşımı kavramı, icra takibi aşamasında, İİK m. 39’da “*zamanaşımı*” başlığı altında düzenlenmiş olan, “*ilama müstenit takip, son muamele üzerinden on sene geçmekle zamanaşımına uğrar. Noter senedine müstenit takip, senedin mahiyetine göre borçlar veya ticaret kanunlarında muayyen olan zamanaşımına tabidir*” (Makaleler, s. 481). Bu maddede adı geçen belgeler aynı zamanda “*itirazın kesin olarak kaldırılmasını*” sağlayan belgelerdendir. Makale konusu çerçevesinde, İcra ve İflas Hukuku kapsamında takip aşamasında ve takip sonrası açılan davalarda zamanaşımı konusu incelenmiştir.

1. İlamsız İcra Takibinde Zamanaşımının İleri Sürülmesi

İcra takibinin başlatılmasının da dava açılmasında olduğu gibi, maddî hukuk açısından ve usul hukuku açısından sonuçları bulunduğu yukarıda belirtilmişti.

Buna göre alacaklının icra takibini başlatmasının usul hukuku bakımından sonucu, İİK m. 58'e göre, memur üç gün içinde bir ödeme emri düzenlemesi ve borçluya göndermesi ve maddî hukuk açısından, TBK m. 154/II'ye göre alacağın tabi olduğu zamanaşımı süresi kesilir (İİH Cilt I, s. 218, 219).

Ödeme emrinin borçluya tebliği üzerine takip konusu alacak/borç ile ilgili zamanaşımı süresi yine kesilir. Alacaklının başlattığı genel haciz yolu ile takip üzerine borçlu, İİK m. 62'ye göre “...*ödeme emrinin tebliği tarihinden itibaren yedi gün içinde...*” icra takibine karşı icra müdürlüğüne itiraz etmelidir. Aksi halde takip kesinleşir. Borçlu bu süreyi kaçırırsa, şartları varsa, İİK m. 65'e göre gecikmiş itirazda bulunabilir (Zamanaşımı, s. 91).

a. Takip Talebinden Önce Gerçekleşen Zamanaşımı

Alacak, takip talebinden önce zamanaşımına uğramışsa borçlu, bunu süresi içinde itiraz dilekçesinde açıkça bildirmesi gerekir, aksi halde zamanaşımı savunmasından feragat etmiş sayılır. Borçlu, itiraz etmiş fakat sebep bildirmemiş, sadece “itiraz ediyorum” demekle yetinmişse, o zaman ancak alacaklının dayandığı senet metninden anlaşılan sebepleri, icra hukuk mahkemesinde ileri sürebilir (Makaleler, s. 571-573). Borçlu itiraz sebebi bildirmiş ancak zamanaşımı def'in de bulunmamışsa, borçlu senet metninden anlaşılan sebepleri icra hukuk mahkemesinde ileri sürebilmelidir. Ancak Yarg. 12. HD 18.02.1981 tarih 154/1556K,'da, itiraz dilekçesinde borcunu ödediğini bildiren borçlunun, ödediğine dair belge bulamamış olması halinde, sonradan borcun zamanaşımına uğradığını ileri süremeyeceğine karar vermiştir (Zamanaşımı, s. 94-95). Alacaklı tarafından bir takip talebi başlatılması halinde, borçlu süresi içinde tüm itiraz sebeplerini bildirmelidir. Bu itiraz sebepleri maddî hukuk kaynaklı ya da takip hukuku kaynaklı olabilir. Makale konumuz “*zamanaşımı*” olduğundan, anlatımlarımız bu çerçevede kalacaktır (İİH Cilt I, s. 236).

aa. Genel Haciz Yolu ile Takipte Zamanaşımı

İleri sürülüş şekli bakımından itiraz sebepleri imzaya itiraz ve borca itiraz olarak ikiye ayrılır. Borçlu itiraz dilekçesinde, hiçbir neden göstermeden sadece itiraz ettiğini bildirebileceği gibi sadece imzaya itiraz

edebilir ya da imzaya itiraz ile birlikte imzaya itiraz ile çelişmeyen diğer (maddî ve usul hukukundan kaynaklanan) itiraz sebeplerini ve zamanaşımı def'ini ileri sürebilir. İmzaya itiraz ancak âdi yazılı senette mümkündür. İmzaya itiraz halinde, alacaklı ancak “*itirazın geçici olarak kaldırılmasını*” isteyebilir, itirazın kesin olarak kesin kaldırılmasını isteyemez. İmzaya itiraz dışındaki tüm itiraz nedenleri, borca itiraz olarak değerlendirilir. Bilindiği üzere zamanaşımı, bir def'i olup, TBK m. 161'e göre, hâkim kendiliğinden nazara alamaz. İcra memuru da takip konusu alacağın, kendiliğinden zamanaşımına uğramış olduğunu dikkate alamaz (İİH El Kitabı, s. 222-228).

Sonuç olarak, alacaklının başlatmış olduğu icra takibine borçlu itiraz etmelidir. İtiraz etmezse takip kesinleşir. Borçlu itirazında sebep göstermek zorunda değildir, borca itiraz ediyorum demekle takip durur. Borçlu itiraz sebepleri ile bağlı olduğundan, bildirdiği itiraz sebeplerini icra hukuk mahkemesinde değiştiremez ve genişletemez. Ancak, sadece senet metninden anlaşılan savunma sebepleri ile kamu düzenine ilişkin kurallara dair itirazlar dikkate alınacaktır. Kuru, borçlu itiraz sebeplerini bildirmiş olsa bile, senet metninden anlaşılan itiraz sebeplerini icra hukuk mahkemesinde sunması gerektiği görüşündedir. Ancak, borçluya bu külfeti yüklemek, borçlu bakımından hak kaybına sebep olabilecek durumlar doğurabilir. Alacaklının, itirazın kaldırılması ya da itirazın iptali davası açmasına sebep olan “itiraz sebeplerinin” mahkemece re'sen dikkate alınması gerekir. Ancak borçlu, buna rağmen, takibe itiraz dilekçesinde ileri sürmediği, sürmeyi unuttuğu itiraz sebeplerini, ayrıca mahkemede de süresi içinde sunabilmelidir. Kanun maddelerinin, sadece alacaklı lehine değil aynı zamanda borçlu menfaatlerini koruyacak şekilde yorumlanması uygun olacaktır. Zira hak arama özgürlüğü, savunma hakkına tercih edilecek şekilde üstün tutulmamalıdır. Mahkemeye erişim hakkı kadar, savunma hakkı da, hak arama özgürlüğü kapsamında eşit derecede değer verilmelidir.

Borçlunun itiraz sebepleri ile bağlı olduğu kuralı sadece, alacaklı tarafından açılan, icranın kaldırılması davası için geçerlidir. Alacaklı, duran takibe karşı İİK m. 68'e göre altı ay içinde “itirazın kaldırılması” ya da İİK m. 67'ye göre bir yıl içinde “itirazın iptali” davası açabilir.

bb. Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu ve Zamanaşımı

Borçlu, ödeme emrinin tebliği tarihinden itibaren İİK m. 168/IV, V'e göre, beş gün içinde “*icra mahkemesine*” itiraz etmelidir. Aksi halde, icra takibi kesinleşir. Bundan sonra borçlu İİK m. m.65'teki imkânlar dışında, borcun takipten önce zamanaşımına uğradığını ileri süremez (Zamanaşımı, s. 100-101).

Kambiyo senetlerine bağlı alacaklar ödenmediği takdirde, haciz ve iflâs yolu olmak üzere iki ayrı takip yolu ile yapılabilir. İİK m. 167-176b arasında düzenlenmiştir. Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu, özel bir ilamsız icra yoludur. Yetkili icra dairesi ve takip talebinin içeriği, genel haciz yolu ile takipteki gibidir. TTK m. 750 ve 818/p düzenlemesiyle takip talebi ile zamanaşımı kesilir. Birden fazla borçlu olması halinde, TTK m. 751/T'e göre, “*zamanaşımını kesen işlem kimin açısından gerçekleşmişse, ancak ona karşı hüküm ifade eder*” (İİH El Kitabı, s. 652, 775).

Borçlu itiraz dilekçesinde, hiç sebep bildirmemiş, sadece “*itiraz ediyorum*” demiş ya da başka sebepler bildirmiş fakat açıkça zamanaşımı def'ini bildirmemişse, “*İlamsız İcrada Zamanaşımının İleri Sürülmesi*” başlıklı bu makale HUMK'a göre yazıldığından Kuru, savunmanın genişletilmesi yasağı sınırları içinde ilk duruşmada, zamanaşımının ileri sürülebileceğini ifade etmiştir (Makaleler, s. 581).

Ancak HMK m. 317'ye göre basit yargılama usulünde, cevap süresi düzenlenmiştir. İkinci bir cevap dilekçesi hakkı bulunmamaktadır. Bu sebeple dava dilekçesinde zamanaşımı def'ini bildirmek zorundadır. HMK'ya göre HMK m. 141'e göre basit yargılama usulünde, iddianın savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı davacı için dava dilekçesinin verilmesiyle, davalı için cevap dilekçesinin verilmesi ya da cevap süresinin dolması ile başlamaktadır. Ödeme emrine itiraz sebepleri ile ilgili genel haciz yolu ile takip ve itirazın kaldırılması başlığı altında imzaya itiraz ve zamanaşımı konusu ile ilgili anlatılan kurallar burada da geçerlidir.

Borçlunun, imza itirazı dışındaki tüm itirazları borca itiraz olarak değerlendirilir. Buna göre, borçlu, itiraz dilekçesinde sebep göstermek zorunda olmasa da sebep göstermiş olması borçlunun yararına. Borçlu

itiraz sebepleri ile bağlıdır. Buna göre, savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı çerçevesinde, itiraz sebeplerini bildirebilir (İİH El Kitabı, s. 783-784).

Borçlu icra hukuk mahkemesine verdiği itiraz dilekçesinde, borcun zamanaşımına uğradığını açıkça bildirmemişse, iddianın genişletilmesi yasağı çerçevesinde, icra hukuk mahkemesinde bir daha ileri süremeyecektir. Genel haciz yolu ile takip yolunda belirtildiği gibi borçlu, takip konusu alacağın, takipten önce zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle sonradan “*menfi tespit*” ya da “*istirdat*” davası açamaz. Buna rağmen borçlu itiraz dilekçesinde ya da icra hukuk mahkemesinde (hocamızın Makaleler kitabında, HUMK’a göre yazıldığından, tetkik merciinde ilk duruşmada denilmektedir) usulüne uygun şekilde zamanaşımı def’inde bulunmuş fakat mahkemece gözden kaçırıldığı için, itirazın reddine karar vermişse, “*menfi tespit*” ya da “*istirdat*” davası açabilir (Makaleler, s. 582). Borçlu, icra hukuk mahkemesine verdiği itiraz dilekçesinde, borcun zamanaşımına uğradığını açıkça belirtmişse, icra hukuk mahkemesi itirazı inceleyecektir.

cc. Kiralanan Taşınmazların İlamsız İcra Yolu İle Tahliyesi ve Zamanaşımı

Borçlu kiracı, İİK m. 269/II’ye göre, ödeme emrinin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde, icra dairesine itiraz edebilir. Bu süre geçtikten sonra yapılan itiraz geçersizdir (İİH Cilt II, s. 1873). Borçlu kira ilişkisinin varlığına ya da kira bedeline itiraz edebilir. İtiraz halinde takip durur. Kira bedeline karşı kısmi itirazda yapılabilir. Bu durumda itiraz edilen miktarın ne kadar olduğu açıkça yazılmalıdır (İİH Cilt II, s. 1874-1877). İlamsız icra yolu başlığı altında anlatılan süreçler burada da geçerlidir. Borçlu itiraz sebepleri ile bağlı olduğundan, itiraz dilekçesinde, kira bedeli talep hakkının zamanaşımına uğradığı açıkça bildirmesi gerekir.

b. Takibin Talebi ile Takibin Kesinleşmesi Arasında Gerçekleşen Zamanaşımı

TBK m. 154/II’ye göre icra takibinin başlatılması ile zamanaşımı kesilir. Bu halde, takip talebinin başlatılması ile takibin kesinleşmesi aşamasına kadar geçen sürede, TBK m.157 gereği zamanaşımına uğramaz. Ancak TBK m. 157/II’ye göre “*zamanaşımı, icra takibiyle kesilmişse,*

alacağın takibine ilişkin her işlemten sonra yeniden işlemeye başlar”. Bu sebeple takip talebinden sonra herhangi bir nedenle ödeme emri borçluya geç tebliğ edilir ve takip talebinin başlatılması ile ödeme emrinin borçluya tebliği arasında, zamanaşımı gerçekleşmişse, borçlu ödeme emrine karşı itiraz ederek, alacağın zamanaşımına uğradığını ileri sürebilir. Buraya kadar anlatılanlar için takibin zamanaşımı sebebiyle iptali olarak nitelenebilirken, takibin kesinleşmesinden sonraki aşamayı, zamanaşımı sebebiyle icranın geri bırakılması olarak nitelenebilir (Makaleler, s. 584-585).

c. Takibin Kesinleşmesinden Sonra Zamanaşımı

Takibin kesinleşmesinden sonraki dönemde de takip konusu alacak, zamanaşımına uğrayabilir. Şöyle ki, İİKm.78/II'ye göre haciz isteme ve İİK m. 106 ve 110'a göre satış isteme sürelerinin geçmesi halinde icra takibi düşmez. İcra takibi derdest kalmakta devam eder ancak alacaklı, İİKm.78/V'e göre dosyanın yenilenmesi talebinde bulunarak, icra takibine devam edebilir. Bu aşamadan sonra borçlu, takibin kesinleşmesinden sonraki dönemde borcun zamanaşımına uğramış olduğunu ileri sürebilir. Fakat takip kesinleşmiş olduğundan borçlu zamanaşımını, İİK m. 62'ye göre ödeme emrine itiraz yolu ile değil İİK m. 71/II yollamasıyla m. 33/a hükümlerine göre yapacaktır (Makaleler, s. 584-585).

Yukarıda belirtildiği gibi bu aşamada takip edilen yol zamanaşımı sebebiyle icranın geri bırakılmasıdır. İcranın geri bırakılması, takibin yapıldığı icra müdürlüğünün bağlı olduğu icra hukuk mahkemesinden talep edilir. Bu talep herhangi bir süreye bağlı değildir. Yargıtay yedi günlük süre içinde istenmesi gerektiği görüşündedir ancak Kuru, icranın geri bırakılması talebinin her zaman yapılabilceği görüşündedir. İcra hukuk mahkemesinin zamanaşımı sebebiyle *“icranın geri bırakılması talebini reddetmesi”* halinde borçlu, *“menfi tespiti”* ve *“istirdat”* davası açabilecektir (Makaleler, s. 586-591).

Gerçekten, İİK m 33/II *“icra emrinin tebliğinden sonraki devrede tahakkuk etmiş itfa, imhal, veya zamanaşımına dayanan geri bırakma istekleri her zaman yapılabilir”* şeklinde düzenlenmiştir. Kanun maddesi açıktı. Bu sebeple icranın geri bırakılması talebi *“her zaman”* yapılabilir-melidir.

2. İlamlı İcra Yoluyla Takiplerde Zamanaşımı

Konusu paradan başka bir şey olan alacaklar için, alacaklının mahkemede dava açarak, mahkeme kararı/ilam alması ve ondan sonra icra takibi yapması gerekir. İİK m. 24-41 arasında düzenlenmiştir (İİH El Kitabı, s. 762). Mahkemeden alına ilamın yerine getirilmesi için icra müdürlüğüne başvurulması halinde, icra müdürlüğü icra emri düzenler (İİH Cilt III, s. 2167).

Borçlu icra emrinde yazılı süreler için emri yerine getirmeyen ya da İİK m. 33 ve m. 33a'ya göre icranın geri bırakılması kararı getirmeyen, haciz uygulanır (İİH Cilt III, s. 2174). İlama dayalı takip ve alacaklar, İİK m. 39/I'e göre on sene geçmekle zamanaşımına uğrar (İİH El Kitabı, s. 778). İlam niteliğindeki belgeler, belgenin niteliğine göre, maddî hukuka göre tabi olduğu TBK ya da TTK hükümleri uygulanır (İİH Cilt III, s. 2179-2180). Fakat Yargıtay ilam niteliğindeki belgelerin de ilamlar gibi on yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu görüşündedir²⁷.

Aynî haklar zamanaşımına uğramadığı için, gayrimenkul ve menkul mülkiyetine ve gayrimenkul ve menkul üzerindeki aynî haklara dair ilamlar ile şahıs ve aile hukukuna dair ilamlar zamanaşımına uğramaz (İİH Cilt III, s. 2180-2183). İlamların icraya kanabilmesi için bazılarının kesinleşmesi gerekir. Kesinleşmesi gerekmeyen ilamlar icraya konabilir. İlamlar hakkında icra takibi yapılmış olması icra takibini durdurmaz.

Kesinleşmeden icra takibi yapılabilen ilamlar için, kararın temyiz edilmiş olması ve İstinaf mahkemesi ya da Yargıtay'dan icranın geri bırakılması kararı alınması gereklidir (İİH Cilt III, s. 2191). İcra takibi için kesinleşmesi gereken kararlar için kesinleşmeden icra takibi yapılamaz. Bu kesinleşme şekli anlamda kesinleşmedir (İİH Cilt III, s. 2206). Karar kesinleşene kadar, ilama konu hak için zamanaşımı süresi işlemez.

²⁷ Yarg. 23. HD 03.12.2020 tarih 2017/2160 E. 2020/4040K, www.corpus.com.tr, (E. T. 16.06.2020).

3. İflâs Yoluyla Takiplerde Zamanaşımı

a. Âdi İflâs Yolu ile Takipte Zamanaşımı

İflâsa tabi kişilerin borcunu ödememesi halinde, alacaklı isterse iflâs yolu ile takip başlatabilir. Genel (Âdi) iflâs yolu, kambiyo senetlerine mahsus iflâs yolu ve doğrudan iflâs yolu olmak üzere üç çeşit iflâs yolu bulunmaktadır. Alacaklının elinde herhangi bir belge yoksa âdi iflâs yolu ile, kambiyo senedi varsa kambiyo senetlerine mahsus iflâs yolu ve elinde ilam veya ilam niteliğinde belge varsa doğrudan iflâs yolu takip yapılabilir (İİH Cilt III, s. 2260-2261).

Kendisine iflâs yolu ile takip başlatılmış olan borçlu, ödeme emrine yedi gün içinde itiraz edebilir. Bu süre içinde itiraz edilmezse, takip kesinleşir ve borç da ödenmezse, alacaklı, asliye ticaret mahkemesinde iflâs davası açabilir (İİH El Kitabı, s. 1111).

Alacağın takipten önce zamanaşımı süresi dolmuşsa, borçlu, bu yedi günlük süre içinde zamanaşımı savunmasını icra müdürlüğüne bildirmelidir. İİK m. 158/II'de, iflâs davasında itirazlar, basit yargılama usulüne ve genel hükümlere incelenip neticelendirileceğinden, borçlu itirazı ile bağlı olmadığı kabul edilmiştir. Buna göre, borçlu itiraz dilekçesinde zamanaşımı savunmasında bulunmamış olsa da iflâs davası cevap dilekçesinde bildirebilir.

İflâs yolu ile takipte ödeme emrine itiraz kural olarak genel haciz yolundaki gibidir. Borçlu, itiraz sebeplerini bildirerek itiraz edebilir. Borçlu iflâsa tabi kişilerden değilse bunu açıkça bildirmelidir, icra dairesi bunu kendiliğinde gözetmez. Borçlu burada da borca ve imzaya itiraz edebilir. Borçlunun itiraz üzerine alacaklı, bir yıl içinde asliye ticaret mahkemesinde itirazın kaldırılması ve iflâs davası açacaktır (İİH Cilt III, s. 2665-2269).

b. Kambiyo Senetlerine Mahsus İflâs Yolunda Takipte Zamanaşımı

Alacaklının elinde kambiyo senedi bulunması halinde, iflâsa tabi borçluya karşı, İİK m. 167/I'e göre kambiyo senetlerine mahsus iflâs yolu ile takip başlatabilir. Kambiyo senetlerine mahsus icra yolunun, iflâs hukukundaki karşılığıdır (İİH Cilt III, s. 2735). Kendisine ödeme emri tebliğ

edilen borçlu beş gün içinde ödeme emrine itiraz edebilir. Bu süre içinde itiraz etmezse, takip kesinleşir. Borçlu itiraz dilekçesinde tüm itiraz sebeplerini bildirmek zorundadır. İflâs davası İİK m. 174 yollamasıyla m. 158/II'ye göre genel hükümlere göre inceleneceğinden, borçlu, itiraz sebepleri ile bağlı değildir. Bu sebeple iflâs takibine itiraz sebebi bildirmemiş olsa da iflâs davasında zamanaşımı savunmasında bulunabilir (İİH Cilt III, s. 2240-2241). Borçlunun itirazı ile iflâs durur. Alacaklı itirazın kaldırılması ve iflâs davası açabilir (İİH El Kitabı, s. 1136-1137).

İflâs kararı her şekilde asiye ticaret mahkemesi tarafından verilir. Borçlunun itirazı var ise, itiraz sebepleri incelendikten sonra, itiraz sebepleri yerinde görülmezse, borçlunun iflâsına karar verir ve ilan edilir. İlan üzerine yapılacak müdahale ve itirazları on beş gün içinde reddederse ya da hiç başvuru olmazsa, borçluya depo kararı verir (İİH Cilt III, s. 2745-2746).

Borçlunun itiraz etmemişse, ödeme emri ve iflâs kararı kesinleşir. Alacaklı tarafından dava açılması üzerine mahkeme, ilk iş olarak iflâs kararını ilan eder (İİH Cilt III, s. 2748).

c. Doğrudan İflâs Yolunda Zamanaşımı

Doğrudan iflâs yolu alacaklının talebi ile olabileceği gibi borçlunun talebi ile de mümkündür. İİK m. 177, m. 178'de düzenlenmiştir. Alacaklının talebi ile doğrudan doğruya iflâs yolu ile takip şartları, sürelerin beklenmesi halinde, alacağı tehlikeye sokan ya da gereksiz olan hallerde söz konusudur (İİH Cilt III, s. 2759).

Borçlunun doğrudan doğruya iflâs yolunu takip etmesi ancak, iflâsa tabi kişilerden olması ve medenî hakları kullanmaya ehil olması gerekir. Bu durum bazen ihtiyari bazen zorunlu olabilir (İİH Cilt III, s. 2790).

B. İcra Takibi Sırasında Açılan Davalar ve Zamanaşımı

İcra takibi başlatıldıktan sonra, usul hukuku ya da maddî hukuk kurallarına göre bazı davaların açılması imkânı vardır.

1. İtirazın İptali Davası

İcra takibine yapılan “*borca itiraz*” üzerine, alacaklının dayandığı belgeler İİK m. 68-68a'daki belgelerden değilse, itirazın hükümden

düşürölüp takibin devamının sağlanması için, ödeme emrinin tebliğ tarihinden itibaren bir yıl içinde, genel mahkemelerde genel hükümlere göre dava açılabilir. Bu süre içinde itirazın iptali davası açan alacaklı, artık itirazın kaldırılması davası açamaz. Ancak altı aylık süre içinde itirazın kaldırılması davası açıp, davası reddedilen alacaklı, itirazın kaldırılması davası açabilir (İİH El Kitabı, s. 248).

İtirazın kaldırılması davası bir eda davası olduğundan, borca itiraz sebeplerinin tümünde genel mahkemelerde eğer isterse icra inkâr tazminatı ile birlikte itirazın iptali davası açılabilir. Ancak usul hukukuna dair itiraz sebeplerinin varlığı halinde, icra hukuk mahkemesinde itirazın kaldırılması davası açabilir. Borçlu, takibe itiraz etmemiş, süresi geçtikten sonra itiraz etmiş ya da usulî itiraz sebepleri ile takip iptal edilmişse, itirazın iptali davası açmakta hukukî yararı yoktur. Takip iptal edilmiş olmasına rağmen, itirazın iptali davası açılmışsa, doğrudan itirazın iptali davası reddedilmez, alacak davası olarak devam edilir (İİH El Kitabı, s. 249).

Davacı, bu bir yıllık süre içinde itirazın iptali davası açmadığı takdirde, “*yapılan icra takibi düşer*”. Fakat alacak için zamanaşımı süresi geçmemişse, İİK m. 67/IV’de düzenlenmiş olan genel hükümlere göre dava açma hakkı saklıdır. Bu dava ile davacı, yeni bir icra takibi yapabilmek üzere yeni bir ilam elde etmiş olur. Bu ilamla önceki icra takibine devam edilmesini isteyemez. Bu sebeple, bir yıllık dava süre, hak düşürücü süredir. İtirazın iptali davasında verilen kabul ya da ret kararı kesin hüküm teşkil eder (İİH El Kitabı, s. 255).

Borçlu itirazın iptali davasında, ödeme emrine itiraz ederken bildirildiği itiraz sebepleri ile bağlı değildir, cevap dilekçesinde tüm savunma sebeplerini ileri sürebilir. Ödeme emrine itiraz dilekçesinde, imza inkârı ve yetki itirazında bulunmamış olsa bile, dava aşamasında imza inkârı yapabilir ve yetki itirazında bulunabilir (İİH El Kitabı, s. 255-256). Bununla birlikte, borçlu, ilamsız icra takibine karşı hiç itiraz etmemiş olsa bile, itirazın iptali davasında, savunmanın genişletilmesi yasağı sınırına dikkat etmek şartıyla zamanaşımı itirazında bulunabilir. İtirazın iptali davası yargılaması sırasında, icra takibi aşamasında bildirilen itiraz sebeplerine bakılmaksızın, dava aşamasında tüm itiraz sebepleri bildirilmelidir.

İcra takibine itiraz dilekçesinde, borcun zamanaşımına uğradığı açıkça yazılmış olsa bile dava aşamasında da yinelenmelidir. Aksi halde hâkim tarafından re'sen dikkate alınamayacaktır (Makaleler, s. 580-581).

2. İtirazın Kaldırılması Talebi

Borçlu, ödeme emrinin tebliğinden itibaren, yedi gün içinde borca itiraz ederse, İİK m. 66'ya göre takibin durduğu belirtilmişti. Kanunda, itirazın iptali davası açma hakkı varken, ayrıca itirazın kaldırılması talebinin düzenlenmiş olmasının amacı, borçlunun sadece *“itiraz ediyorum”* ifadesi içeren bir itirazı ile, mahkemeden ilam almak zorunda bırakmadan, alacaklıyı, çabuk ve basit bir şekilde alacağını elde etmek imkânı sağlamaktır. Bunun için alacaklının elinde, borçlunun gerçekten borçlu olduğu hakkında İİK m. 68 ve 68a anlamında güçlü delillerin olması gerekir. İtirazın iptali davasından farklı olarak, itirazın kaldırılması talebi, bir dava değildir. Baki KURU hocamızın ifadesiyle *“borçlunun, borcu olup olmadığının, ilamsız icra prosedürü içinde tespit edilmesinin bir yoludur”*. Bu nedenle HMK m. 303 anlamında bir kesin hüküm değildir. İtirazın kaldırılması talebi de tıpkı, itirazın iptali davasında olduğu gibi süreye tabidir. Bu süre, borçlunun itirazının alacaklıya tebliğinden itibaren altı aydır. Bu altı aylık süre hak düşürücü süredir, hâkim kendiliğinden gözetmek zorundadır (İİH El Kitabı, s. 275-276).

Ancak, borçlu itiraz sebepleri ile bağlı olduğundan, maddî hukuka ya da şeklî hukuka dair itirazlarını açıkça bildirmesi yararına olacaktır.

Bu altı aylık süre içinde, itirazın kaldırılmasının talep edilmemesi halinde, kalan altı aylık süre içinde, itirazın iptali davası açılarak, ilamsız takibe devam edilebilir. Ancak, alacaklı, altı aylık süre içinde itirazın kaldırılması istenmezse, *“bir daha aynı alacaktan dolayı ilamsız icra yolu ile takip yapamaz”*. İtirazın kaldırılması talebi iki türlü olur. İtirazın *“kesin”* olarak kaldırılması ve *“geçici”* olarak kaldırılması şeklinde olur. Borçlu borca itiraz etmişse alacaklı, itirazın iptali davası ya da şartları varsa, itirazın kesin olarak kaldırılması talebi ile mahkemeye başvurabilir. Borçlu imzaya itiraz etmişse, itirazın geçici kaldırılmasını talep edebilir İİK El Kitabı, s. 277-278).

Borçlu, itirazın kaldırılması talebinde, ödeme emrine yaptığı itirazı ile bağlı olduğundan, borca itiraz nedenlerini ve imzaya itirazını açık bir dille bildirmesi gereklidir. Aksi halde, İİK m. 63'e göre ancak senet metninden anlaşılan itiraz sebeplerini ileri sürebilir. Borçlu, borca itiraz sebeplerinden biri olan borcun zamanaşımına uğradığını, borca itiraz dilekçesinde açık bir dille bildirmişse, alacaklının itirazın kaldırılması talebi halinde de yineleyebilir (Makaleler, s. 573-574).

Ödeme emri itirazında açıkça yazılmış olan zamanaşımı def'inin, itirazın kaldırılması aşamasında yinelenmesi gerekli mi olduğu, yoksa hâkim tarafından re'sen nazara alınıp alınmayacağı doktrinde tartışma konusudur. Kuru, yukarıda belirtildiği gibi, alacaklının itirazın kaldırılması talebi halinde de zamanaşımı def'ini yinelemesi gerektiğini ifade etmiştir (Zamanaşımı, s. 100).

HMK m. 141'de düzenlenmiş olan *“iddianın ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağına”* paralel düzenleme, itirazın kaldırılması davasında geçerli olmak üzere *“borçlunun itirazı ile bağlı olduğu ilkesi”* ile İİK'da kendini göstermiştir. Bu hüküm, İİK m. 63'de düzenlenmiştir. Buna göre, ödeme emrine itiraz dilekçesinde *“borçlu, borcu ödediği itirazında bulunmuş fakat zamanaşımı itirazında bulunmamış olması”* örneğinde, itirazın kaldırılması davasında, borçlunun zamanaşımı def'inde bulunabilecek midir? Yargıtay, bu konuda *“borçlu itirazında İİK m. 62'ye göre sebep bildirmemiş olsa da, duruşma sırasında İİK m. 63'e senet metninden anlaşılan def'i ve itirazların ileri sürülebileceğini kabul etse de borçlunun ödeme savunmasını ispat edemediğinden bahisle, zamanaşımı itirazına değer verilmemesi gerektiği”* görüşündedir. Ancak Kuru, *“İİK m. 62/IV'e göre 'borçlu itirazında sebep bildirmediği takdirde' ibaresinin, 'itirazında sebep bildirmeyen borçlu' ile 'itirazında kısmen sebep bildiren borçlu' arasında (hem de kısmen sebep bildirmiş borçlu aleyhine) fark yaratmamak için kanuna konulduğunu düşünmenin menfaatler dengesine aykırı olduğunu”* savunmuştur (Makaleler, s. 574-575). Savunmanın genişletilmesi yasağına paralel düzenleme, ödeme emrine itiraz tarihinden sonra doğmuş olan itiraz sebepleri için geçerli değildir (İİK El Kitabı, s. 306).

Ancak İİK m. 62/IV’te “*borcun bir kısmına itiraz eden borçlunun o kısman cihet ve miktarını açıkça göstermesi lazımdır. Aksi takdirde itiraz edilmemiş sayılır*” hükmü ile kısmi itirazlarda, itiraz edilen kısmın cihet ve miktarı gösterilmediğinde, “*itiraz edilmemiş sayılacağı*” düzenlenmiştir. Kanaatimizce itiraz edilmemiş sayılması halinde, takip kesinleşeceğinden, bu aşamada zamanaşımı savunması ileri sürülemeyecektir. Buna karşılık, ödeme emrine itiraz dilekçesinde, “*hiç sebep bildirmemiş ya da zamanaşımı dışında, başka bir sebep bildirilmiş olsa*” da, itirazın kaldırılması talebinde, İİK m. 63 uyarınca “*senet metninden anlaşılıyor olması*” halinde zamanaşımı savunmasının yapılabilmesinin kabulü gerekir. İtirazın kaldırılması icra hukuk mahkemesinde görüleceğinden ve bu mahkemede basit yargılama usulü uygulandığından, HMK m. 141’e göre borçlunun, cevap dilekçesi ile birlikte zamanaşımı def’inde bulunması gerekir. Aksi halde, savunmanın genişletilmesi yasağı ile karşılaşılır. Yapılan itiraz üzerine mahkeme, borçlu/davalının itirazlarını inceler ve ona göre talebin reddine ya da itirazın kesin olarak kaldırılmasına karar verir.

Ödeme emrine hiç itiraz edilmemiş olması halinde, takip talebinden önce zamanaşımına uğramış bir borç için, sonradan, İİK m. 71/II’de düzenlenmiş olan “*icranın geri bırakılması*” davası, İİK m.72’de düzenlenmiş olan “*menfi tespit*” ve “*istirdat*” davaları da açılmaz. Ancak usulüne uygun şekilde ileri sürülmüş zamanaşımı def’ine rağmen, icra hukuk mahkemesi, borçlunun, itirazını görmemiş ve itirazın kaldırılmasına karar vermiş ise, bu halde, menfi tespit davası açabilir ve bu arada borcu ödemek zorunda kalmış ise istirdat davası olarak devam edebilir (Makaleler, s. 578).

Borçlu imzaya itiraz ile birlikte zamanaşımı def’inde de bulunmuşsa, mahkeme önce zamanaşımı konusunu değerlendirir ve alacağın zamanaşımı süresinin dolduğunu tespit ederse, imza incelemesi yapmadan, doğrudan “*itirazın kaldırılması talebinin kesin olarak kaldırılmasına*” karar verir. Borçlunun sadece imzaya itiraz etmesi halinde alacaklı yalnızca, “*itirazın geçici olarak kaldırılmasını*” talep edebilir. Bu durumda, icra hukuk mahkemesinde, adî senet altındaki imzanın borçluya ait olmadığı tespit edilirse, itirazın kaldırılması talebinin reddine karar verilir. Adî

senetteki imzanın borçluya ait olduğunun tespiti halinde, “*itirazın geçici olarak kaldırılmasına*” karar verilir. İcra mahkemesinin kararı kesin hüküm teşkil etmez. Bu sebeple, alacaklı, İİK m. 69’ a göre “*borçtan kurtulma*”, İİK m. 72’ye göre “*menfi tespit*” ya da “*istirdat*” davası açabilecektir (İİH El Kitabı, s. 277,313).

3. Borçtan Kurtulma Davası

Ödeme emrine yapılan itirazın, geçici olarak kaldırılması halinde borçlu, icra takibine devam edilmesini önlemek ve iptal edilmesini sağlamak için, itirazın, geçici olarak kaldırılması kararının tefhim ya da tebliğinden itibaren İİK m. 69/II’ye göre yedi gün içinde, genel hükümlere göre “*borçtan kurtulma davası*” açabilir. İcra mahkemesi tarafından itirazın kesin kaldırılması kararı verilmesi halinde borçtan kurtulma davası açılmaz (Borçtan Kurtulma Davası s. 129). Aslında borçtan kurtulma davası, itirazın geçici olarak kaldırılması kararından itibaren yedi gün içinde açılabilen, icra hukukuna özgü teknik bir terim olup “*hukukî niteliği bakımından, bir menfi tespit davası*”dır. Yedi günlük süre içinde, “*borçtan kurtulma davası*” açılması halinde “*takip durmaya devam eder*”. Bu yedi günlük sürenin kaçırılması halinde, İİK m. 69/III’e göre, itirazın geçici kaldırılması kararı, kesin kaldırma kararına dönüşür (İİH El Kitabı, s. 285). Bu yedi günlük süre içinde “*borçlu menfi tespit davası ya da senedin iptali davası*” açarsa, borçtan kurtulma davası açmak zorunda değildir. Bu süre içinde açılan menfi tespit davası ve senedin iptali davası, borçtan kurtulma davası yerine geçer ve borçlunun itirazı ile duran takip, durmaya devam eder (Borçtan Kurtulma Davası, s. 130). Bu arada borçlu, icra takibi sonuna kadar “*menfi tespit davası*” açabilir. Ancak bu halde “*icra takibi durmaz*”. Bu yedi günlük süre hak düşürücü süredir. Bu süre geçtikten sonra borçtan kurtulma davası açılmış olması halinde, hâkim doğrudan davayı reddetmez, davaya menfi tespit davası olarak devam eder (İİH El Kitabı, s. 330). Borçtan kurtulma davası, Kuru’ya göre “*nitelik olarak menfi bir tespit davasıdır*” (Borçtan Kurtulma Davası, s. 131). Borçlu, borcu olmadığını tespiti için açtığı bir davayı, menfi tespit davası olarak nitelememiş bile olsa, hâkim, tarafların hukukî nitelemesi ile bağlı bulunmadığından, açılan davanın menfi tespit davası olarak niteleyecektir (Menfi Tespit ve İstirdat, s. 15). Ancak bu

durum ancak, icranın geçici olarak kaldırılması kararından sonra yedi günlük süre dışında açılmış olan her hangi bir borcun olmadığına dair açılmış dava için geçerli olduğunun kabulü gerekir (Menfi Tespit ve İstirdat, s. 16). Bu davanın dinlenebilmesi için, İİK m. 69/II, c.2 gereği, dava konusu alacağın yüzde on beşi oranında teminat şerhi yatırılması dava şartıdır.

Kuru, borçtan kurtulma davası açılması ile alacakla ilgili zamanaşımı kesilmez, ancak def-i dava ile zamanaşımı kesilir. Borçtan kurtulma davası devam ettiği süre, satış isteme süresi hesabında dikkate alınmaz. Borçtan kurtulma davasını kaybeden borçlu, borcu ödemek zorunda kalırsa, istirdat davası açamayacağı, aynı mahiyette davalar olduğu görülmektedir (Borçtan Kurtulma Davası, s. 136, 138).

Borçtan kurtulma davası ile menfi tespit davası arasında teknik bir fark olduğu açıklanmıştır. Borçtan kurtulma davası, itirazın icra hukuk mahkemesinde geçici olarak kaldırılması kararı üzerine, yedi günlük süre içinde açılması gereken ve mahkemece verilen süre içinde teminat yatırılması şartı olan dava türüdür. Takip borçlusunun, bu süre ve şarta uyması halinde açılan dava aslında menfi tespit davasıdır ancak İİK nitelemesine göre teknik anlamda borçtan kurtulma davasıdır. Borçlu yedi günlük süreyi geçirdikten sonra borçtan kurtulma davası açsa ya da süresi içinde açmış olmasına rağmen teminat şartını yerine getirmemiş olması halinde, mahkemenin, davaya menfi tespit davası olarak devam etmesi gerekmektedir. Borçtan kurtulma davasının süre ve teminat şartı yerine getirilmiş olması halinde, icra takibi durmaya devam eder. Ayrıca, menfi tespit davası devam ettiği sırada borçlu, borcu ödemek zorunda kalırsa, davaya istirdat davası olarak devam edileceğinden, Kuru'nun borçtan kurtulma davasının reddedilmesi halinde borçlunun istirdat davası açamayacağı görüşüne katılmak mümkün görünmemektedir.

4. Takibin İptali ve Tâliki

İcra takibi yapıldıktan sonra borçlu, takip borcunu, icra dairesi dışında da ödemesi mümkündür. Böyle bir durumda alacaklının icra takibine devam etmemesi, dosyayı kapatması beklenir. Buna rağmen, icra takibine devam etmek isteyen kötü niyetli alacaklıya karşı, borçlu, “*takibi iptal ettirebilme*” hakkı ile korunmak istenmiştir (İİH El Kitabı, s. 336).

Borcun itfası, İİK m. 71/I'de göre, düzenlemiştir. Kanun, borcun icra dairesi dışında ödendiğinin değerlendirmesini, icra müdürüne bırakmamış, icra mahkemesinde dava açılmasını düzenlemiş ve bu talep için süre öngörmemiştir. Burada borç, borçlu dışında üçüncü kişinin ödemesi halinde de borçlu takibin iptalini isteyebilir. İcra Hukuk Mahkemesi'nin, ita sebebine dayanarak takibin iptaline karar verebilmesi için, borcun, icra takibinin kesinleşmesinden sonra itfa edilmesi gerekir (İİH El Kitabı, s. 337-338).

Zamanaşımı, itfada olduğu gibi, borcun ödendiği anlamına gelmez. Ancak bir alacak için, icra *“takibinin kesinleşmesinden sonra zamanaşımı süresi dolmuş olabilir”*. Bu durumda, zamanaşımı nedeniyle *“icra geri bırakılması”*, mümkündür. Borç, icra takibinden evvel zamanaşımına uğrarsa, borçlu, ödeme emrinin tebliğinden itibaren yedi gün içinde icra müdürlüğüne itiraz edilebilir. Bir alacak için, icra takibinin kesinleşmesinden sonra da zamanaşımı süresi dolmuş olabilir. Takip kesinleştikten sonra ödeme emrine itiraz edilemeyeceğinden, bu halde borçlu icra takibinin geri bırakılmasını talep edebilecektir. Bu durumda İİK m. 71/II'ye göre borçlu, *“takibin kesinleşmesinden sonraki devrede borcun zamanaşımına uğradığını ileri sürecek olursa, 33a. maddesi hükmü kıyasen uygulanır”* hükmü gereğince, icranın geri bırakılmasını, süreye bağlı olmaksızın, icra hukuk mahkemesinden isteyebilir. Kanun maddesinden de görüldüğü üzere, icranın geri bırakılması talebi m.33a hükmüne göre incelenir (İİH El Kitabı, s. 342-343).

İİK m. 33a/I'de *“ilamın zamanaşımına uğradığı veya zamanaşımının kesildiği veya tatile uğradığı iddiaları icra mahkemesi tarafından resmi vesikalara müsteniden incelenerek icranın geri bırakılmasına veya devamına karar verilir”* denmektedir. Dava sonucunda, icranın geri bırakılmasına karar verilirse, İİK m. 33a/I'e göre alacaklı, *“icranın geri bırakılması kararının kesinleştiğinin kendisine tebliğinden sonra, zamanaşımının vaki olmadığını ispat için yedi gün içinde genel mahkemelerde dava açabilir. Aksi takdirde icrası istenen ilamın zamanaşımına uğradığı hususu kesin hüküm teşkil eder”*. İcra'nın geri bırakılması talebinin reddine karar verilmesi halinde, İİİ m. 33a/III delaletiyle m.33 gereğince borçlu, *“borcu olmayan bir parayı ödemek mecburiyetinde kalırsa, İİK*

m. 72’de düzenlenmiş olan menfi tespit ya da istirdat davası” açabilir. Borçlu, takip konusu borcun ödemesi için kendisine süre verildiğini, noterden onaylı ya da imzası borçlu tarafından ikrar edilmiş bir belge ile ispat ederse, borçlunun talebi üzerine, icra mahkemesi, borcun ertelenmesine karar verebilir (İİH El Kitabı, s. 345).

5. Tespit Davası

Tespit davası, kural olarak bir ilişkinin var olup olmadığına yöneliktir. Bu dava ile hukukî ilişki hakkındaki tereddütler ortadan kaldırılır. Bu niteliği itibarıyla usulî bir müessesedir denilmektedir²⁸. Müspet ve menfi tespit davası olarak iki çeşittir.

a. Müspet Tespit Davası

Tespit davası için bir hukukî ilişki ve hukukî yarar şartı vardır²⁹. Kural olarak tespit davaları zamanaşımına tabi değildir. Ancak bu kural TBK m. 146’ya aykırı görünse de tespiti istenen hukukî ilişki mevcut olduğu sürece açılabilmesi kabul edilmektedir³⁰.

Bununla birlikte zamanaşımı süresine tabi olan davalar değil, dava ile elde edilen haklardır. Tespit davalarının konusu, hukukî ilişkilerdir. Bu sebeple hukukî ilişkilerin zamanaşımına uğramaları söz konusu olmaz, zamanaşımına uğrayan. hukukî ilişkiden doğan talep hakkıdır. Bu sebeple, zamanaşımına uğramış bir hak için tespit davası açılmasında hukukî yarar bulunmadığından, reddi gerekecektir. Fakat zamanaşımına uğramış bir hak için tespit davası açmakta hukukî yarar devam edebilir. Örneğin, zamanaşımına uğramış alacağın, taşınır rehni ile temin edilmiş olması halinde, alacaklı, hakkını, rehinli malın değerinden almak hakkını koruduğundan, tespit davası açmakta hukukî yararı bulunabilir. Başkaca, alacağın tamamı değil bir kısmının zamanaşımına uğramış olması halinde de tespit davası açmakta hukukî yararının olduğu kabul edilmelidir³¹.

²⁸ Kuru, Baki/Budak, Ali Cem, Tespit Davaları, Tamamen Yeniden Yazılmış Dört Misli Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul 2020, s. 68-69.

²⁹ Kuru/Budak, s. 80, 87.

³⁰ Kuru/Budak, s. 352-353.

³¹ Kuru/Budak, s. 354-356.

b. Menfi Tespit Davası

Borçlu, icra takibinden önce ya da sonrasında, borçlu, İİK m. 72/I'e göre, borcu olmadığını ispat için menfi tespit davası açabilir. Menfi tespit davası, borçlu olduğu iddia edilen kişinin, TBK ya da TTK anlamında borçlu olmadığının ispatına dayandığı için, İcra iflâs hukukuna göre değil maddî hukuka göre değerlendirmek gerekecektir (İİK El Kitabı, s. 303; Menfi Tespit ve İstirdat, s. 12).

aa. İcra Takibinden Önce Açılan Menfi Tespit Davası

Borçlunun icra takibinden önce menfi tespit davası açabilmesi için öncelikle hukukî yararının bulunması gereklidir. Açılmış ya da açılacak bir davada, savunma olarak sunulabilecek hususlar için, menfi tespit davası açılmasında hukukî yararın bulunmadığı kabul edilmektedir. Alacaklının elinde İİK m. 68'de belirtilen belgelerden bulunmaması halinde, borcun takipten önce zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle menfi tespit davası açılmasında hukukî yarar yoktur. Zira alacaklı tarafından başlatılacak icra takibine süresinde yapılacak itirazla takip duracaktır (Menfi Tespit ve İstirdat, s. 24-28).

Bununla birlikte, borçlunun menfi tespit davası açmasından sonra alacaklının, icra takibi yapmaması halinde, menfi tespit davası, icra iflâs hukuku bakımından bir önem taşımamaktadır (İİH, El Kitabı, s. 309). Buna karşılık, menfi tespit davası açıldıktan sonra alacaklının, aynı alacak için icra takibi yapması halinde, sonradan yapılan icra takibi kendiliğinden durmaz. Ancak mahkemenin, İİK m. 72/II'ye göre teminat karşılığı vereceği ihtiyatî tedbir kararı üzerine durabilir (Menfi Tespit ve İstirdat, s. 29-30). Bu ihtiyatî tedbir kararı ile zamanaşımı durur. Bu nedenle borçlu, ihtiyatî tedbir kararından sonraki dönem içinde, takip konusu alacağın zamanaşımına uğradığı iddiasıyla İİK m. 71/II'ye göre icranın geri bırakılmasını isteyemez (İİH, El Kitabı, s. 310). İcra takibinin ve menfi tespit davasının aynı gün açılmış olması halinde, icra takibinin önce açıldığı kabul edilerek, hukukî sürece devam edileceği kabul edilmiştir (İİH, El Kitabı, s. 34).

bb. İcra Takibinden Sonra Açılan Menfi Tespit Davası

Borçlunun ilamsız icra takibinden sonra da menfi tespit davası açabilir ancak bunun için “*hukukî yararının bulunması*” gerekmektedir. Borçlunun, ödeme emrine itiraz etmesi halinde, alacaklının elinde İİK m.68 anlamında belge yoksa, menfi tespit davası açmasında hukukî yararı yoktur. Bununla birlikte, imzaya itiraz etmiş olan borçlunun da menfi tespit davası açmasında hukukî yarar yoktur. Çünkü İİK m. 66’ya göre yapılan bu itirazlar ile takip durur. Alacaklının İİK m. 68a’daki belgelere dayanarak, itirazın kaldırılmasını talep etse bile takibe devam edilemez. Bu durumda borçlu yedi gün içinde borçtan kurtulma davası açarak, takibin durmasını sağlayabilir. Bu sebeple cebri icra tehdidi altında bulunmayan borçlunun, menfi tespit davası açmasında hukukî yararın olmadığı kabul edilmektedir (Menfi Tespit ve İstirdat, s. 42-43).

Kambiyo senetleri özgü haciz yolu ile takipte, İİK m. 169a’ya göre borca ve m. 170’e göre imzaya itiraz takibi durdurmadığından, menfi tespit davası açılmasında hukukî yarar vardır. Alacaklının talebi üzerine, itirazın kesin kaldırılmasına karar verilmesi halinde, borçtan kurtulma davası açma hakkı bulunmasa da menfi tespit davası açma hakkı vardır (Menfi Tespit ve İstirdat, s. 44-46).

İtirazın geçici olarak kaldırılması kararından sonra yedi gün içinde borçtan kurtulma davası açılmış olsa bile, teminat şartını yerine getiremeyen borçlunun davasına, menfi tespit davası olarak devam edilmesi gerekir. Ayrıca bu yedi günlük süre geçtikten sonra da borçlu menfi tespit davası açabilir. Buna karşılık borçlunun, borçtan kurtulma davasını kaybetmiş olması halinde veya alacaklının itirazın iptali davasından sonra menfi tespit davası açılmasında hukukî yarar yoktur (Menfi Tespit ve İstirdat, s. 48-50).

Ödeme emrine itiraz etmemiş olan borçlu için takip kesinleşeceğinden ve cebri icra tehdidi altında bulunduğundan, menfi tespit davası açmakta hukukî yararı vardır (İİH El Kitabı, s. 311-312).

Kural olarak borçlu, menfi tespit davasında, ödeme emrine itiraz ederken ve icra mahkemesinde bildirmiş olduğu itiraz sebepleri ile bağlı değildir. Buna karşılık, yapılan icra takibine karşı icra dairesinde ya da

icra mahkemesinde itiraz ederken, borcun icra takibinden önce zamanaşımına uğradığı bildirilmemişse, icra mahkemesinin itirazın kaldırılması kararından sonra, borcun takipten önce zamanaşımına uğradığı iddiasıyla menfi tespit davası açamaz. Ancak, ödeme emrine itiraz dilekçesinde ve itirazın kaldırılması talebine vermiş olduğu cevap dilekçesinde, icra takibinden önce zamanaşımına uğradığını bildirmiş olmasına rağmen, bu iddia görülmeyerek, itirazın kesin olarak kaldırılması kararı verilmiş ise, icra hukuk mahkemesinin kararı kesin hüküm teşkil etmediğinden, menfi tespit davası açılabilir (İİH El Kitabı, s. 313; Menfi Tespit ve İstirdat, s. 47).

İcra takibinden sonra açılan menfi tespit davası ile takip kendiliğinden durmaz. Menfi tespit davasına bakan mahkeme de takibin durmasına karar veremez. Çünkü bu aşamada açılan menfi tespit davasının alacaklının alacağını geç almamasına yönelik olduğu karine olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple ancak, alacağın tamamının dosyaya yatırılması ve ilave olarak teminat yatırılması karşılığında ancak, icra dosyasına yatan paranın, dava sonuna kadar alacaklıya ödenmemesine dair, ihtiyatî tedbir kararı verilebilir (İİH El Kitabı, s. 315).

Menfi tespit davasının açılması ile zamanaşımı kesilmiş olmaz. Bir menfi tespit davasında zamanaşımının kesilmesi için, davalı sıfatındaki alacaklının TBK m. 154/II’de düzenlenmiş olan zamanaşımı kesilme nedenlerinden, def-i davada bulunması gerekmektedir (İİH El Kitabı, s. 321; Menfi Tespit ve İstirdat, s. 86).

Menfi tespit davasında ispat yükü kural olarak, davalı alacaklıdır. Özellikle, zamanaşımına uğramış bir kambyo senedine dayanarak yapılan icra takibine karşı açılan menfi tespit davasında, davalı alacaklı, “*takip konusu alacağın dayandığı temel ilişkiyi*” ispat etmesi gerekir. Bu dava ile verilen karar kesin hüküm teşkil eder (İİH El Kitabı, s. 323, 325).

İlamların icrasının düzenlendiği İİK m. 33/IV’te m. 72’de düzenlenmiş olan menfi tespit ve istirdat davalarına atıf yapılmış olmakla, ayrıca m. 24/II’te icranın geri bırakılması kararı getirilmediği müddetçe, icraya devam olunacağı düzenlemesi karşısında, ilamlı takipler için de menfi tespit davası açılabileceğinin kabulü gerekir (Menfi Tespit ve İstirdat, s. 200).

Buna göre, icranın geri bırakılması talebi reddedilen ya da bu yola hiç başvurmamış olan borçlu, ilamlı icrada, borcu ödemededen önce, ilamın verildiği tarihten sonra sonraki dönemde itfa edilmiş ya da zamanaşımına uğramış olduğunu ileri sürerek alacaklıya karşı menfî tespit davası açabilir (Menfî Tespit ve İstirdat, s. 201). İİK m. 39’te “*ilama müstenit takip, son muamele üzerinden on sene geçmekle zamanaşımına uğrayacağı*” düzenlenmiştir. Buna göre, ilamlı icra takibine başlamadan önce ya da başladıktan sonra son işlem tarihi üzerinden on yıl geçmekle, ilamın icrasına zamanaşımı nedeniyle devam edilemeyecektir.

6. İstirdat Davası

Menfî tespit ve istirdat davalarının düzenlenme amacını Baki KURU Hocamız, “*kanun, alacaklı ile borçlunun menfaatlerini mümkün olduğu ölçüde bağdaştırmak ve kesinleşmiş icra takibini sürüncemede bırakmak için (menfî tespit) ve (istirdat) davaları müesseselerini kabul etmiştir*” şeklinde açıklamış ve bu ifadesi Yargıtay kararlarına da esas teşkil etmiştir³². Menfî tespit ve istirdat davalarının amacı aynıdır. Borçlunun, takip konusu alacağın borçlusu olmadığının tespitidir. Borçlu henüz borç ödenmeden menfî tespit davası açar ve kazanırsa, hakkında başlatılan takip iptal edilir ve borçtan kurtulur. Takip borçlusu olarak, borcu ödemek zorunda kalırsa, artık istirdat davası açılması gerekir (Menfî Tespit ve İstirdat, s. 10).

Menfî tespit davasında belirtilen hususlar doğrultusunda, takibin durmamış ve haczedilen mal ya da hakların satış bedelinin alacaklıya ödenmişse, İİK m. 72/VI’ya göre, artık menfî tespit davasına istirdat davası olarak devam edilir. İstirdat davası, açma süresi bir yıldır. Bu süre, borç olmayan paranın tamamen ödendiği tarihten itibaren işlemeye başlar ve zamanaşımı değil hak düşürücü süredir ve hâkim tarafından re’sen nazara alınır. Borçlu itirazın kaldırılması davasında ispat edemediği hususları, istirdat davasında ileri sürebilir ancak, ödeme emrine itiraz ve icra hukuk mahkemesinde zamanaşımı def’ini ileri sürmemişse, istirdat davasında, borcun zamanaşımına uğramış olduğu sebebine dayanamaz (İİH El Kitabı, s. 343, 345).

³² Yarg. 11. HD 22.06.1984 tarih 1984/3276 E., 1984/3641K, www.corpus.com.tr, (E.T. 16.06.2025).

İstirdat davası İİK’da düzenlenmiş olsa da borcu sona erdirmeye yönelik bir dava olduğundan, menfî tespit davası gibi maddî hukuku ilgilendirmektedir. İstirdat davasının amacı, icra takibinin maddî hukuka aykırı sonuçlarının iptal edilmesinin sağlanmasıdır (Menfî Tespit ve İstirdat, s. 234).

İstirdat davasının şekli hukuka ve maddî hukuka ait olmak üzere iki şartı bulunmaktadır. Şekli hukuka dair şartı, icra takibi sırasında, icra tehdidi altında ödenmiş olması gereklidir. Kısmi ödeme halinde, ödenmeyen kısım için menfî tespit davası açılabilir. Maddî hukuka dair şartı ise, borçlu olmadığı bir borcu ödemesi gerekir. Bu sebeple borçlunun, borcun daha önce ödendiği, sözleşmenin feshi ya da geçersizliği sebebiyle, alacaklıya hiçbir şekilde borcunun olmaması gerekir. Bu sebeple, icra takibi sırasında, alacaklıdan olan alacağını takas ettiğini bildirerek ödediği paranın iadesi için istirdat davası açılmaz (Menfî Tespit ve İstirdat, s. 249, dn. 32). Bundan başka, ahlâkî bir ödevin yerine getirilmesi için verilen paranın iadesi için, kanuna ve ahlaka aykırı bir amaç için verilen paranın iadesi için, zamanaşımına uğramış borcun ödenmesi için verilen paranın iadesi için istirdat davası açılmaz. Buna karşılık, İİK m. 39’a göre zamanaşımına uğramış bir borcu, ödemek zorunda kalmış olan borçlu da istirdat davası açabilecektir (Menfî Tespit ve İstirdat, s. 250).

7. Haciz

Şimdiye kadar, ödeme emrine itiraz ve sonuçları araştırılmıştır. Şimdi, haciz başlığı altında zamanaşımı incelenecektir. Borçlunun ödeme emrine itirazına rağmen, takibin kesinleşmesi halinde, borçlu, takip konusu alacağı/borcu, ödemelidir.

Ödeme emrinin kesinleşmesine rağmen, borçlu borcunu ödemezse, alacaklı, borçlunun mallarına haciz konmasını, icra dairesinden ister. Buna göre alacaklı, İİK m. 78/II’ye göre, takibin kesinleşmesinden itibaren bir yıllık süre içinde malların haczini talep etmelidir (İİH El Kitabı, s. 411413).

Alacaklı, bir yıllık süre içinde haciz talebinde bulunmaz ya da bu süre içinde yaptığı haciz talebini geri alır fakat aynı süre içinde yinelenmezse, İİK m. 78/IV gereğince takip dosyası işleminden kaldırılır. Takip

dosyası işleminden kaldırıldıktan sonra, yeniden haciz istenebilmesi için, alacaklının yenileme talebinde bulunması gerekir. Yenileme talebi süreye tabi değildir ancak, alacaklı yenileme talebinde bulunmadan önce takip konusu alacak zamanaşımına uğramışsa, borçlu, İİK m. 71/II'ye göre zamanaşımı nedeniyle icranın geri bırakılmasını icra mahkemesinden isteyebilir (İİH Cilt I, s. 624).

Sonuç

“Prof. Dr. Baki Kuru’nun Eserlerinde Zamanaşımı” başlıklı bu çalışmada, Kuru’nun kaleme almış olduğu Medenî Usul Hukuku ve İcra-İflas Hukuku ile ilgili iki sistematik eser ile makâlelerini ve hukukî mütalâalarını içeren kitaplar incelenerek Kuru’nun zamanaşımı hakkındaki görüşleri araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda ortaya çıkartılan malzeme, zamanaşımı konusunu, ana hatları ile inceleyen, geniş kapsamlı bir makâle veya küçük bir kitaba vücut verebilecek kapsam ve zenginliktedir.

Kuru’nun eserleri ile ilgili genel bir değerlendirme yapmaya cesaret edilecek olursa, zamanaşımı için söylenen bu sözlerin maddî hukukun başka alanları bakımından da geçerli olabilir. Müellifin eserleri üzerinde yapılacak bir inceleme ile mesela *“paylı mülkiyet ve elbirliği ile mülkiyet”* veya *“mirasın intikali”* gibi maddî hukuka ait herhangi bir alanda benzer kapsam ve zenginlikte bilgiye ulaşılabileceği söylenebilir.

Kuru’nun *“bütün eserleri”*, deyim yerindeyse zamanaşımına uğramayan temel bilgileri içeren yararlı birer müracaat kaynağı teşkil etmeye devam etmektedir. Bu müracaat kaynağından yararlanmak isteyen hukukçuların, hataya düşmemek için, hukukî meselelere verilecek cevaplarda kanun değişikliklerinden ötürü meydana gelmiş olabilecek farklılıkları göz önünde bulundurmaları gerekeceği ise açıktır.

Kaynakça

Devellioğlu, Ferit.: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, 36. Baskı, İş Bankası Kültür Yayınları, Aralık 2023, İstanbul.

Karafâkih, İsmail Hakkı.: İçtihatlar Arasında Tespit Davasına Doğru, İBD, 1954/10, s.(505-512).

Kuru, Baki.: Makaleler, Arıkan Basım, Mart 2006, İstanbul, **(Makaleler olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: Hukukî Mütalâalar, Adalet Yayınevi, Temmuz 2013, İstanbul, **(Mütalâalar olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, Altıncı Baskı, Cilt I, Beta Basım, Ocak 2001, İstanbul, **(HMu Cilt I olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, Altıncı Baskı, Cilt I, Beta Basım, Ocak 2001, İstanbul, **(HMu Cilt II olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, Altıncı Baskı, Cilt I, Beta Basım, Ocak 2001, İstanbul, **(HMu Cilt III olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, Altıncı Baskı, Cilt I, Beta Basım, Ocak 2001, İstanbul, **(HMu Cilt IV olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, Altıncı Baskı, Cilt I, Beta Basım, Ocak 2001, İstanbul, **(HMu Cilt V olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, Altıncı Baskı, Cilt I, Beta Basım, Ocak 2001, İstanbul, **(HMu Cilt VI olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: Medenî Usul Hukuku El Kitabı, Cilt I, Yetkin Yayınları, Mart 2020 **(Usul El Kitabı Cilt I olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: Medenî Usul Hukuku El Kitabı, Cilt II, Yetkin Yayınları, Mart 2020 **(Usul El Kitabı Cilt II olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: İcra İflas Hukuku, Cilt I, Tamamen Yeniden Yazılmış Üç Misli Genişletilmiş, Evrim Dağıtım, İstanbul 1988, **(İİK Cilt I olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: İcra İflas Hukuku, Cilt II, Tamamen Yeniden Yazılmış Üç Misli Genişletilmiş, Evrim Dağıtım, İstanbul 1990, **(İİK Cilt II olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: İcra İflas Hukuku, Cilt III, Tamamen Yeniden Yazılmış Üç Misli Genişletilmiş, Evrim Dağıtım, Ankara 1993, **(İİK Cilt III olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: İcra İflas Hukuku, Cilt IV, Tamamen Yeniden Yazılmış Üç Misli Genişletilmiş, Evrim Dağıtım, İstanbul 1997, **(İİK Cilt IV olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: İcra ve İflas Hukuk, El Kitabı, Tamamen Yeniden yazılmış ve Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara 2013, **(İİK El Kitabı olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki.: İcra ve İflâs Hukukunda Menfî Tespit Davası ve İstirdat Davası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003, **(Menfî Tespit ve İstirdat olarak kısaltılmıştır).**

Kuru, Baki/ Budak, Ali Cem.: Tespit Davaları, Tamamen Yeniden Yazılmış Dört Misli Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul 2020, (**Tespit Davaları olarak kısaltılmıştır**).

Kuru, Baki.: “*Zamanaşımı (BK m. 146 vd.) Def’i Borçlar Kanunu’nun 164. Maddesi Anlamında Ortak Def’i Midir?*” Prof. Dr. Ali necip Ortan’a Armağan, 1. Cilt, Banka ve Finans Hukuku Dergisi, C. 8, S. 32, Y. 2019, (s. 1019-1023) (**Ortak Def’i olarak kısaltılmıştır**).

Kuru, Baki.: “*İlamsız İcrada Zamanaşımının İleri Sürülmesi*” Prof. Dr. Hikmet Belbez’in Hatırasına Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. XIII, S. 3-4, Aralık 1986, (s. 91-110), (**Zamanaşımı olarak kısaltılmıştır**).

Kuru, Baki.: “*Borçtan Kurtulma Davası*” Adalet Dergisi, Yıl: 53 Sayı: 2, Şubat 1962, s. (128-140), (**Borçtan Kurtulma Davası olarak kısaltılmıştır**).

**YARGITAY HUKUK GENEL KURULU’NUN
19 ŞUBAT 2025 TARİHLİ ve 2024/346 ESAS,
2025/59 KARAR SAYILI KARARININ İNCELENMESİ***

***REVIEW OF THE DECISION OF THE GENERAL ASSEMBLY OF
CIVIL CHAMBERS OF THE COURT OF CASSATION, DATED 19
FEBRUARY 2025 AND NUMBERED 2024/346 E., 2025/59***

*Mustafa DEMİR***

İYYÜHFD, 2025, 3(2), (233-243).

* Gönderilme Tarihi: 12.05.2025, Kabul Tarihi: 07.07.2025/
Submission Date: 12.05.2025, Acceptance Date: 07.07.2025.

**** Karar İncelemesi/ Review of Judgement**

Araştırma Görevlisi/ *Research Assistant*, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk Bölümü, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, *Istanbul Commerce University, Faculty Of Law, Private Law Department, Commercial Law Division*,
ORCID: [0009-0003-6571-3618](https://doi.org/10.66012/iyyuhfd.2026.41) <https://doi.org/10.66012/iyyuhfd.2026.41>

Öz

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 19.02.2025 tarihli ve 2024/346 E., 2025/59 K. sayılı kararında, kambiyo senedinde vadenin açıkça belirtilmiş olması hâlinde, senet metninde ayrıca yer alan düzenleme tarihinin vade olarak kabul edilemeyeceği, bu nedenle senette birden fazla vade bulunduğu iddiasının geçerli olmadığı ve senedin geçerliliğini etkilemeyeceği sonucuna varılmıştır. Anılan karar, ilgili mevzuat hükümleri, dürüstlük kuralı ve öğretideki görüşler çerçevesinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: “Yargıtay Hukuk Genel Kurulu”, “Kambiyo senedi”, “Vade”, “Düzenleme tarihi”, “Geçerlilik”,

Abstract

In its decision dated 19 February 2025 and numbered 2024/346 E., 2025/59 K., the General Assembly of the Court of Cassation ruled that if the due date is explicitly stated on a negotiable instrument, the date of issuance, even if also indicated on the instrument, cannot be considered as the maturity date. Therefore, the claim that the instrument contains multiple due dates is not valid and does not affect the validity of the instrument. This decision will be examined in light of the relevant legal provisions, the principle of good faith, and prevailing scholarly opinions.

Keywords: *The General Assembly of Civil Chambers of the Court of Cassation, Negotiable instrument, Maturity, Date of issuance, Validity*

I. OLAY VE İNCELEMeye TABİ UYUŞMAZLIK KONUSU

Karara konu uyuşmazlık kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile başlatılan icra takibine dayanak bononun geçerliliğine ilişkindir. Somut olayda borçlu, takibe dayanak bonoda yer alan iki farklı tarihten hangisinin vade olduğunun anlaşılamadığını bu sebeple senedin kambiyo senedi vasfını taşımadığını ileri sürerek itirazda bulunmuştur. Alacaklı tarafından bonoya dayalı olarak kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip başlatılmış borçlu ise senette hem “senet metni” kısmında yer alan “15.08.2018” tarihinin hem de senedin üst kısmında belirtilmiş olan “15.08.2019” tarihinin vade olup olmadığının belirsiz olduğunu bu durumun ise Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre bononun şekli geçerliliğini ortadan kaldırdığını savunmuştur. Uyuşmazlık, özellikle senet metninde birden fazla vade yer almasının senedin Türk Ticaret Kanunu’nun 776. ve 777. maddeleri uyarınca geçerliliğini etkileyip etkilemediği ve dolayısıyla kambiyo senetlerine özgü takip yolunun kullanılabilir olup olmadığı noktasında toplanmaktadır.

II. MERCİLERİN KONUSU HAKKINDAKİ ÇÖZÜM TARZI

A. İlk Derece Mahkemesi’nin Kararı

Borçlu tarafından kambiyo senedine dayalı takibe karşı açılan şikâyet davası, ilk derece mahkemesince dosya üzerinden yapılan inceleme neticesinde değerlendirilmiştir. Mahkeme, takip dayanağı bononun üst kısmındaki ödeme tarihi bölümünde “15.08.2019” senet metni içinde ise “15.08.2018” tarihinin yer aldığını tespit etmiştir. Ancak senet metninde yer alan “15.08.2018” tarihinin düzenleme tarihi olup vade olarak kabul edilemeyeceği bu şekilde vade bölümünde ayrıca belirtilmiş olan “15.08.2019” tarihinin esas alınması gerektiği sonucuna varılmıştır. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi’nin 05.07.2017 tarihli ve 2017/4676 Esas 2017/10224 Karar sayılı içtihadına da atıfla düzenleme tarihinin vade bölümünde tekrar edilmesinin ikinci bir vade yaratmayacağı ve senedin kambiyo vasfını ortadan kaldırmayacağı gerekçesiyle şikâyetin reddine karar verilmiştir.

B. Bölge Adliye Mahkemesi'nin Kararı

Adana Bölge Adliye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesi, yapılan inceleme sonucunda senedin düzenlenme tarihinin “15.08.2018” olduğunu ayrıca senet metninde de vade olarak yine “15.08.2018” tarihinin yazıldığını bununla birlikte senedin üst kısmında ödeme günü olarak “15.08.2019” yazıldığı bu durumda senet metni içerisinde bilinçli olarak vadenin “15.08.2018” senedin üst kısmında ise ödeme tarihinin “15.08.2019” olarak yazıldığı gözetildiğinde senette çift vade bulunduğunun kabulü gerektiğine hükmetmiş bu gerekçe ile istinaf başvurusunu kabulüne, İlk Derece Mahkemesinin kararının kaldırılmasına, şikâyetin kabulüne ve takibin iptaline karar vermiştir.

C. Özel Daire'nin Kararı

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, incelenen uyuşmazlıkta senet metni içerisinde yer alan tarihin "15.08.2018" olduğunu senedin üst kısmında ise ödeme tarihinin "15.08.2019" olarak yazıldığını tespit etmiştir. Daire, senet metninde yer alan 15.08.2018 tarihinin vade olarak değil düzenleme tarihi olarak kabul edilmesi gerektiğini zira bu tarihin senedin düzenlenme tarihi ile aynı olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla söz konusu tarihin ikinci bir vade olarak değerlendirilemeyeceği ve bu durumun senedin kambiyo senedi niteliğini etkilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu gerekçelerle Yargıtay, Bölge Adliye Mahkemesi'nin aksi yöndeki kararını bozmuştur.

D. Hukuk Genel Kurulu'nun Kararı

Bölge Adliye Mahkemesi, önceki gerekçesine ilaveten senet metni içerisinde düzenleme tarihinin vade olarak tekrarının bilinçli bir işlem olup “aşırı şekilcilik” olarak nitelendirilemeyeceği ve çifte vade olduğunun kabul edildiği gerekçesiyle direnme kararı vermesi üzerine uyuşmazlık Yargıtay Hukuk Genel Kuruluna intikal etmiştir. Kurul, kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takibe dayanak yapılan senedin çifte vade içerip içermediği hususunda yoğunlaşmış bu değerlendirmesinde 07.03.1990 tarihli ve 1989/12-681 E. 1990/154 K. sayılı ile 21.06.2000 tarihli ve 2000/12-1011 E. 2000/1076 K. sayılı kararlarına da atıfta bulunmuştur. Genel Kurul, özellikle şekilcilik ilkesinin yorumunda

hakkaniyetin ve kambiyo senetlerinin ekonomik işlevlerinin göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamış senet metninde yer alan küçük teknik eksikliklerin senedin kambiyo senedi vasfını ortadan kaldırmayacağı ifade etmiştir. Bu bağlamda Bölge Adliye Mahkemesi'nin direnme kararı bozulmuştur.

E. Karşı Oy

Karşı oy gerekçesinde yer alan görüş, kambiyo senetlerinde şekil şartlarının kesinliği ilkesini esas almakta ve özellikle çifte vade içeren bir bononun geçersiz sayılması gerektiğini savunmaktadır.

Karşı oy gerekçesinde kambiyo senetlerinde borçlar hukukuna hâkim olan şekil serbestisi ilkesinin aksine şekle sıkı sıkıya bağlı olma ilkesinin geçerli olduğu belirtilmiştir.

Bu durum, senetlerin piyasada tedavülünü korumak ve kamu güvenliğini haiz olma durumundan kaynaklanmaktadır. Öğretide kimi yazarlara göre de kambiyo senetlerinde yer alan her unsurun anlamı ve yeri titizlikle belirlenmiş senedin geçerliliği bu unsurların bulunmasına bağlanmıştır.

Bu bağlamda vadenin açık, kesin ve tek olması senedin temel işlevlerinden biri olan ödeme zamanının belirlenebilirliği açısından kritik öneme sahiptir. Aynı bonoda birden fazla vadenin yer alması senedin ne zaman ödeneceği konusunda tereddüt yaratmakta ve bu durum 6102 sayılı TTK m.703/2 hükmü uyarınca senedi batıl hâle getirmektedir.

Karşı oy gerekçesinde Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 29.09.2020 tarihli ve 2017/12- 276 E. 2020/695 K. sayılı kararına atıf yapılmıştır. Bunun yanı sıra TTK m.703/2'ye göre “vadesi başka şekilde yazılan veya birbirini takip eden çeşitli vadeleri gösteren poliçeler batıldır hükmü poliçelere özgü düzenlenmiş olsa da aynı Kanun'un 778. maddesi vasıtasıyla bonolar bakımından da kıyasen uygulanmaktadır.

Karşı oy gerekçesinde şekil şartlarının yoruma açık olmayacağı ve yorumun lehine ya da aleyhine genişletilerek uygulanamayacağı fikri benimsenerek senette yer alan 15.08.2018 ve 15.08.2019 tarihlerinin iki ayrı vade olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Senedin üzerinde yer alan tüm unsurların birbiriyle çelişmemesi gerekir. Senet metni içerisinde bir tarih vade olarak belirtilmişken senedin başka bir yerinde farklı bir ödeme

tarisinin yer alması senedin bütünlüğü ilkesine zarar vermekte ve belirsizlik doğurmaktadır.

Karşı oy gerekçesinde “bilinçli ve farklı tarihler” olarak nitelendirmekte ve bu hâliyle senedin çift vade içerdiğini savunulmaktadır.

III. DEĞERLENDİRME

Somut uyuşmazlık, kambiyo senedine dayalı olarak başlatılan takibin dayanağı olan bonoda yer alan tarihler arasında ortaya çıkan anlam belirsizliğinin senedin kambiyo vasfını ortadan kaldırıp kaldırmayacağı noktasında toplanmaktadır. Özellikle senet metni içinde yer alan tarihin düzenleme tarihi ile aynı olması ve senedin üst kısmında farklı bir ödeme tarihi bulunması durumunda çift vade olup olmayacağına ilişkin hukukî tartışma bu karar ile yeniden değerlendirilmiştir.

Kanun koyucu, kıymetli evrakın düzenlenmesini ve tedavüle sokulmasını özel ve aynı zamanda ağır sayılabilecek şartlara tabi kılmıştır¹. Bunun nedeni senetlerin tedavül kabiliyetini güvence altına almaktır. Bu sebeple kıymetli evraklarda bulunması gereken tüm şekil şartları kanunda açık ve ayrıntılı biçimde tek tek düzenlenmiştir². Söz konusu şartlardan birinin eksikliği senede bağlı hakların kaybına yol açabilecek ciddi sonuçlar doğurabilir³.

Kıymetli evraka hâkim olan bu sıkı şekil şartlarına tam bağlı olunması senet metninin de şekil şartlarına uygun olarak ele alınması sonucunu ortaya koyar⁴. Ancak buna rağmen çoğu durumda yalnızca bir şekil şartına aykırılık tek başına Türk Medeni Kanunu’nun 2. maddesi uyarınca dürüstlük kuralına aykırılık olarak değerlendirilemez⁵.

¹ Hasan Pulaşlı, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 9. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s.43.

² Sedat Kaya, Bonoya Dayalı Olarak Yapılan Haciz Yoluyla Takipte Ödeme Emrine İtiraz ve Hukuki Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2018, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>, Erişim Tarihi: 21.12.2020, s. 3; Reha Poroy/Ünal Tekinalp, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, Gözden Geçirilmiş ve Yeniden yazılmış 23.Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 301

³ Pulaşlı, s.43; Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, Yetkin Yayınları, 24.Bası, Ankara, 2020, s. 67.

⁴ Fatih Bilgili/ Ertan Demirkapı, Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Bası, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018, s. 11.

⁵ Poroy/Tekinalp, s.45.

Karara konu uyuşmazlıkta ilk olarak düzenleme tarihinin senet metninde yer alması hususu bakımından değerlendirme yapılmalıdır. Bononun geçerliliği açısından düzenleme tarihinin senet üzerinde mutlaka yazılı olması gerekmektedir⁶. Zira düzenleme tarihi, TTK'nın 776. ve 777. maddeleri uyarınca bononun zorunlu şekil şartlarından biri olup senedin geçerliliğini doğrudan etkileyen temel bir unsurdur⁷. Bonoya herhangi bir düzenleme tarihi konulmamışsa ve senet tedavüle çıkarıldıktan sonra bir tarih yazılırsa bono geçersizdir⁸. Düzenleme tarihinin geçerli sayılabilmesi için açık ve belirli olması gerekir. Bu nedenle tarihin gün, ay ve yıl şeklinde eksiksiz ve açık biçimde senet üzerinde yazılması zorunludur⁹.

Her ne kadar düzenleme tarihinin senedin neresine yazılacağı hususunda kanunda açık bir düzenleme bulunmasa da bu tarihin mutlaka senet üzerine yazılması gerekir. Senet dışında kalan herhangi bir alana veya alonj üzerine yazılan düzenleme tarihi, geçerli bir düzenleme tarihi olarak kabul edilemez¹⁰. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus senette yer alan düzenleme tarihinin vade ile aynı gün olabilmesi ancak vadeden sonraki bir tarih olamamasıdır.

Senette birden fazla düzenleme tarihine yer verilmesi durumunda senedin geçerliliği konusunda öğretide birden fazla görüş bulunmaktadır. Birinci görüşe göre artık bu durumda senet kambiyo sıfatını haiz değildir. Zira böyle bir halde vadeye ilişkin belirleme yapılamayacağı için senet geçersiz olacaktır¹¹. İkinci görüşü savunan yazarlara göre ise bonoda iki farklı düzenleme tarihinin bulunması senedin bono niteliğini etkilemez. Çünkü kanun koyucu iki farklı vade bulunması hâlinde bononun geçersiz olacağını açıkça düzenlemişken birden fazla düzenleme tarihi bulunması

⁶ Hüseyin Ülgen/ Mehmet Helvacı/ Arslan Kaya/ Füsun Nomer, Kıymetli Evrak Hukuku, 13.Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s.151.

⁷ Ayşe Ecehan Küçükbezirci, Bononun Şekil Şartları, International Journal of Social Sciences, Sayı 14, Ankara 2023, s.265-288, s.11.

⁸ Pulaşlı, s. 255

⁹ Şaban Kayıhan, Kıymetli Evrak Hukuku, 6. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s.178

¹⁰ Mahmut Coşkun, Hukuki ve Cezai Yönleri ile Kıymetli Evrak Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 5.Bası, Ankara, 2019, s. 446; Uyar, s. 306,307.

¹¹ Abuzer Kendigelen / İsmail Kırca, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 175; Uyar, s. 311.

durumunda geçersizliğe yol açacağına dair herhangi bir hüküm öngörmemiştir¹². Dolayısıyla düzenleme tarihine ilişkin bu tür çelişkiler bononun geçerliliğini ortadan kaldırmaz.

Düzenleme tarihi bakımından kanaatimizce ikinci görüşün benimsenmesi daha isabetli olacaktır. Zira TTK m.703'te yer alan “vadesi başka şekilde yazılan veya birbirini takip eden çeşitli vadeleri gösteren poliçeler batıldır” hükmü yalnızca vadenin birden fazla olması hâlinde uygulanma alanı bulur. Bu düzenleme, düzenleme tarihine ilişkin birden fazla tarihin bulunması durumunu kapsamamakta olup bu tür bir çelişki bononun geçerliliğini tek başına ortadan kaldırmaz.

Kural olarak vade zorunlu bir şekil şartı değildir¹³. Eğer senette vade yazılmamış ise “görüldüğünde” vadeli kabul edilir. (TTK 777/2, 672/2). Ancak bir senet için vade öngörülmesi bakımından kanun koyucu sınırlayıcı bir düzenleme getirmiştir¹⁴. Buna göre senet üzerine yalnızca kanunda öngörülen (görüldüğünde, görüldükten belirli bir süre sonra, düzenleme gününden belli bir süre sonra, belirli bir günde) 4 adet vade türünden birisi konulabilir¹⁵. Kanunda sınırlı olarak sayılan bu dört vade türü dışında veya birden fazla kanunun ifadesiyle “birbirini izleyen” vade içeren senetler batıldır. Vadenin açık ve yalnızca bir adet olarak yazılması zorunludur. Ayrıca senet metninde vade hem yazıyla hem de rakamla farklı tarihler şeklinde belirtilmişse bu durum iki ayrı vade anlamına geleceğinden senet yine geçersiz olacaktır.

Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise vade ile ödeme tarihinin farklı kavramlar olduğudur. Nitekim vade bonoda belirtilen bedelin muaccel olduğu zaman anlamına gelirken ödeme tarihi ise muaccel hale gelen bedelin fiili olarak ödenebileceği zamandır¹⁶.

¹² Coşkun s. 446; Uyar, s. 447.

¹³ Ülgen/ Helvacı/ Kaya/ Nomer/Ertan, s.146.

¹⁴ Tamer Bozkurt, Görüldüğünde Ödenecek Bonolarda İbrahim ve Zamanlaşımı Süresinin Başlangıcı ile İlgili Bazı Sorunlar ve Görüşler, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, Cilt :10, Eskişehir 2024, s.439-457, s.3.

¹⁵ Ülgen/ Helvacı/ Kaya/ Nomer/Ertan, s. 147.

¹⁶ Mustafa Eser Cinbaş, Bonoda Ödeme, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 25; Mehmet Helvacı/Raziye Aksu, Bonoda Yer Alan Tediye Tarihi ve Ödeme Tarihi Kavramlarının Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk

Hukuk Genel Kurulu, uyuşmazlığa ilişkin verdiği kararda: “...*Bu durumda senet metni içerisine yazılan tarihin, düzenleme tarihi ile aynı olması karşısında senet metni içerisine yazılan ikinci bir vade tarihi*¹⁷ olarak kabul edilemez. Sadece düzenlenme tarihinin ödeme tarihinde tek-rarından ibaret olup çift vade anlamına gelmez. Aksinin kabulü aşırı şekilcilik olup hak kaybına neden olur. Nitekim Hukuk Genel Kurulunun 07.03.1990 tarihli ve 1989/12-681 Esas ve 1990/154 Karar sayılı kararında da aynı hususlar benimsenmiştir...” gerekçesine yer vermiştir.

Hukuk Genel Kurulu, TTK’nın 703. ve 778. maddeleri ile 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun 170/a maddesini birlikte değerlendirerek bir senedin şekil şartlarına uygun olup olmadığının tespitinde sadece metin içeriği değil senedin bütününe ilişkin bir yorum yapılması gerektiği görüşündedir. Bu yaklaşım Yargıtay’ın daha önceki dönemlerde vermiş olduğu kararlarla da uyumludur. Nitekim Yüksek Mahkeme önüne gelen birçok uyuşmazlıkta 30 Şubat tarihli bono, para birimi uyumsuzluğu gibi şekil eksikliklerinin öznel değerlendirmelerle düzeltilmesi gerektiği kararı vermiştir¹⁸. Hatta Yargıtay 2013 yılında verdiği bir kararda “81.1.2012” tarihinin sehven yazıldığını kabul ederek bu tarihi 31.1.2012 olarak yorumlamış ve senedi geçerli saymış aksinin kabulünü ise aşırı şekilcilik olarak kabul etmiştir¹⁹.

Hukuk Genel Kurulu’nun bu kararında da bu tür hak kayıplarının önlenmesi için şekli hataların senedin özünü bozmadığı sürece kambiyo niteliğini etkilemeyeceği yönündeki içtihadını sürdürdüğü görülmektedir.

Kanaatimizce söz konusu karar, şekilcilik ile hakkaniyet arasındaki dengeyi koruma çabasının yansımasıdır. Senet metninde birden fazla

Araştırmaları Dergisi (Cevdet Yavuz’a Armağan), Sayı: 3, Cilt: 22, İstanbul, 2016, s. 1275- 1288, s.11.

¹⁷ Burada kullanılan “vade tarihi” kelimesi dil bilgisi açısından uygun değildir. Zira vade kelimesi zaten tarihi içerisinde barındırır.

¹⁸ Yargıtay 12. HD. E. 2004/22727 K. 2005/207 T. 10.1.2005 (Kazancı)). Aynı yönde bkz. Yargıtay HGK. E. 2000/12-1011 K. 2000/1076 T. 21.6.2000; Yargıtay 19. HD. E. 2000/5759 K. 2000/8600 T. 12.12.2000; Yargıtay 12. HD. E. 2001/16461 K. 2001/17872 T. 5.11.2001; Yargıtay 10. CD. E. 2004/24732 K. 2005/8151 T. 5.7.2005; Yargıtay 10. CD. E. 2004/22525 K. 2005/4869 T. 24.5.2005; Yargıtay 12. HD. E. 2003/4821 K. 2003/7956 T. 11.4.2003 (Kazancı).

¹⁹ Yargıtay 12. HD. E. 2013/20439 K. 2013/30029 T. 26.9.2013 (Kazancı).

vadenin bulunması hususunda kanun koyucunun iradesi nettir. Böyle bir durumda senedin geçersiz olacağı hüküm altına alınmıştır. Söz konusu hüküm emredicidir. Bununla birlikte senet metninde tekrar amacıyla düzenleme tarihine yer verilmesi birden fazla vade olarak yorumlanamayacaktır. Zira böyle yorum yapmak aşırı şekilcilik olarak kabul edilecek ve hukukun temel amacı olan hakkaniyete aykırı karar verilecektir. Şekle sıkı sıkıya bağlılığın en üst düzeyde uygulandığı alanlardan biri olan kambiyo hukukunda elbette şekilcilik önemlidir. Ancak hakkaniyet ve işlemi ayakta tutmak kavramlarıyla şekle sıkı sıkıya bağlılık ilkesi arasında rasyonel bir denge sağlanmalıdır. Bu denge herhangi bir tarafın lehinde değişmemeli her olay bakımından ayrı değerlendirilmelidir.

IV. SONUÇ

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun incelemeye konu kararı, kıymetli evrak hukukunun temel ilkelerinden olan şekle sıkı sıkıya bağlılık ile hakkaniyet olgusunu dengeli biçimde ele alan bir yaklaşıma dayanmaktadır. Kararda senet üzerindeki tarihler arasında ortaya çıkan anlam belirsizliğinin her durumda senedin geçersizliğine yol açamayacağı özellikle düzenleme tarihi ile vadenin örtüşmesinin tek başına birden fazla vade sayılamayacağı ve bu nedenle kambiyo vasfının korunacağı vurgulanmıştır. Yargıtay, söz konusu kararında önceki kararlarında süregelen aşırı şekilciliğe bağlı olunmaması gerektiğini bir kez daha vurgulamıştır.

Söz konusu karar, ticari güvenlik ile hukuki güvenlik arasında makul bir denge kurarken kıymetli evrakın tedavül kabiliyetine zarar vermeyecek ölçüde yorum serbestisine izin vermektedir. Böylelikle taraflar arasında dürüstlük ve hakkaniyete uygun bir denge sağlanmakta biçimsel eksikliklerin hakkaniyete aykırı olarak kambiyo senedi geçerliliğini ortadan kaldırmasının önüne geçilmektedir. Bu yönüyle karar, hem öğreti hem uygulama açısından dikkate değer bir içtihat olarak benzer uyuşmazlıklarda yol gösterici nitelik taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 9. Bası, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018.

Bozkurt, Tamer, Görüldüğünde Ödenecek Bonolarda İbrahim ve Zamanaşımı Süresinin Başlangıcı ile İlgili Bazı Sorunlar ve Görüşler, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, Cilt 10, Eskişehir 2024, s.439-457

Cinbaş, Mustafa Eser, *Bonoda Ödeme*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020

Coşkun, Mahmut, *Hukuki ve Cezai Yönleri ile Kıymetli Evrak Hukuku*, 5. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

Helvacı, Mehmet / Kaya, Arslan / Nomer Ertan, Füsün, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Güncellenmiş 12. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019.

Helvacı Mehmet /Aksu Raziye, Bonoda Yer Alan Tediye Tarihi ve Ödeme Tarihi Kavramlarının Değerlendirilmesi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* (Cevdet Yavuz'a Armağan), Sayı: 3, Cilt: 22, İstanbul,2016, s. 1275-1288.

Kaya, Sedat, *Bonoya Dayalı Olarak Yapılan Haciz Yoluyla Takipte Ödeme Emrine İtiraz ve Hukuki Sonuçları*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2018.

Kayıhan, Şaban, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

Kendigelen, Abuzer / Kırca, İsmail, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 2. Bası, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

Küçükbezirci, Ayşe Ecehan, *Bononun Şekil Şartları*, *International Journal of Social Sciences*, Sayı 14, Ankara, 2023, s. 265–288.

Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, Gözden Geçirilmiş ve Yeniden Yazılmış 23. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019

Pulaşlı, Hasan, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, 9. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

Öztaş, Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 24. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.